

Sámi Instituhtta
NORDISK SAMISK INSTITUTT

Pohjoismainen saamelaisinstituutti
Norræn sama-stofnun
Nordic saami institute

**KARTLEGGING OG UTREDNING AV
OFFENTLIGE SAMISKE
INFORMASJONSTJENESTER**

Utredning nr. 1/2001

Torunn Pettersen

Johanne Gaup

Sámi Instituhtta
NORDISK SAMISK INSTITUTT

Pohjoismainen saamelaisinstituutti
Norræn sama-stofnun
Nordic saami institute

Adresse:

Bredbuktnesv. 50
N-9520 GUOVDAGEAIDNU/ KAUTOKEINO

Telefon: + 47 78 48 80 00

Telefaks: + 47 78 48 80 30

Hjemmeside: www.nsi.no

Postgiro: 0805 3 68 23 25
Bankkonto: 4740.08.01025
NO 971 454 237

Sámi Instituhtta (SI) / Nordisk Samisk Institutt (NSI) ble etablert i 1973. NSI utgjør en del av Nordisk Ministerråds organisasjon og har som formål gjennom forskning å styrke og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv. Virksomheten har sin grunnfinansiering fra Nordisk Ministerråd.

Utredning nr. 1/2001:

Kartlegging og utredning av offentlige samiske informasjonstjenester

Rapporten er tilgjengelig i fulltekst på NSIs nettsted www.nsi.no

Oppdragsgiver:

Kommunal- og regionaldepartementet

Emneord: Samisk språk, Offentlig informasjon, Informasjonstjenester

FORORD

Denne rapporten er det skriftlige sluttproduktet fra arbeidet med prosjektet *Kartlegging og utredning av offentlige samiske informasjonstjenester*. Oppdragsgiver for prosjektet har vært Kommunal- og regionaldepartementet, som også har finansiert prosjektet i sin helhet. Prosjektets hovedformål har vært å gjennomføre en situasjonsanalyse av offentlige samiske informasjonstjenester, og dessuten å foreslå tiltak i forhold til en målsetting om økt bruk av samisk språk og samiskspråklig informasjon i offentlig sammenheng, økt bevissthet om betydningen av dette, samt økt informasjon på norsk om samisk språk og kultur og rettigheter knyttet til disse.

Prosjektet har vært utført i perioden november 2000 - mars 2001 av Torunn Pettersen som har vært faglig ansvarlig på halv tid, og Johanne Gaup som har vært prosjektmedarbeider på hel tid. Deler av arbeidet har vært utført i fellesskap, men faglig ansvarlig har likevel hatt hovedansvar for sammenstilling og analyse av bakgrunnsmateriale og databasesøk, samt for utformingen av sluttrapporten. Prosjektmedarbeider har hatt hovedansvar for planlegging og gjennomføring av de undersøkelsene som har vært gjort spesielt for prosjektet.

Prosjektet har også hatt en referansegruppe bestående av rådgiver Anne Liltved, Kommunal- og regionaldepartementet (oppdragsgiver), førstekonsulent Pål Hivand, Sametinget, konsulent John Marcus Kuhmunen, Sametinget (observatør), rådgiver Ragna K. Priddy, Statens informasjonstjeneste og rådgiver Tore Hennem Jacobsen, Kulturdepartementet. Vi takker representantene både for deres deltakelse på de to møtene som ble avholdt og for innspill underveis i arbeidet.

Vi takker også alle andre som har tatt seg tid til å svare på spørsmål i forbindelse med prosjektet. Spesielt takker vi de ansatte ved et utvalg offentlige kontorer i Porsanger, Karasjok og Kautokeino som vi besøkte eller var i kontakt med på andre måter.

Guovdageidnu/Kautokeino, september 2001

Torunn Pettersen
prosjektansvarlig

SAMMENDRAG / COAHKKAIGEASSU / SUMMARY

1.	INNLEDNING	s.	1
1.1	Bakgrunn og mandat		1
1.2	Tilnærming, målsetting og delspørsmål		2
1.3	Metoder og gjennomføring		5
2.	GENERELT OM OFFENTLIG INFORMASJON		7
2.1	Offentlig informasjon i en brukerorientert forvaltning		7
2.2	Tradisjonelle og "nye" metoder i offentlig informasjonsvirksomhet		10
2.3	Informasjonstilgang og informasjonsforståelse		12
3.	SAMISK SPRÅK OG OFFENTLIG INFORMASJON		16
3.1	Bestemmelser om bruk av samisk språk		16
3.1.1	Samelovens språkregler		16
3.1.2	Internasjonale dokumenter		21
3.2	Samelovens språkregler sett i lys av en brukerorientert forvaltning		24
3.3	Spesielt om plikt- og rettighetsinformasjon		25
3.4	Om grunnlaget for å definere informasjonsbehov		27
3.5	Samisk språk og internett		28
4.	SAMISKSPRÅKLIG INFORMASJONSMATERIALE ETTER SAMELOVENS SPRÅKREGLER		30
4.1	Lover og forskrifter		30
4.2	Skjemaer og veiledninger		35
4.3	Kunngjøringer		40
5.	ANNET INFORMASJONSMATERIALE PÅ SAMISK		44
5.1	Brosjyrer o.l.		44
5.2	Generell saksinformasjon		56
6.	INFORMASJON PÅ NORSK OM SAMISKE FORHOLD		60
7.	SAMLET VURDERING AV INFORMASJONSMATERIALET		66
7.1	Generelt om omfang og fordeling på ulike typer materiale		66
7.2	Materialets tematiske fordeling		68
7.3	Fordeling på målgrupper		69
7.4	Om materialets språklige kvalitet		69

8.	OM TILPASSING AV INFORMASJONSMETODER	72
8.1	Noen trekk ved kommunene i forvaltningsområdet	72
8.1.1	Språklige forhold	73
8.1.2	Bosetting og befolkning	75
8.2	Informasjonsmetoder tilpasset språklige og kulturelle forhold	80
9.	OFFENTLIGE SAMISKE INFORMASJONSTJENESTER - STATUS OG FORSLAG TIL TILTAK	86
9.1	Samelovens språkregler i en ny tid	86
9.2	Kunnskap om språkreglene og hvem de omfatter	87
9.3	Informasjonsmaterialets omfang, typer og kvalitet	88
9.4	Opplysninger om og distribusjon av informasjonsmateriale	90
9.5	Praktisk tilrettelegging av offentlig samisk informasjonsvirksomhet	93
9.6	Spesielt om Sametingets informasjonsvirksomhet	95
9.7	Andre forhold	96
10.	SAMLET OVERSIKT OVER FORSLAG TIL TILTAK	98

REFERANSER OG BAKGRUNNSLITTERATUR	100
--	-----

VEDLEGG

Oversikt over lover og eksempler på forskrifter som refererer til samiske forhold

SAMMENDRAG

Hovedformålet med prosjektet *Kartlegging og utredning av offentlige samiske informasjonstjenester* har for det første vært å gjennomføre en situasjonsanalyse av denne typen tjenester. For det andre har det vært å foreslå tiltak i forhold til en målsetting om a) økt bruk av samisk språk og samiskspråklig informasjon i offentlig sammenheng, b) økt bevissthet om betydningen av dette, samt c) økt informasjon på norsk om samisk språk og kultur og rettigheter knyttet til disse. Utgangspunktet for arbeidet har vært de krav som ligger i Samelovens språkregler om at visse typer offentlig informasjon skal foreligge på samisk. I tillegg har prosjektet lagt vekt på de føringer som den statlige informasjonspolitikken og økt brukerorientering i forvaltningen legger i forhold til å ta hensyn til ulike brukergruppers situasjon og aktuelle behov. Fokus har vært rettet mot allmenn informasjon om plikter og rettigheter, samt generell saksinformasjon. Hovedmetoden i prosjektet har vært dokumentanalyse, men det er også gjennomført et sett mindre undersøkelser, til dels i form av stikkprøver, tilpasset prosjektets tidsramme på fire måneder.

I situasjonsanalysen framkommer at mengden samiskspråklig offentlig informasjonsmateriale er relativt liten. Av det lovpålagte materialet finnes det få lover og forskrifter og få skjemaer som er oversatt til samisk. For samiskspråklige kunngjøringer i form av avisannonser, kan imidlertid situasjonen likevel karakteriseres som brukbar. Av ikke-lovpålagt samiskspråklig informasjonsmateriale, dvs. brosjyrer o.l og generell saksinformasjon, finnes det noe materiale, men mengden er liten i forhold til omfanget av slikt materiale på norsk. Kortfattet offentlig informasjonsmateriale på norsk om samiske forhold, er nærmest fraværende, og slik informasjon må derfor i hovedsak hentes fra ulike offentlige saksdokumenter. Det aller meste av samiskspråklig offentlig informasjon er i papirformat. Internett er foreløpig tatt lite i bruk, noe som antagelig særlig skyldes at bruk av samiske tegn i denne sammenheng hittil har vært problematisk. Lyd- og billedmedia benyttes knapt i det hele tatt. Ellers viser det seg at det er vanskelig å finne fram til opplysninger om hvilket informasjonsmateriale som finnes på samisk, og det synes også å være manglende rutiner for distribusjon av slikt materiale.

Prosjektet har ikke lagt opp til å definere særskilte *tematiske* informasjonsbehov for samiskspråklige borgere på generelt grunnlag. Dette ut fra et syn om at informasjonsbehov springer ut av den enkeltes livssituasjon, ikke av etnisk eller språklig bakgrunn alene. Det vises i stedet til at bruk av samisk i offentlig sammenheng er en rettighet og også en forutsetning for at samisk skal sikres og utvikles som språk. Videre vises det til at fokus må rettes mot generelle behov for variasjon i informasjonsmetoder, dvs. at ulike befolkningsgrupper ønsker ulike måter for hvordan de vil motta informasjon fra det offentlige på. Dette tilsier bl.a. at språklige og kulturelle forhold, samt andre lokale variasjoner, må tas hensyn til ved utforming og tilrettelegging av offentlige samiske informasjonstjenester i praksis.

Prosjektet foreslår tiltak innenfor følgende områder: 1) Vurdere om det er behov for å justere Samelovens språkregler i forhold til endringer som har skjedd i samfunnet det siste tiåret. 2) Bedre informasjon om Samelovens språkregler. 3) Bedre rutiner og ansvarsfordeling for å sikre at samiskspråklig offentlig informasjonsmateriale blir oversatt og utgitt, samt for språklig og innholdsmessig kvalitetssikring. 4) Bedre rutiner og prosedyrer for å sikre tilgang til opplysninger om og distribusjon av

samiskspråklig materiale. 5) En mer aktiv og variert bruk av informasjonsmetoder tilpasset språklige, kulturelle og andre lokale forhold. 6) Koordinering mellom Sametingets internettsider og andre hjemmesider for offentlig samisk informasjon. 7) Regler og rutiner for registrering av samiske navn/ord i offentlige registre så snart tekniske aspekter ved bruk av samiske tegn er avklart.

ČOAHKKÁIGEASSU

Prošeavtta *Almmolaš sámi diehtujuohkinbálvalusaid kárten ja guorahallan* váldo-
ulbmil lea vuosttažettiin leamaš guorahallat dilálašvuoda dákkaraš bálvalusaid birra.
Nubbi ulbmili lea leamaš evttohit doaimmaid dáid ulbmiliid ektui: a) lasihit sáme-
giela geavaheami ja sámegielat diehtujuohkima almmolaš oktavuodain, b) lasihit
diđolašvuoda dán dárbbu birra, ja c) lasihit diehtujuohkima dárogillii sámegiela ja -
kultuvrra birra ja daid vuoigatvuodaid birra mat gusket dáidda. Barggu vuolggasadji
lea leamaš Sámelága giellanjuolggadusat mat gáibidit ahte vassis almmolaš sládjá
galgá leat sámegillii. Dasa lassin lea prošeakta deattuhan daid johtodemiid maid
stáhta diehtujuohkinpolitihkka ja lassi beroštupmi geavaheaddjiide hálddahusa
beales, ahte vuhtiváldit geavaheaddjiid dilálašvuoda ja guoskevaš dárbbuid.
Guovddázis leat leamaš oktasaš diehtujuohkin geatnegasvuodaid ja vuoigatvuodaid
birra, ja maiddái oppalaš áššediehtujuohkin. Prošeavtta váldometoda lea leamaš
dokumeantaguorahallan, muhto maiddái unnit guorahallamat leat čađahuvvon,
heivehuvvon prošeavtta njealji mánu áigodahkii.

Dilálašvuoda guorahallamis boahtá ovdan, ahte sámegielat almmolaš diehtujuohkin-
materiála hivvodat lea oalle unni. Lága vuodul gáibiduvvon materiálas gávdnojit
unnan lágat ja njuolggadusat ja unnan skovit, mat leat jorgaluvvon sámegillii. Dieđá-
husaid almmuheapmi sámegillii áviissain lea dadjat juo dohkálaš buorre. Dakkár
diehtujuohkinmateriála, mii ii leat lága bokte geatnegahtton ráhkaduvvot, nugo
gihppagat ja sullasaččat ja dasto oppalaš áššediehtujuohkin, gávdno veháš, muhto
hivvodat lea dattetge unni go buohtastahtá dainna mii gávdno dárogillii. Oanehis
almmolaš diehtujuohkinmateriála dárogillii sámi áššiid birra, ii báljo gávdno, ja
dákkár dieđuid šaddá viežžat iešguđetlágan almmolaš áššedokumeanttain. Eanaš
sámegielat almmolaš diehtujuohkin lea bábirhámis. Interneahtta ii leat olus anus,
masa sivva lea várra dat, ahte sámebukstávaid geavaheapmi dán oktavuodas lea
leamaš váttis. Jietna- ja govamedia eai oba báljo geavahuvvoge. Muđui boahtá
ovdan, ahte lea váttis gávdnat dieđuid makkár diehtujuohkinmateriála gávdno
sámegillii, ja maiddái dakkár materiála juohkimis orrot leamen váilevaš dábit.

Prošeakta ii čilge oppalaččat erenoamáš temáhtalaš diehtujuohkindárbbuid sáme-
gielat álbmogii, dainna go diehtodárbu lea čadnon dan oktagaš olbmo eallindilálaš-
vuhtii, iige dušše etnalaš duogáži ja gielladilálašvuhtii. Čujuhat baicca dan sadjái,
ahte beassat geavahit sámegiela almmolaš oktavuodain lea vuoigatvuodta ja lea
maiddái okta dain eavttuin, ahte sámegiella ahtanuššá ja ovdána. Viidáseappot
čujuhat, ahte deaddu berre biddjot dan oppalaš diehtujuohkinmetoda váriašuvnna
dárbbuide, mii máksá, ahte iešguđetlágan álbmotjoavkkut háliidit iešguđetgelágan
vugiid mainna lágiin almmolaš diehtujuohkingalgá leat fitnemis. Dát fas máksá, ahte
gielalaš ja kultuvrralaš beliid, ja maiddái eará báikkálaš váriašuvnnaid, ferte váldit
vuhtii go ráhkada ja hápme almmolaš sámi diehtujuohkinbálvalusaid.

Prošeaakta evttoha čuovvovaš doaimmaid: 1) Guorahallat leago dárbu rievdadit Sámelága giellanjuolggadusaid daid rievdamiid ektui mat leat dáhpáhuvvan servodagas manjmuš logi jagi. 2) Buoridit diehtujuohkima Sámelága giellanjuolggadusaid birra. 3) Buoridit dábiid ja ovddasvástádusjuogadeami vai sihkkarastá ahte almmolaš sámegielat diehtujuohkinmateriála jorgaluvvo ja almmuhuvvo, ja maiddái sihkkarastit giela ja sisdoaludási. 4) Buoridit vuogiid nu ahte sihkkarastá dieđuid gos sámegielat materiála lea oažžumis ja maiddái buoridit dan juogadeami. 5) Eambbo aktiivvalaččat geavahit iešguđetlágan diehtujuohkinmetodaid, mat leat heivehuvvon gielalaš, kultuvrralaš ja eará báikkálaš oktavuodaide. 6) Koordineret Sámedikki ja earáid interneahhtaruovttusiidduid das mii guoská almmolaš sámegielat diehtujuohkimii. 7) Njuolggadusaid ja rutiinnaid sámiid namaid/sániid registrerema várás almmolaš registariin, nu fárgga go teknihkalaš bealit leat čovdošuvvan sámegielat bukstávaid geavaheami oktavuodas.

SUMMARY

The main purpose of the project *Survey and Study of Public Sami Information Services* was initially to conduct a situation analysis of this type of service. Secondly, its purpose was to propose measures for achieving the aims of a) increasing the use of the Sami language and Sami language information in public affairs, b) height-ening awareness and significance of this and c) increasing information in Norwegian about the Sami language and culture as well as rights in those regards. The project is based on the requirements set forth in the language rules of the Sami Act, which stipulate that certain types of public information shall be provided in the Sami language. In addition, the project emphasized the state policy of making government information more accessible to the public by considering the situation and current needs of different user groups. The focus was directed at providing public information about people's obligations and rights as well about general public affairs matters. The principal method applied in the project was document analysis, although a set of minor surveys was also conducted, including spot checks, adapted to the project's four-month time frame.

According to the situation analysis, the volume of Sami-language public information material is relatively small. As for legally mandatory material, few acts, regulations and forms are translated into Sami. However, the situation regarding Sami-language announcements via newspapers is characterized as passable. Regarding non-mandatory Sami-language information, i.e. brochures, etc., and general public affairs information, there is some material, though very little compared to the extent of such material provided in Norwegian. Brief public information material in Norwegian concerning Sami matters is nearly nonexistent, hence such information must chiefly be obtained from various public case documents. Most public information in the Sami language is in hardcopy only. The Internet is used very little, probably due to the difficulty in producing Sami written characters electronically. Audio-visual media are hardly used at all. Otherwise, finding out what information material exists in Sami has proven difficult, and apparently there is a lack of routines for distributing such material.

The project did not set out to define particular *thematic* informational needs of Sami-speaking citizens in general. This is based on the view that the need for information is very individual, it is not based on ethnic or language background alone. Instead, reference is made to the fact that the use of Sami in public affairs is both a right and a prerequisite for preserving and developing Sami as a language. Reference is also made to the fact that the focus must be on general needs for variation in information *methods*, i.e., that different sections of the population want to receive government information in different ways. This entails that language and cultural factors as well as other local variations must be considered when formulating and providing for public Sami information services in practice.

The project proposes implementing measures within the following areas: 1) Assess any need for adjusting the language rules of the Sami Act with respect to changes in our society in the past decade. 2) Better information on the language rules of the Sami Act. 3) Better routines and division of responsibility for ensuring that Sami-language public information material is translated and published, and for quality assuring language and contents. 4) Better routines and procedures for securing access to information on, and distribution of, Sami-language material. 5) A more active and varied use of information methods, adapted to language, cultural and other local conditions. 6) Coordination between the web sites of the Sami Parliament (Sameting) and other web sites for public Sami information. 7) Rules and routines for entering Sami names/words in public registers as soon as technical aspects of the use of Sami written characters are clarified.

(Denne siden er blank pga. tilpassing til tosidig utskrift)

1. INNLEDNING

1.1 Bakgrunn og mandat

Kommunal- og regionaldepartementet (heretter kalt KRD) inviterte i oktober 2000 et antall forskningsinstitusjoner til å komme med forslag til gjennomføring av prosjektet *Kartlegging og utredning av offentlige samiske informasjonstjenester*. Sámi Instituhtta/ Nordisk Samisk Institutt (NSI) ble tildelt oppdraget, og den foreliggende rapporten er det skriftlige sluttproduktet fra arbeidet med dette prosjektet.

Bakgrunnen for prosjektet er at det pr. i dag ikke foreligger noen systematisk oversikt over hvilken offentlig informasjon som faktisk finnes på samisk, hva det er behov for eller hvem som har eller skal ha ansvar for slik informasjon. Med utgangspunkt i denne situasjonen heter det i St.meld. 21 (1999-2000) *Menneskeverd i sentrum* at KRD skal foreta en kartlegging av hvordan informasjon fra statlige myndigheter til samene og om samene fungerer, og om hvordan slik informasjon bør organiseres i framtiden. Meldingen viser i den forbindelse til Regjeringens plikter i henhold til sameloven og internasjonale avtaler som Norge har tiltrådt når det gjelder å yte service til samer på samisk og til å informere storsamfunnet om samisk kultur.

Mer konkret heter det under overskriften *Et levende samisk språk og informasjon på samisk* i KRDs St.prp. nr.1 (1999-2000), Programkategori 13.40 Samiske formål, bl.a. følgende under punktet *Tilstandsvurdering*:

"Aktiv bruk av samisk språk er et sentralt element i den videre utviklingen av samisk kultur. Det er viktig at det samiske språket får innpass på flere områder og arenaer i samfunnet. Samisk og norsk er likeverdige språk. Formålet med same-lovens språkregler er å sikre grunnlaget for samisk språk, og å legge forholdene til rette for videreutvikling og økt bruk av samisk. Samelovens språkregler tilhører Kulturdepartementets ansvarsområde. Regjeringen legger vekt på å sikre samisk- og norsktalende en likeverdig tjenesteyting i samfunnet og mener at bruken av samisk i de seks kommunene som tilhører forvaltningsområdet for samisk språk må styrkes. (...)

Samisk språkråds årlige undersøkelse om omfanget av bruken av samisk i offentlige institusjoner i forvaltningsområdet for samisk språk viser at samelovens språkregler i for liten grad er kjent og fulgt opp i offentlig forvaltning. På en rekke fagfelt finnes det ennå ikke gode samiske begreper. Det er viktig at Samisk språkråd blir konsultert i arbeidet med å oversette informasjonsmateriell til samisk".

Under punktet *Strategier og tiltak* framkommer dessuten at:

"Arbeidet med språk og informasjon er et viktig satsningsområde. Det er et mål for Regjeringen at rettighetene som gis i sameloven i forhold til samisk språk blir fulgt opp, og at kommunal og statlig forvaltning i forvaltningsområdet blir tospråklig. Satsningen gjelder informasjon om samiske forhold, oversettelse til samisk av generell offentlig informasjon og informasjon på samisk om forhold som gjelder samer spesielt. Hvert departement og hver etat har et selvstendig ansvar for å utforme informasjon om egne saksområder, også på samisk der

informasjonen har en samisk målgruppe. Slik informasjon har også terminologi- utvikling som et sentralt språklig aspekt".

Regjeringens mål er altså å følge opp intensjonene og rettighetene i sameloven om økt bruk av samisk, spesielt innenfor de seks kommunene som tilhører forvaltningsområdet for samisk språk. Dette skal gjøres ved:

- økt bruk av samisk i offentlig sammenheng
- større bevissthet om bruk av samisk språk i statsforvaltningen
- økt informasjon om samiske forhold på samisk (oversettelse til samisk av generell offentlig informasjon og om forhold som gjelder samer spesielt)
- økt informasjon til det norske samfunnet og offentlige institusjoner om samisk språk og kultur og rettigheter knyttet til disse

I departementets prosjektinitiativ ble det vist til følgende *aktuelle spørsmål for kartlegging og utredning*:

1) Sammenstille og analysere følgende materiale: a) NIBR-rapporten *Tospråklig tjenesteyting. Brukerundersøkelse i forvaltningsområdet for Samelovens språkregler* (Skålnes og Gaski 2000), b) Samisk språkråds årlige rapporter, c) visse av Sametingets plan- og høringsdokumenter, samt d) KRDs egen undersøkelse/kartlegging av de ulike departementers eksisterende og planlagte informasjon på samisk og om samiske forhold.

2) Identifisere de viktigste informasjonsbehov under hensyntagen til målgruppens variasjon (barn, unge, kvinner, menn, eldre etc.)

3) Beskrive de viktigste offentlige aktører og foreslå måter å dekke målgruppens informasjonsbehov på

4) Sammenstille resultatene i en rapport som skal inneholde en situasjonsanalyse (inkludert planlagte informasjonstiltak i Sametinget og sentralforvaltningen), beskrivelse av behov og forslag til tiltak i forhold til aktuelle mål (jfr. prikkpunktene ovenfor), samt om nødvendig også definere områder og problemstillinger som bør utredes nærmere.

1.2 Tilnærming og problemstillinger

I NSIs prosjektbeskrivelse ga vi uttrykk for at vi i vår tilnærming til prosjektet ville legge til grunn ikke bare de same- og språkpolitiske målsettingene som ble vist til ovenfor, men óg ta hensyn til at vurdering av ulike aspekter ved offentlige samiske informasjonstjenester også bør ses i lys av allmenne *informasjonspolitiske* målsettinger. Vi gjorde også oppmerksom på at vi i prosjektet har som premis at *informasjon er en prosess*, og at informasjonsleverandørers ansvar ikke opphører før mottakeren har mottatt og forstått budskapet. Videre viste vi til at vi i våre forslag til tiltak, ville legge vekt på å se disse i sammenheng med øvrige (endrings-)trekk i offentlig sektor, som bl.a. forvaltningens økende satsning på bruk av internett, samt målet om at offentlige servicekontorer skal bli en generell ordning på kommunalt nivå. For øvrig definerte vi begrepet *samiske informasjonstjenester* som alle former for offentlig informasjon på

samisk og offentlig informasjon *om* samiske forhold, uten at denne informasjonen nødvendigvis er samlet i helhetlige tjenester.

Fordi vi ønsket å nære oss tematikken fra ulike innfallsvinkler, formulerte vi ikke noen samlet problemstilling for arbeidet. I stedet laget vi en *overordnet målsetting* og en rekke *delspørsmål*. Den overordnede målsettingen lyder:

Å gjennomføre en situasjons- og behovsanalyse og på det grunnlag foreslå tiltak som kan bidra til at organisering og gjennomføring av offentlig informasjonsvirksomhet ivaretar både samepolitiske og informasjonspolitiske målsettinger, slik at den samisktalende delen av befolkningen får samme vilkår med hensyn til offentlig informasjon som den øvrige befolkningen.

Når det gjelder delspørsmålene er disse altså knyttet til ulike innfallsvinkler: For å analysere *dagens situasjon* for samiske informasjonstjenester ble følgende spørsmål formulert:

- Hvilke offentlige instanser tilbyr - eller planlegger å tilby - informasjon på samisk eller informasjon om samiske forhold? Hvilke typer offentlig informasjon er dette?
 - a) Er informasjonen av generell karakter eller henvender den seg til spesifikke målgrupper - eksempelvis alder, kjønn, utdanning, arbeidssituasjon og bosted?
 - b) Hvordan fordeler den foreliggende informasjonen seg mellom eksempelvis lover og forskrifter, kunngjøringer, plikt- og rettighetsinformasjon, holdnings- skapende informasjon, kriseinformasjon og generell informasjon om offentlig virksomhet?
 - c) Hvilke presentasjonsformer benyttes for den informasjon som tilbys, eksempelvis muntlig informasjon, brosjyrer, annonser, (lokal-)radio, TV og elektroniske medier?
- I hvor stor grad er offentlig informasjon på samisk oversettelse av norske grunntekster?
- Blir offentlig informasjon som faktisk tilbys på samisk, brukt? Hvis ikke, hva kan årsaken(e) være?
- Blir offentlig informasjon på samisk forstått av dem som benytter seg av den? Hvis ikke, hva kan årsaken(e) være?
- Hvordan organiserer offentlige instanser ansvaret for å velge hva som skal tilbys på/oversettes til samisk, for å bestemme når dette skal skje og for å sikre at det faktisk blir gjort? Og finnes det rutiner for revidering dersom nye bestemmelser fører til endringsbehov i en allerede oversatt tekst?
- Hvem bestemmer til hvem og hvordan oversatt materiale skal distribueres? Og hvordan sikres at dette materialet faktisk blir tilgjengelig for dem som trenger det?
- I hvor stor grad er innholdet Samelovens språkregler, inkludert reglene om klageadgang, kjent av de som er henholdsvis brukere og ytere av offentlig informasjon?

- Hvilke muligheter har offentlig ansatte som berøres av Samelovens språkregler til å få informasjon om samisk språk og kultur og rettigheter knyttet til disse?
- Kan det identifiseres særlige "flaskehals" som bidrar til at samisktalende i forvaltningsområdet ikke får oppfylt de rettigheter som Samelovens språkregler gir dem?

Når det så gjelder å finne fram til "de viktigste *informasjonsbehov* under hensyntagen til målgruppens variasjon" slik det het i mandatet, understreket vi følgende forhold:

1) Muligheten til informasjon fra/kommunikasjon med det offentlige på samisk i forvaltningsområdet, er en lovbestemt *rettighet* som ikke er knyttet til den enkeltes språkkompetanse eller eventuelle særlige behov. Bruk av et språk også i den offentlige sfære er dessuten *i seg selv* et viktig bidrag til at språket bevares og utvikles.

2) I prinsippet er alle samisktalende en potensiell *brukergruppe* for *all* offentlig informasjon. Den samisktalende delen av befolkningen er - på samme måte som befolkningen ellers - en sammensatt gruppe med ulike informasjonsbehov knytta til den enkeltes livssituasjon. Det er således problematisk å utlede en brukergruppes informasjonsbehov på generelt grunnlag eller på bakgrunn av etnisk/språklig tilhørighet alene.

3) I henhold til Samelovens språkregler er likevel den samiske befolkningen, dels generelt og dels innenfor forvaltningsområdet, definert som en eksplisitt *målgruppe* for visse typer informasjon fra og kommunikasjon med det offentlige *på samisk*.

4) Ut fra forskningsbaserte innsikter om informasjonsulikheter/-kløfter i samfunnet generelt, og også konkrete målinger foretatt av Statens Informasjonstjeneste (SI), vet vi at befolkningens forhold til informasjon til det offentlige varierer med bl.a. utdanning, yrke, alder og til dels kjønn. Eksempelvis viser SI sin undersøkelse "Hvordan fikk de vite det?" (1999) at blant personer som ikke har utdanning på høghskolenivå, er personlig oppmøte den mest brukte metoden for å skaffe seg offentlig informasjon.

I tråd med ovenfornevnte momenter, ga vi uttrykk for at det vil være problematisk å gå langt i å identifisere generelle behov for spesifikt *informasjonsinnhold* i samiske informasjonstjenester. I stedet ville vi nærme oss identifisering av informasjonsbehov ved å ta utgangspunkt i de kravene som allerede ligger nedfelt i Sameloven med hensyn til muligheter for informasjon/kommunikasjon på samisk, bl.a. visse typer lover og forskrifter, kunngjøringer og skjemaer. Dette fordi vi antar at kravene i Sameloven allerede er begrunnet i behov da loven ble utformet. Samtidig er det selvsagt også nødvendig å vite noe om det er behov som oppleves som udekket. Vi formulerte følgende spørsmål:

- I hvor stor grad er Samelovens krav til at gitte typer offentlig informasjon skal foreligge på samisk, oppfylt?
- Er det typer av offentlig informasjon som ikke foreligger på samisk, som etterspørres av (potensielle) brukere eller førstelinjefordlere av slik informasjon?

Videre la vi på grunnlag av innsikten om at ulike grupper i befolkningen foretrekker ulike måter å få/skaffe seg ulike typer offentlig informasjon på, også opp til å sette

fokus på behovet for variasjon i informasjonsmetoder for offentlig informasjon på samisk. Vi spør kort og godt:

- Hvilke sett av informasjonsmetoder vil være hensiktsmessig for ulike brukergrupper av ulike typer offentlig informasjon på samisk?

Avslutningsvis under dette punktet viste vi ellers til at prosjektet også er fundert på målsettingen om økt bevissthet og kunnskap om samiske forhold og rettigheter i samfunnet generelt og blant offentlig ansatte med informasjonsoppgaver spesielt. Av den grunn ville det også være av interesse å undersøke behovet for både informasjonsinnhold og tilpassede informasjonsmetoder hos disse målgruppene. Her hadde vi imidlertid ikke noe forhåndsformulert spørsmål, men antok at analysene av datagrunnlaget vil kunne sette oss på sporet av hvordan det vil være hensiktsmessig å nærme seg denne problematikken.

1.3 Metoder og gjennomføring

KRDs anbudsbrief var datert 03.10.00. Svarfristen var satt til 20.10.00 og den ønskede perioden for gjennomføring av prosjektet var 01.11.00 - 01.03.01. De relativt knappe tidsfristene for henholdsvis innsending av prosjektforslag og gjennomføring av prosjektet, gjorde at vi valgte et relativt lavt ambisjonsnivået for både bredde og dybde i de analysene det ble lagt opp til. Eksempelvis fant vi å ikke kunne supplere med noen egen systematisk, faglig utarbeidet undersøkelse blant brukere eller formidlere av offentlig informasjon.

Fordi det inngikk i mandatet å sammenstille og analysere et sett dokumenter, har hovedmetoden i arbeidet vært *dokumentanalyse*. I tillegg til dokumenter som oppdragsgiver viste til, har vi også supplert med andre dokumenter med relevans for prosjektet slik vi utformet det. Dessuten har vi gjort bruk av offentlig statistikk. Men selv om vi altså ikke la opp til noen egen undersøkelse, ønsket vi likevel å utvide datagrunnlaget til ikke bare å være dokumenter; vi ville også ha et eget inntrykk fra "praksisfeltet". Vi la derfor opp til å gjennomføre noen *mindre undersøkelser* tilpasset prosjektets tidsramme:

Vi besøkte et utvalg offentlige kontorer i tre av kommunene i forvaltningsområdet, dels for å se om og hvordan samisk informasjonsmateriale gjøres tilgjengelig for brukerne, og dels for å ha kortere samtaler med noen ansatte, primært i førstelinjetjenesten, om deres erfaringer med og synspunkter på prosjekttematikken. Vi sendte brev vedlagt prosjektbeskrivelsen til de aktuelle kontorene på forhånd, og alle var villig til å ta i mot oss. Vi hadde også for vår egen del utformet spørsmål til de ulike kontorene på forhånd. Samtalene var således forberedte, men hadde likevel en "uformell" karakter. Varigheten var på mellom en halv og en time. Ellers gjorde vi observasjoner i lokalet om hvordan samiskspråklige skjemaer, brosjyrer o.l. var synliggjort for publikum. Følgende kontorer ble besøkt:

- A-etaten i Porsanger
- Trygdeetaten i Porsanger
- Ligningskontoret i Porsanger
- Servicekontoret i Porsanger kommune.

- Trygdeetaten i Karasjok
- Lensmannsetaten i Karasjok
- Info-Nuorra i Karasjok kommune
- Servicekontoret i Karasjok kommune

- Trygdeetaten i Kautokeino
- Lensmannsetaten i Kautokeino
- Ligningskontoret i Kautokeino
- Info-Nuorra i Kautokeino kommune
- Språkkonsulenten i Kautokeino kommune

Andre institusjoner:

- Sametinget
- Reindriftsforvaltningen i Alta
- Rettshjelpskontoret for Indre Finnmark

Vi valgte også å gjennomgå noen utvalgte aviser i et gitt tidsrom for å se på omfanget av og språkbruk i offentlige kunngjøringer på samisk. Dette var i utgangspunktet de samiske avisene Sagat, Min Áigi og Ássu, hvorav de to sistnevnte er samiskspråklige, samt Finnmark Dagblad som er regionavisen for Vest-Finnmark. Etter hvert fant vi det imidlertid hensiktsmessig å også ta for oss regionavisen for Øst-Finnmark, dvs. Finnmarken.

I løpet av prosjektperioden viste det seg også nødvendig å foreta søk i en del sentrale databaser. Databasene var ESOP (Elektronisk Søkbare Offentlige Publikasjoner), Lovdata, Samisk bibliografi og BIBSYS. Vi har dessuten vært innom en rekke hjemmesider på internett for å se etter presentasjoner med relevans for prosjekttematikken.

Til slutt vil vi kommentere at når det gjelder utformingen av sluttrapporten, har vi valgt å skrive relativt utdypende om offentlig informasjon generelt og om språkreglene (kap. 2 og 3). Dette valget er gjort for at teksten skal gi meningsfull bakgrunnsinformasjon også for lesere som eventuelt ikke kjenner det ene eller det andre temaet inngående. Struktureringen av materialet har ikke vært selvsagt, men vi håper likevel rapporten fungerer som et helhetlig dokument.

For ordens skyld gjør vi oppmerksom på at *samisk* er å forstå som samisk generelt eller som nordsamisk dersom ikke annet er nevnt. Dette fordi forvaltningsområdet ligger i det nordsamiske området. Dessuten har vi i de aller fleste tilfeller brukt kun det norske navnet på kommuner og institusjoner, selv om disse formelt sett har et tospråklig navn. Også de fleste dokumenter/publikasjoner er oppgitt med norskspråklige tittel.

2. GENERELT OM OFFENTLIG INFORMASJON

I vår tilnærming til prosjektet har vi lagt til grunn at vurdering av ulike aspekter ved offentlige samiske informasjonstjenester bør sees i lys av *både* same- og språkpolitiske målsettinger og allmenne målsettinger for offentlig informasjonsvirksomhet. Sistnevnte kan i sin tur også sees på som én side ved det som benevnes som økt brukerorientering i forvaltningen. Vi skal derfor i dette kapitlet gi en kort presentasjon av noen sentrale begrep, mål, utfordringer og metoder fra knyttet til det felt som vi har valgt å gi samlebenevnelsen offentlig informasjon i en brukerorientert forvaltning.

2.1 Offentlig informasjon i en brukerorientert forvaltning

Begrepet *offentlig informasjon* kan i sin bredeste forstand tolkes som informasjon og informasjonsformidling som har sitt utspring i norsk offentlig virksomhet, inkludert den kommunale og fylkeskommunale sektor (NOU 1994:17 Til informasjonens pris). Begrepet kan dessuten sees i lys av to perspektiver som kan kalles for a) prosessperspektivet og b) ressursperspektivet: I et *prosessperspektiv* blir offentlig informasjon primært definert som

"Informasjon og informasjonsmaterieell som det offentlige går *aktivt* ut med for å informere brukerne om f.eks. plikter, rettigheter, aktuelle politiske saker osv., i form av brosjyrer, annonser, i radio og TV, eller i elektroniske medier. Brukt i denne sammenheng vil det være naturlig å se på informasjonstiltaket som *innbefattet i forvaltningsoppgaven*, og distribusjonen blir dermed også et ledd i forvaltningsoppgaven. M.a.o.: Informasjon er en *prosess*, og informasjonsleverandørens ansvar strekker seg helt ut til sluttbrukeren, og det opphører ikke før mottakeren har mottatt (og forstått) budskapet" (NOU 1994:17, s.21 - våre uthevinger).

I et *ressursperspektiv* blir det vektlagt at offentlig informasjon *også* kan være

"... opplysninger registrert og lagret i offentlige registre, arkiv og databaser, som det offentlige samler inn, lagrer og utnytter i egenskap av forvaltere.¹ Denne typen informasjon (egentlig data) kan oppfattes som en samfunnsressurs som hentes inn og bearbeides gjennom fellesskapets midler. (...) Informasjon er i denne sammenheng en passiv *ressurs* som ikke har noen verdi før den blir utnyttet" (NOU 1994:17, s.21 - vår utheving).

Vi har i vår sammenheng valgt å primært forholde oss til *prosessperspektivet* på offentlig informasjon, men vi skal også mot slutten knytte noen få kommentarer til informasjon definert ut fra *ressursperspektivet*. En slik vektlegging betyr at utredningen primært fokuserer på forhold som gjelder *plikt- og rettighetsinformasjon* samt *generell saksinformasjon*.²

¹ Som eksempel på store offentlige informasjonsressurser nevnes registrene/basene hos Statistisk sentralbyrå, Brønnøysundregistrene, Skatteetaten (det sentrale personregisteret), Statens kartverk, Nasjonalbiblioteket m.fl.

² Mer spesifikt omhandler pliktinformasjon bl.a. lover, forskrifter, regler og opplysninger om offentlige sats. Rettighetsinformasjon omhandler f.eks. støtteordninger, overføringer, stønader og ulike ordninger som det offentlige har etablert for borgerne. Med generell saksinformasjon forstår vi i vår sammenheng informasjon om f.eks. den offentlige virksomhet som sådan, om saker som er under arbeid, eller om vedtak som er fattet og bakgrunnen for dem. I praksis er dette i statlig sammenheng eksempelvis NOUer, stortingsmeldinger og andre dokumenter i vedtaksprosessen, samt ulike rapporter, utredninger og hørings-

Når det så gjelder offentlig informasjonsvirksomhet i praksis, er det slik at det i dagens Norge ikke finnes et *felles* sett av verdier, mål og prinsipper for all slik virksomhet på alle forvaltningsnivå: For statlig informasjon er det vedtatt et sett hovedmål og -prinsipper for en *statlig* informasjonspolitik (Administrasjonsdepartementet 1994), mens det for *kommuner og fylkeskommuner* er § 4 i Kommuneloven som sier noe om informasjonens plass i virksomhet-ene.³ Det hevdes imidlertid at målene og prinsippene i den statlige informasjonspolitikken kan passe vel så godt for kommuner og fylkeskommuner (Simonsen 1998). Dessuten ble de samme målene og prinsippene også lagt til grunn da *Sametinget* som sak 22/95 vedtok overordnede strategier for sitt informasjonsarbeid i perioden 1995-1998 (Sametinget 1995).⁴ Vi skal derfor her ta utgangspunkt i de mest sentrale elementene fra den statlige informasjonspolitikken.

Hensikten med å ha en statlig informasjonspolitik er at den skal "... bidra til å sette statlig virksomhet i stand til å nå politiske mål, styrke deltakerdemokratiet og fremme et godt forhold til befolkningen og næringslivet, basert på gjensidig tillit" (Administrasjonsdepartementet 1994). For at dette skal la seg gjennomføre forutsettes det et åpent og positivt samarbeid med befolkningen, og informasjonspolitikken skal derfor ta utgangspunkt i den enkeltes interesser og behov. *Hovedmålene* med den statlige informasjonspolitikken er å

- sikre den enkelte innbygger og virksomhet reell tilgang til informasjon om det offentliges aktiviteter
- sikre den enkelte innbygger informasjon om sine rettigheter, plikter og muligheter
- sikre lik og alminnelig tilgang til å delta aktivt i den demokratiske prosessen

For at ledere og ansatte i statsforvaltningen til enhver tid skal ha tilstrekkelig oppmerksomhet og kvalitetsfokus på hvordan informasjon håndteres i praksis, er det også utformet fem *prinsipper* for statlig informasjonsvirksomhet, prinsipper som må ses i sammenheng:⁵

Kommunikasjonsprinsippet innebærer at forvaltningen og brukerne ses som likeverdige parter som veksler i rollene som avsender og mottakere av informasjon. Prinsippet innebærer at forvaltningen skal sette seg inn i mottakernes situasjon og tilby informasjon i tråd med den. Brukerundersøkelser er verktøyet som gir mulighet til dette. Det er ikke tilstrekkelig at informasjon bare formidles fra forvaltningen til brukerne. Publikums reaksjoner bør også danne utgangspunkt for systematiske tilbakemeldinger oppover i forvaltningen. Dette prinsippet stiller særlig store krav til informasjonsflyt og samarbeid mellom de ulike nivåene av forvaltningen.

dokument. Tilsvarende vil det i lokal og regional sammenheng være sakspapirer og utskrift av møtebøker, samt annet materiale som utarbeides i forbindelse med organets aktiviteter og som er offentlig tilgjengelige. For øvrig finnes det ulike definisjoner av selve *informasjonsbegrepet* - f.eks. i relasjon til begrepene data og kunnskap, men vi skal ikke utdype dette her.

³ Loven fra 1992 og § 4 lyder: " Informasjon om kommunens og fylkeskommunens virksomhet. Kommuner og fylkeskommuner skal drive aktiv informasjon om sin virksomhet. Forholdene skal legges best mulig til rette for offentlig innsyn i den kommunale og fylkeskommunale forvaltning".

⁴ Sametinget arbeider for tida med Strategisk informasjonsplan 2000-2001, men denne er ennå ikke behandlet. I prosjektarbeidet har vi imidlertid fått stilt til disposisjon forslaget som skal legges til grunn for behandlingen.

⁵ Prinsippene er gjengitt etter Administrasjonsdepartementet (1994).

Prinsippet om aktiv informasjon. Det er ikke nok at publikum har innsyn i forvaltningen. Prinsippet om aktiv informasjon innebærer at forvaltningen selv skal drive aktiv og planmessig informasjonsvirksomhet. Forutsetningen er at informasjonen ikke først og fremst bygger på etatens premisser, men er utformet med utgangspunkt i brukernes behov og forutsetninger. Informasjonen om folks plikter og rettigheter i samfunnet skal prioriteres, og terskelen for selv å skaffe seg informasjon skal være lavest for de som har størst problemer med å finne fram til informasjon.

Helhetsprinsippet innebærer at informasjon som gis fra statsorganer samordnes slik at den fremstår som helhetlig for mottakeren. Samordningen skal skje tematisk eller organisatorisk. Det som i en gitt livssituasjon er relevant informasjon, bør kunne fås samlet der den enkelte velger å henvende seg uansett hvilket statsorgan som forvalter informasjonen. Prinsippet forutsetter et godt samarbeid mellom sektorer og nivåer i offentlig forvaltning.

Linjeprinsippet innebærer at den som har ansvar for å oppnå resultater på et bestemt saksområde, også må ha kontroll over de ressurser og virkemidler som trengs for å nå målene, og myndighet til å bruke dem. Informasjon er ett av flere virkemidler departementer og etater kan ta i bruk for å nå sine mål, og må ses i sammenheng med juridiske, økonomiske, tekniske og organisatoriske virkemidler.

Prinsippet om informasjon som lederansvar innebærer at det først og fremst er et lederansvar å virkeliggjøre statens informasjonspolitik i forvaltningen. Ledelsen er ansvarlig for at informasjon blir brukt på en profesjonell og etisk ansvarlig måte i virksomhetens arbeid. Dette forutsetter kompetanse som sikrer forsvarlig kvalitet på informasjonen. Det innebærer også at en leder ikke kan delegere ansvaret for informasjon selv om arbeidsoppgavene delegeres. I tråd med dette prinsippet blir informasjon et resultatkrav til statlige toppledere, og informasjonssjefen bør knyttes til toppledelsen som rådgiver.

For Sametingets vedkommende ble det i forbindelse med vedtaket om informasjonsstrategi i 1995 bestemt at deres informasjonsvirksomhet også skal bygge på *to prinsipper i tillegg* til de fem ovenfornevnte (Sametinget 1995):

Informasjon på samisk og norsk. Skriftlig informasjon skal være på samisk og norsk

Muntlig informasjon. Fordi mange samer verken kan lese eller skrive sitt eget språk - og heller ikke behersker norsk godt nok til å kunne ha nytte av informasjon på norsk - bør Sametinget velge muntlig informasjon i de tilfeller der dette er mulig.

Vi skal ikke her gå inn på forholdet mellom ideal og realiteter når det gjelder mål, prinsipper og praksis i offentlig informasjonsvirksomhet. Det vi imidlertid skal knytte noen kommentarer til, er forholdet mellom den statlige informasjonspolitikken og det som etter hvert har fått benevnelsen for *brukerorientering i statsforvaltningen*. I et hefte utgitt av det daværende Planleggings- og samordningsdepartementet i 1997 hevdes det nemlig at informasjonspolitikken og brukerorienteringsprogrammet er to sider av samme sak (Planleggings- og samordningsdepartementet 1997). Dette fordi begge har som mål at forvaltningen skal vektlegge brukernes synspunkter, ha aktiv,

toveis kommunikasjon med omverdenen, samt legge opp til å utnytte tilbakemeldinger som gis fra brukere. Mer spesifikt heter det i St.prp. nr 1 (1998-99) under punktet *Brukerorientert forvaltning* (s. 52) bl.a. følgende:

"Brukerorientert forvaltning innebærer at statsforvaltningen skal gjøre seg kjent med brukernes behov og ønsker og så langt det er mulig tilpasse sin måte å arbeide på til brukernes ønsker. (...) En viktig forutsetning for å være tilpasningsdyktig er at forvaltningen kjenner sine målgruppers behov, herunder også grupper med særskilte behov, f. eks. personer med innvandrerbakgrunn. (...) Det er også en klar målsetting at forvaltningens service- og tjenestetilbud ikke skal være dårligere i områder med tynt befolkningsgrunnlag enn i tettbygde områder. (...). *Målrettet bruk av informasjonsteknologi* for bedre tilgjengelighet og innsyn i forvaltningen, samt mer effektiv informasjonsutveksling og aktiv dialog med brukerne vil være nødvendig for å tilfredsstille de krav til kvalitet og effektivitet som stilles til forvaltningen fra de ulike målgruppene" (vår utheving).

Her merker vi oss spesielt at de nye mulighetene som informasjons- og kommunikasjonsteknologi - *ikt* - åpner for, synes å ha fått en sentral plass i dagens tenkning om kommunikasjon mellom brukere og forvaltning. Dette gjelder både med hensyn til *organisering* av virksomhetene og *form* på informasjonsprodukter. Vi skal derfor i det neste delkapittelet kort vise til noen tradisjonelle og "nye" metoder for offentlig informasjonsvirksomhet.

2.2 Tradisjonelle og "nye" metoder i offentlig informasjonsvirksomhet

I NOU 1994:17 *Til informasjonens pris* (s. 63) vises det til fire hovedmetoder eller -kanaler for spredning av offentlig informasjon. Dette er a) personlig muntlig formidling, b) skriftlig formidling, c) spredning via tradisjonelle massemedia, og d) interaktiv elektronisk distribusjon. En slik inndeling synes hensiktsmessig, men vi vil konkretisere metodene noe:

Personlig muntlig formidling. Dette skjer når en bruker snakker med en ansatt i en førstelinjetjenestefunksjon, evt. en saksbehandler. Vi vil her tolke dette først og fremst som muntlig kontakt ansikt-til-ansikt, men lar det også omfatte muntlig kontakt via telefon. Også undervisning, foredragsvirksomhet og åpne informasjonsmøter er relevante former for muntlig informasjonsformidling, men disse er vel heller av mer *upersonlig* karakter

Skriftlig formidling. Med dette forstås i vår sammenheng først og fremst personlig eller allmenn distribusjon av "tradisjonelt" informasjonsmateriale som brosjyrer/foldere, veiledningsmateriell, plakater og rundskriv, evt. også "masseutsendelser" av brev til definerte målgrupper. For så vidt vil også artikler i aviser/tidsskrifter og bøker/rapporter komme i kategorien skriftlig formidling, men dette vil ikke bli vektlagt her.

Spredning via tradisjonelle massemedia. Her tenkes det først og fremst på annonsering/kunngjøring i dags- og/eller fagpresse. Indirekte vil også skriftlige eller muntlige meldinger til media (papirmedia, radio, tv, tekst-tv) kunne medføre at informasjon spres på denne måten, gitt at de blir vurdert som interessant stoff i seg selv eller som grunnlag

for redaksjonell bearbeiding. Egenproduserte artikler/innlegg og deltakelse i radio/tv-program er også en mulig form innen denne kategorien.

Interaktiv elektronisk distribusjon. Med interaktiv kan svært forenklet forstås at både sender og mottaker/bruker kan være den aktive part i en elektronisk overføringsprosess, dvs. at slik distribusjonen inneholder et element av "brukerstyring".⁶ At noe er elektronisk distribuert vil si at det er tilgjengelig i digitalt format via en eller annen for data-maskinnettverk. I praksis vil nok slik distribusjon i dag bli oppfattet primært som distribusjon/kommunikasjon via *internett og e-post*, og vi vil også her benytte oss av disse begrepene, evt. med samlebetegnelsen *ikt*. Når det gjelder *innholdet* i slik distribusjon, kan dette i praksis være alle former for dokumenter og skjemaer, samt personlig utformede meldinger, kommentarer og spørsmål. Også lyd- og bilde-/video-formatet kan være en mulig form.

Alle de fire metodene for offentlig informasjonsvirksomhet er selvsagt i bruk i dag. Det er imidlertid et uttalt mål at *ikt* i framtida skal være ett av de *sentrale* virkemidler i forvaltningens totale virksomhet. I dokumentet *eNorge 2.0* (Nærings- og handelsdepartementet 2000) finnes eksempelvis følgende utsagn som ikke minst viser hvordan *ikt* øker mulighetene for å *organisere* offentlig informasjonsvirksomhet på "nye" måter - og da også i tråd med det som altså er beskrevet som en *brukerorientert* forvaltning:

"Ett av målene i Regjeringens fornyelsesprogram er en *døgnåpen forvaltning* og en effektivisering ved hjelp av IKT. Forvaltningen skal bli lettere tilgjengelig for befolkningen. Offentlige virksomheter må bl.a. legge til rette for selvbetjeningsløsninger over Internett slik at brukerne kan få utført tjenestene på en rask og sikker måte når de selv har behov for dem. (...) Regjeringen krever at alle statlige etater skal utarbeide strategier og konkrete tiltak innen mai 2001 slik at målet om en *døgnåpen og brukerorientert* forvaltning kan nås så snart som mulig. Tiltakene skal også sikre tilgang for blinde og svaksynte brukere" (ibid. - vår utheving).

Det understrekes imidlertid andre steder at *døgnåpen forvaltning* må ses i sammenheng med et annet av regjeringens fornyelsestiltak, nemlig *offentlige servicekontorer* i alle kommuner. Et offentlig servicekontor er kort sagt en serviceinnstilt og samlokalisert førstelinje for statlige og kommunale tjenester. I en fersk rapport om offentlige servicekontorer, *Ett sted, ett telefonnummer*, heter det dessuten bla. følgende:

"Et offentlig servicekontor er et bemannet kontaktpunkt der brukerne har tilgang til flere offentlige tjenester, både statlige og kommunale. Arbeidsgruppen har arbeidet ut fra at det offentlige servicekontoret er et fysisk sted med bemanning, og at kontakten mellom brukerne og de aktuelle etatene ikke bare er elektronisk. Imidlertid vil det som regel være innslag av helt eller delvis elektronisk baserte

⁶ Haugsbakk (2000) har gjort en tankevekkende studie av begrepet *interaktivitet*. Med utgangspunkt i at det er vanskelig å gi det en entydig definisjon, hevder han bl.a. at begrepet har vært "et av de mest sentrale honnrordene i beskrivelsene av den nye teknologien. (...) Det har blitt assosiert med "high tech", teknisk avanserte løsninger, hypermodernitet, individuell frihet, selvutfoldelse og selvbestemmelse, moderne undervisningsmetoder og økt læringsutbytte, til og med folkeligjøring, demokratisering og politisk frigjøring. (...) Interaktivitet i komplekse nettverk har dessuten blitt framhevet som et av de mest basale trekk ved det nye informasjonssamfunnet. Det kan virke som om interaktivitetsbegrepet har vært vidundermiddelet som har utslettet de fleste motsetninger, et begrep med tilnærmet "magisk" kraft (ibid:11f.).

tjenester i et slikt servicekontor. (...) Teknologien kan bli relevant i to sammenhenger på servicekontorene: a) for å knytte saksbehandleren på servicekontoret opp mot bakenforliggende fagsystemer og databaser b) som grensesnitt mot selvbetjente tjenester som brukeren kan benytte uten hjelp fra de tilsatte. (...)

Det er flere årsaker til denne forståelsen av hva offentlige servicekontorer er. Mange ønsker å treffe et menneske i sin kontakt med forvaltningen, de offentlige servicekontorene skal også være et tilbud til de brukerne som ikke kan ha, eller ønsker elektronisk tilkøpling til offentlig forvaltning "(Arbeids- og administrasjonsdep. 2000:12).

Men selv om det offentlige kan spille på et bredt register både når det gjelder *organisering* av informasjons-/kommunikasjonsvirksomhet og *form* på informasjonsprodukter, så er det likevel mange utfordringer knyttet til slik virksomhet. Ikke minst gjelder dette i et prosessperspektiv på informasjon som jo fokuserer på at den enkelte sluttbruker skal sikres både *tilgang til* og *forståelse av* et gitt budskap. Én slik utfordring ligger i at individer har ulike grader av valgmuligheter - og også ulike preferanser - med hensyn til måter å kommunisere med det offentlige på. En annen ligger i at utforming av informasjonsprodukter og informasjonstjenester tar hensyn til at mennesker har ulike ståsteder når det gjelder å forstå innholdet i informasjon fra det offentlige - og/eller å gjøre seg forstått ovenfor det offentlige. Til dette blir det presentert noen utdypende kommentarer i det følgende.

2.3 Informasjonstilgang og informasjonsforståelse

I NOU 1994:17 *Til informasjonens pris* har et av kapitlene fått overskriften *Informasjonskløfter. Kvalitet i informasjonsformidling*. Selv om det der sies at *informasjonskløft* er et omdiskutert begrep fordi det ikke er entydig (s. 50), oppsummeres det at begrepet dreier seg om at "det er noen få i samfunnet som behersker måter å finne fram til informasjon på, når de har bruk for den" (ibid.).⁷ I en påfølgende gjennomgang av hva som kan tenkes å påvirke informasjonskløftene, vises det i hovedsak til trekk ved de *brukerne* som ikke blir/er informert: De har motvilje mot (ny) teknologi, de mangler relevant kunnskap og utdanning, de bruker tida på andre ting, de er ikke interessert eller de opplever ikke at de har et sterkt nok behov for informasjon

Også i NOU 1992:21 *Ikke bare ord* berøres *brukernes* ulike forutsetninger for å aktivt søke informasjon. Etter å først ha slått fast at økt utdanningsnivå i deler av befolkningen skulle tilsi bedre forutsetninger for å orientere seg i samfunnet, men at dette ikke gjelder alle, sies det videre (s. 22, våre uthevinger):

⁷ Her skal vi med en gang skyte inn at det vanskelig kan være et ideal at alle til enhver tid skal være informert om akkurat det samme: "Folk har ulike interesser og prosjekter, og informasjonsbehovet er ulikt mellom individer" (Elgesem 1996:15). Det må derfor være et legitimt valg dersom man ulike årsaker bevisst velger bort (deler av) offentlig informasjon. Dette må samtidig sees i lys av et annet poeng som framkommer hos bl.a. Rasmussen (1996:54), nemlig det han kaller for informasjonssamfunnets *paradoks*: "Informasjonsflommen gjør at stadig flere faller tilbake i avmakt fordi de ikke finner informasjon som er relevant for dem".

"Store grupper mangler forutsetninger for å kunne skaffe seg informasjon som gir kunnskaper og innsikt. Årsakene kan være fysiske og psykiske handicap som gjør informasjonen utilgjengelig for dem. For deler av *vår egen minoritetsbefolkning* og for innvandrere er det *språkbarrierer og kulturelle barrierer* som gjør det vanskelig selv å aktivisere seg i forhold til myndighetene.

I tillegg til "mental" avstand, er også geografisk avstand et hinder for toveis kommunikasjon. Det mangler kontaktpunkter i lokalsamfunnene der befolkningen kan komme i dialog med staten. Ny teknologi åpner muligheter for å overvinne en del av disse problemene. Teknologien har imidlertid skapt nye barrierer for grupper av befolkningen som ikke har tilgang til den, eller som ikke kan benytte denne uten hjelp eller rettledning fra andre".

En litt annen tilnærming til denne typen problematikk finnes i samlingen *Informasjonskløftene og demokratiet* (Omdahl 1988). Der har flere av artiklene fokus på *informasjonsleverandørenes* ansvar for at den språklige utformingen av *informasjonsbudskapet* gjør at en skremmende stor del av informasjonen som er tenkt for folk flest, når ikke fram og blir forstått: Selv om innholdet angår vanlige mennesker, er det offentlige språket ofte(st) utformet med tanke på eksperter. Et viktig poeng i forlengelse av dette er dessuten at det ikke bare er *språket* i seg selv som kan skape problemer for at en bruker forstår innholdet i offentlig informasjon på den måte som er ment fra leverandørens side. Også den enkeltes *fortolkning* av meningen med budskapet kan variere og avvike fra det som var ment. Dette fordi slik fortolkning gjøres på bakgrunn av folks ulike meningsverdener og ulike allmenne fortolkningsmodeller for/av virkeligheten som sådan (se f.eks. Martinussen 1988).

Vi vil også trekke fram noen oppsummerende poenger fra essayet *Informasjon, teknologi og ulikhet i den offentlige sfære* (Elgesem 2000) hvor begrepet *informasjonsulikhet* står sentralt. Elgesem opererer med tre hovedformer for slik ulikhet: 1) Ulik tilgang til informasjon som et middel til å oppnå andre goder. 2) Ulik tilgang til informasjon som grunnlag for å delta i demokratiske prosesser. 3) Ulik tilgang til informasjon som kan gi en aktør (strategisk) makt over en annen. For alle formene vil bruk av ikt kunne ha betydning, og med henvisning til at det faktisk er dokumentert en rekke ulikheter når det gjelder tilgang til og bruk av ikt, viser Elgesem til fem forutsetninger som må være oppfylt for at bruk av ikt skal kunne bli et utbredt virkemiddel for informasjonstilgang/-forvaltning i det offentlige rom: 1) Fysisk tilgang til tjenesten. 2) Brukervennlighet i designet. 3) Kompetanse i bruken. 4) At tjenesten oppleves som formålstjenlig, dvs. interessant og viktig. 5) At kostnadene ved bruk ikke er til hinder for noen. Han poengterer for øvrig spesielt at når det gjelder informasjon fra det offentlige, er det "vanskeligere å akseptere ulikheter når det gjelder plikt- og rettighetsinformasjon, enn forskjeller når det gjelder mer generell samfunnsinformasjon" (ibid:27).

Uavhengig om man velger å kalle fenomenet *informasjonskløfter*, *informasjonsulikhet* eller noe annet, er det altså grunn til å være oppmerksom på slike forhold som er antydnet i det foregående. Og nettopp den økte utbredelsen av ikt synes å ha ført til (forny)et oppmerksomhet på denne typen ulikheter i samfunnet, både i fagmiljøer, i politiske kretser og blant folk flest. Eksempelvis heter det helt innledningsvis i *eNorge 2.0* (Nærings- og handelsdepartementet 2000) at dersom målet om et *informasjons- og kunnskapssamfunn* for alle skal nås, må tre grunnleggende forutsetninger ivaretas: *Tilgang - kompetanse - tillit*. I den forbindelse vil regjeringen a) bidra slik at alle får

tilgang til den nye teknologien, b) øke befolkningens kompetanse og forståelse slik at den enkelte blir i stand til å bruke IKT som et verktøy ut fra sine ønsker og behov, og c) gjennomføre tiltak som øker tilliten. IKT skal være sikkert og tilgjengelig for alle – uavhengig av kompetansenivå.

Det hører dessuten med i det totale bildet at også problemer knyttet til vanskelig språkbruk i forvaltningen i de senere år er blitt tatt mer på alvor. Eksempelvis koordinerte Arbeids- og administrasjonsdepartementet i 1999 et eget prosjekt med målsetting om å gjøre språket i statlige virksomheter enklere og lettere å forstå for mottakerne. I den forbindelse er det bl.a. utgitt to hefter som på hver sin måte skal være hjelpemidler i dette arbeidet: *Språksjekken. En hjelp til bedre språk i staten* (Statens informasjonstjeneste 1999) og *Skriv lettlest. Enkel formgivning. Lettlestveileder for statlige etater og grafiske bedrifter* (Statens informasjonstjeneste 2000). Sistnevnte er spesielt utformet for personer som har ulike former for lesevansker, men er et godt eksempel på økt vektlegging på språkets betydning for at informasjon skal nå ut til de den angår - ikke minst når det gjelder informasjon om rettigheter, plikter og muligheter som angår alle.

Vi skal avslutte dette kapittelet med å konkretisere noen av de generelle aspektene ved fenomenet informasjonstilgang og informasjonsforståelse som er referert til ovenfor. For gitt det faktum at ikke alle brukergrupper har like lett for å få tilgang til og forstå offentlig informasjon, hvilke grep kan da gjøres i den praktiske tilretteleggingen av informasjonsvirksomhet? Jo, til det trengs det konkret kunnskap om befolkningens informasjonsadferd og tilpassing av informasjonsmetoder til ulike brukergrupper. Eller som Arne Simonsen, direktør ved Statens informasjonstjeneste, sier det i *Deltaker i samfunnet. Håndbok i kommunal informasjon*:

"Det er et rent erfarings spørsmål hvilke grupper vi ikke når fram til, og som ikke forstår eller av andre grunner ikke bruker informasjon som grunnlag for å handle til eget beste. Valget av informasjonsformer og -tiltak vil variere alt etter oppgavene og om den aktuelle målgruppen er lett eller vanskelig å nå" (Simonsen 1998:33).

Én måte å få slik kunnskap på er å gjennomføre større eller mindre brukerundersøkelser, og vi skal nedenfor gjengi noen få utvalgte funn framkommet i den ferskeste analysen Statens informasjonstjeneste har gjort av befolkningens atferd, kunnskaper og holdninger i forhold til informasjon fra det offentlige (Fjelde og Johnsen 1999):

- Blant *de som selv kontakter* det offentlige for å få informasjon tok 45 % kontakt via telefon, mens 39 % møtte opp personlig. 3 % oppgir å ha brukt internett. Personlig muntlig formidling ble altså foretrukket av 84 %, mens interaktiv elektronisk kommunikasjon ble benytta av et marginalt antall.
- Dersom de kontaktsøkende grupperes etter utdanningsnivå, viser det seg at personlig oppmøte er mest fortrukket blant de med kun grunnskole (55 %) og minst av de med universitets-/høgskoleutdanning (36 %). Bakgrunnsvariablene viser dessuten at blant de som benyttet internett, var det en overvekt av menn med høy utdanning og høy inntekt. Høyt utdannede benytter seg for øvrig oftere enn andre av flere kanaler i kombinasjon.

- Generelt uttrykker tre ganger så mange av de spurte med utdanning på grunnskolenivå som de med utdanning på universitets-/høgskolenivå at det kan være meget eller svært vanskelig å ta kontakt med et offentlig kontor. I hele utvalget er det en knapp tredel som synes det er vanskelig å ta slik kontakt.
- Når det gjelder å *skape oppmerksomhet* om plikt- og rettighetsinformasjon som skal nå mange, rangeres foretrukket metode på følgende måte: 1) korte informasjonsinnslag på tv, 2) annonse i lokalavis, og 3) brosjyre i posten. Når det gjelder mer *grundig informasjon* om slike forhold endres rangeringen: 1) brosjyre/brev i posten, 2) egne tv-program, og 3) annonse i lokalavis. Her rangeres for øvrig samtale med en offentlig ansatt som nr fire, og denne metoden nevnes oftere av kvinner og av unge. Samlet sett ser det ut som at tradisjonelle informasjonskanaler (fremdeles) foretrekkes, mens internett kommer dårlig ut hos de fleste grupper, spesielt sett i relasjon til stigende alder.⁸
- Med hensyn til å *forstå skriftlig materiale* fra det offentlige oppgir tre av 10 at dette kan være vanskelig. Universitets-/høgskoleutdannede har minst problemer med dette.

Vi vil hevde at mye av det som i dette kapittelet er sagt om mål, prinsipper og praksis i offentlig informasjonsvirksomhet, økt brukerorientering i forvaltningen, samt ulike informasjonsatferd/-håndtering, *i seg selv* kan sees på som forhold som har betydning i/for arbeidet med å gi også den *samiskspråklige* delen av befolkningen et forbedret og likeverdig tilbud med hensyn til informasjon fra og kommunikasjon med det offentlige. I tillegg kommer så det faktum at bruk av samisk språk i kontakten med det offentlige - i hvert fall et stykke på vei - er nedfelt i en egen lov. Det neste kapittelet handler om noen sider ved denne loven, samtidig som vi skal knytte an til noe av det som er framkommet i dette kapittelet.

⁸ Det understrekes i SIs rapport at selv om bruk av internett er økende, bør ikke departementer og direktorater ukritisk benytte nettet som kanal uten å sjekke om faktisk de når aktuell målgruppe: Dagens aktiviteter må tilpasses dagens situasjon, ikke antatt bruk i framtida. At dette er et viktig poeng, illustreres i en annen SI-undersøkelse hvor det framkommer at ledere i departementer og direktorater faktisk har langt større forventninger til befolkningens bruk av internett enn det brukernes faktiske atferd skulle tilsi (Fjelde m.fl. 2000).

3. SAMISK SPRÅK OG OFFENTLIG INFORMASJON

Sameloven av 12. juni 1987 fikk med virkning fra 1. januar 1992 et nytt kapittel om bruk av samisk språk. Dette kapittelet kalles for Samelovens språkregler. Det er disse reglene som eksplisitt og mest direkte legger føringer på hvilke rettigheter og forpliktelser henholdsvis samisktalende og myndigheter i Norge har når det gjelder bruk av samisk språk. I tillegg kommer dessuten internasjonale dokumenter i form av konvensjoner og chartre som Norge har ratifisert og som bl.a. legger føringer for urfolks språkrettigheter i nasjonalstater.

I dette kapittelet blir det for det første gitt en presentasjon av noen sider ved språkreglernes tekst og intensjoner, samt noen kommentarer til enkelte av bestemmelsene der. Videre gjengis de mest relevante artiklene fra de aktuelle internasjonale bestemmelser, før vi deretter går over til å trekke noen forbindelser mellom samelovens språkregler og forvaltningens brukerorientering. Deretter blir det vist spesielt til noen sider ved plikt- og rettighetsinformasjon, før vi kort kommenterer på hvilket grunnlag informasjonsbehov kan defineres. Til slutt nevnes noen aspekter ved samisk språk og internett.

3.1 Bestemmelser om bruk av samisk språk

3.1.1 Samelovens språkregler

Da Samelovens språkregler ble vedtatt, skjedde dette etter mange års hardt arbeid fra samisk hold. En sammenfatning av hvorfor lovreglene faktisk etter hvert kom på plass, finnes eksempelvis i følgende sitat fra forarbeidene til loven:

"Bruken av det samiske språket er i tilbakegang. Dette truer selve den samiske kulturens eksistens. En viktig årsak til tilbakegangen er manglende muligheter til å bruke språket i *offentlig sammenheng*. Departementet foreslår derfor regler og tiltak slik at samisk i større grad kan tas i bruk i kontakt med offentlige organer. (...) Lovforslaget er en naturlig konsekvens av den allmenne politiske enighet om at samisk språk skal gis utviklingsmuligheter og vern" (Ot.prp. nr 60 (1989-90), s. 2, vår utheving).

Det er imidlertid viktig å være oppmerksom på at det er to ulike, men beslektede elementer som inngår i begrunnelsene for å ha et regelverk om samisk språk. Det handler da om a) samisk og norsk som likestilte *kommunikasjonsspråk*, og b) likestilling mellom språkene som *kulturelementer* (NOU 1985 :14 *Samisk kultur og utdanning*).

Til a) - samisk og norsk som likestilte kommunikasjonsspråk - vil vi bemerke at i dette ligger for det første en konstatering av at behovet for å bruke samisk i alle livssituasjoner er fremtredende blant mennesker med samisk som hovedspråk: "Disse vil ha behov for undervisning i og på samisk, morsmålskontakt med domstoler, helsestell, kommunal og statlig administrasjon, og har i dag også et stort, udekket behov for *opplysnings- og underholdningstilbud* på morsmålet" (ibid.:167, vår utheving). For det andre innebærer det *samtidig* et syn om at det skal være opp til den enkelte å kunne velge det språk man ønsker i en gitt situasjon, uten at "andre" skal kunne overprøve dette ønsket ut fra antagelser om den enkeltes språkkompetanse i det ene eller det andre språket.

Til b) - likestilling mellom språkene som kulturelementer - vil vi bemerke at dette for det første tilsier at Norge må ha en offisiell *språkpolitikk* som også innebærer å "styrke det samiske språks allmenne prestisje og status, øke respekten for den samiskspråklige kulturarv i Norge og for å virke vitaliserende på samenes interesse for språkrøkt og språkbevaring" (ibid.: 172). For det andre vises det til at for samer som av ulike årsaker har utviklet bedre ferdigheter i norsk enn i samisk, kan det likevel være ønskelig å ha mulighet til å tilegne seg (utvidet) kompetanse i samisk språk for på den måten å styrke kontakten til samiskspråklige (nær)miljøer (ibid.). Oppsummert slås følgende fast i NOU1985:14 (s. 172):

"Offisiell anerkjennelse at det samiske språket som et fullverdig kommunikasjonsmiddel og et viktig kulturelement vil lette samenes muligheter til å stå fram med samisk identitet. På langsikt har dette stor betydning for samekulturens totale livsvilkår".

Når dette nå er sagt skal vi i det følgende presentere det vi vurderer som de mest sentrale momentene i språkreglene i forhold til utredningens tema, dvs. offentlige samiske informasjonstjenester. Innledningsvis vil vi imidlertid gjengi den aller første paragrafen § 1-1 i Samelovens første kapittel, *Allmenne bestemmelser*. Paragrafen lyder: "Lovens formål er å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv". Denne paragrafen kan sees på som en "overordnet" paragraf som også er grunnlaget for det kapittelet som spesifikt omhandler regler for bruk av samisk språk. Merk spesielt formuleringen *sikre og utvikle*, et uttrykk som er vesentlig når samisk språkbruk i den offentlige sfære skal vurderes, drøftes og planlegges.

Vi vil også gjøre oppmerksom på bestemmelsene i § 1-5 der det heter: "Samisk og norsk er likeverdige språk. De skal være likestilte etter bestemmelsene i kapittel 3", dvs. språkreglene. I praksis betyr dette at en person i møte med det offentlige må ha rett til å bruke samisk når dette er naturlig eller ønskelig, uten å måtte gi noen forklaring eller møte motstand av den grunn, samt at myndighetene har ansvar for å bruke samisk i offentlig sammenheng (Ot.prp. 60 (1989-90), s. 8).

Så til selve språkreglene i Samelovens kapittel 3. I § 3-1 gis det en definisjon av *forvaltningsområdet for samisk språk*; nemlig kommunene *Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger, Tana og Kåfjord*. Bakgrunnen for å velge ut at akkurat disse kommunene skulle inngå i forvaltningsområdet, var et ønske om å sikre det samiske språkets framtid i hvert fall i de strøk hvor språket ennå var i utbredt daglig bruk.

Underveis i beslutningsprosessen var det imidlertid ulike synspunkter på hvilke hensyn som burde tas i utvelgelsen av kommuner (jfr. NOU 1985:14 og Ot.prp. 60 (1989-90)). Det var ulike syn på om Porsanger kommune burde med, men spesielt var det ulike syn på Kåfjord kommune. Sistnevnte ble begrunnet med at samisk språk ikke lenger sto så sterkt i denne kommunen, at en innlemmelse av Kåfjord ville "bryte" med det sammenhengende geografiske området som de andre kommunene utgjør, samt at denne kommunen ligger under en annen fylkesforvaltning enn de øvrige. Når Kåfjord likevel ble innlemmet, skyldtes det både at kommunen selv ønsket det og et ønske om å legge til rette for at den negative utviklingen skulle kunne snus.

Det er ellers viktig å ha i mente at selv om det er vedtatt et eget område hvor det gjelder særskilte regler for bruk av samisk språk, heter det også i Ot.prp. 60 (1989-90) følgende:

"Det bør i den sammenheng understrekes at opprettelsen av et forvaltningsområde ikke betyr at det samiske språket ikke skal styrkes i kommuner utenfor området. Departementet legger tvert om vekt på at praktiseringen av reglene som gjelder for forvaltningsområdet kan gi inspirasjon til liknende bruk av samisk språk utenfor området. Det vil i sin tur også legge forholdene til rette for en utvidelse av forvaltningsområdet" (s. 16).

Etter at forvaltningsområdet for samisk språk er etablert som begrep og også geografisk avgrenset, gis det videre i språkreglenes første paragraf definisjoner på hvilke *organer* som reglene gjelder for:

2. Med *offentlig organ* menes ethvert organ for stat eller kommune.
3. Med *lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet* menes ethvert kommunalt, fylkeskommunalt og statlig organ som har en tjenestekrets som omfatter en kommune eller en del av en kommune i forvaltningsområdet for samisk språk.
4. Med *regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet* menes ethvert fylkeskommunalt og statlig organ som har en tjenestekrets som helt eller delvis omfatter flere av kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk, men som likevel ikke er landsomfattende.

I tillegg til at lovens bestemmelser gjelder for alle organer som omfattes av definisjonene i § 3-1, er det dessuten i loven nedfelt særlige og spesifiserte bestemmelser med hensyn til utvidet rett til bruk av samisk i rettsvesenet og i helse- og sosialsektoren (§§ 3-4 og 3-5), samt individuelle kirkelige tjenester (§ 3-6). Begrunnelsen for å gi særlige regler for rettsvesenet og helse- og sosialsektoren er i følge NOU 1985:14 (s. 188) at språklige minimumsrettigheter "først og fremst må være til stede der behovet for å uttrykke seg *klart og presist* og behovet for å *forstå* de språkytringer enkeltindivider blir møtt med er særlig viktig". Og nettopp når det gjelder helsevern og rettsbeskyttelse antar utvalget at språklig kommunikasjonssvikt er særdeles uheldig for enkeltindivider. Når det gjelder framheving av de kirkelige tjenestene er dette begrunnet i at samisk språk tradisjonelt har vært i utbredt bruk i slike sammenhenger, noe som bl.a. skyldes at prester i samiske strøk helt siden 1848 har vært pålagt å avlegge prøve i samisk. Det ble således ikke sett noen grunn til å legge opp til å endre samisk språks posisjon i kirkesammenheng i negativ retning.

Det framgår ellers av § 6 i *forskriftene* til språkreglene, gitt av Kulturdepartementet 30.01.92, at lovens §§ 3-2, 3-3 første ledd, 3-7 og 3-11, også gjelder for Sametinget, Samisk språkråd, Reindriftsadministrasjonen, Samisk utdanningsråd, Samisk høgskole og statlige samiske skoler.⁹ Videre spesifiseres det at §§ 3-2, 3-3 andre ledd, 3-7 og 3-11 også gjelder for Direktoratet for naturforvaltning og Universitetet i Tromsø. Nevnes bør også at Samisk språkråd (1998:20) spesielt presiserer at Statens lånekasse for

⁹ Merk at Samisk språkråd og Samisk utdanningsråd pr dato er omorganisert til avdelinger under Sametinget, henholdsvis Sametingets opplæringsavdeling og Sametingets språkavdeling.

utdanning og Den norske stats husbank må betraktes som den type offentlig organ som det vises til i § 3-1. For øvrig heter det i forskriftenes § 1 at *Kulturdepartementet* skal føre tilsyn med gjennomføringen av språkreglene, men at det er *det enkelte organ* som plikter å sørge for at reglene blir fulgt. Med i dette bildet er dessuten lovens § 3-12 hvor det heter at det skal opprettes et *Samisk språkråd*. I dette organets oppgaver inngår bl.a. arbeid med terminologiutvikling og rettskrivning, men óg at det skal veilede og informere om samisk språk, samt at det skal føre oversikt over kvalifiserte oversettere og tolker, jfr. forskriftenes § 2.

Når vi nå har presentert i hvilke sammenhenger språkreglene gjelder (hvor og for hvem), skal vi i det følgende se nærmere på de paragrafene som vi antar har direkte betydning for offentlige informasjonsprodukter, dvs. informasjonsbærende enheter som skal foreligge på samisk. Det dreier seg da om språkreglenes §§ 3-2 og 3-3, og teksten i disse paragrafene gjengis derfor i sin helhet (uthevingene er våre egne):

§ 3-2. Oversettelse av regler. Kunngjøringer og skjema

- *Lover og forskrifter* av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning, skal oversettes til samisk.
- *Kunngjøringer* fra offentlige organ som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet, skal skje både på samisk og norsk.
- *Skjema* til bruk overfor et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet skal foreligge både på samisk og norsk. Kongen gir nærmere regler om iverksetting av denne bestemmelsen.

§ 3-3. Rett til svar på samisk

- Den som *henvender seg på samisk* til et *lokalt* offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til svar på samisk. Dette gjelder likevel ikke ved muntlige henvendelser til tjenestemenn som utfører oppdrag utenfor organets kontor.
- Den som *henvender seg skriftlig på samisk* til et *regionalt* offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til skriftlig svar på samisk. Kongen kan i særlige tilfeller gjøre unntak for bestemte regionale offentlige organ.

Også til disse paragrafene skal vi knytte noen kommentarer. Først til uttrykket av *særlig interesse* i § 3-2. For hva skal egentlig til for at en lov skal være av særlig interesse for den samiske befolkning? Hvis vi ser på forarbeidene til loven, fremgår det av NOU 1985 :14 at utvalget understreker at dette er lover som har "spesiell interesse for samer, dvs. lover som angår den samiske befolkning *i større grad enn andre*" (s. 196, vår utheving). I Ot.prp. 60 (1989-90) påpeker departementet at dette er regler som spesielt gjelder samisk kultur- og samfunnsliv, men at det ikke er nødvendig at de gjelder *utelukkende* for samer; det er nok at det foreligger en spesiell tilknytning til den samiske befolkningen.

I praksis er det det enkelte forvaltningsorgan som selv må foreta en kartlegging av aktuelle lover og forskrifter som de forvalter for å se om de "har en slik særlig interesse for den samiske befolkning at de skal foreligge i oversettelse til samisk" (s. 46). Det vises også et annet sted i proposisjonen til at det antas at både Samisk språkråd og Sametinget vil kunne gi råd om hvilke lover og forskrifter som bør oversettes til samisk (s. 32). Vi poengterer for ordens skyld at det heller ikke i forskriftene gis noen nærmere beskrivelse av hva som skal til før en lov kan sies å være av spesiell interesse for samene.

Når det gjelder § 3-2's punkt om at *kunngjøringer* skal skje både på samisk og norsk, er dette å forstå som oppslag, plakater, avisannonser m.v. (Ot.prp. 60 (1989-90)). Det sies imidlertid videre i proposisjonen at når kunngjøringer er ledd i landsomfattende kampanjer der produksjonen har skjedd sentralt og det lokale organet bare står for opphenging av plakater o.l., gjelder ikke denne paragrafen. Dog sies det at regionale og landsomfattende organer likevel vil omfattes "når det gjelder kunngjøringer med særlig tilknytning til forvaltningsområdet" (ibid:47). For øvrig bemerkes samme sted at det er tilstrekkelig at kunngjøringer i trykt skrift skjer i aviser som er alminnelig lest i den eller de kommuner kunngjøringen har en særlig tilknytning til.

Til § 3-2's punkt om at visse *skjemaer* skal foreligge både på samisk og norsk, er det en bestemmelse i forskriftene som presiserer at oversettelse skal skje så snart det er praktisk mulig, jfr. § 3. Ellers er det verdt å merke seg at *rettledninger* til skjemaer også omfattes av regelen (Ot.prp. 60 (1989-90)), samt at det presiseres i proposisjonen at standardiserte, ferdigskrevne oppsett regnes som brev, ikke som skjema.

Paragraf 3-3 omhandler rett til muntlig og skriftlig *svar på samisk*, hvorav rett til skriftlig svar gjelder både for lokale og regionale offentlige organer. Det er ingen forskrift knyttet til denne paragrafen. I vår sammenheng vil vi imidlertid særlig henlede oppmerksomheten på følgende passus i Ot.prp. 60 (1989-90) (s. 47, våre uthevninger):

"Plikten gjelder det svaret som organet *selv utformer*. Andre dokumenter som blir lagt ved, f.eks. brosjyrer, rundskriv eller annet informasjonsmaterieell, vil *ikke* falle inn under denne regelen. Forslaget innebærer således ikke at den type materiale skal foreligge på samisk *etter denne bestemmelsen*".

Vi vil komme spesielt tilbake til denne formuleringen i senere kapitler. Der vil vi også gå nærmere inn på betydningen av retten til *muntlige svar*. Her vil vi kun vise til at man må kunne anta at når den type standardiserte, ferdigskrevne oppsett som det vises til ovenfor (§ 3-2 om skjemaer) skal regnes som brev, ikke som skjema, må slike brev når de benyttes som svar på en henvendelse, omfattes av *denne* paragrafen, dvs. § 3-3.

Til slutt i vår gjennomgang av språkregler med særlig relevans for denne utredningen, gjengir vi tre andre paragrafer som man må være oppmerksom på:

§ 3-7. Rett til utdanningspermisjon

Tilsatte i et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet har rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk når organet har behov for slik kunnskap. Retten kan gjøres avhengig av at den tilsatte forplikter seg til å arbeide for organet en viss tid etter utdanningen. Kongen gir nærmere regler om gjennomføringen av disse bestemmelsene.

§ 3-9. Samisk i den kommunale forvaltning

Kommunestyret kan bestemme at samisk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den kommunale forvaltning.

§ 3-11. Klage

Dersom et offentlig organ ikke følger bestemmelsene i dette kapitlet, kan den som saken direkte gjelder, klage til det organet som er nærmest overordnet det organet

klagen angår. Fylkesmannen er klageinstans når klagen angår kommunale eller fylkeskommunale organ.

Også landsomfattende samiske organisasjoner og landsomfattende offentlige organer med oppgaver av særlig betydning for hele eller deler av den samiske befolkningen, har klagerett i slike saker. Det samme gjelder i saker hvor ingen enkeltperson er særskilt berørt.

Til § 3-9 vil vi bemerke at dette bl.a. innebærer at skriftlig materiale som skal være tilgjengelig for offentligheten i slike kommuner, må foreligge både på samisk og norsk (Ot.prp. 60 (1989-90)). Til de to andre paragrafene har vi ingen særskilte kommentarer, og vi skal derfor i det følgende gå over til å kort presentere noen internasjonale dokumenter som har relevans i vår sammenheng.

3.1.2 Internasjonale dokumenter

Norge har ratifisert flere internasjonale dokumenter som bl.a. har betydning for henholdsvis språkbrukeres rettigheter og myndigheters forpliktelser når det gjelder bruk, bevaring og utvikling av samisk språk. Dette er:

- ILO-konvensjon nr 169 av 27. juni 1989 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater (ratifisert av Norge 20.06.1990)
- Det Europeiske Charteret om Regions- eller Minoritetsspråk (av 05.11.1992, ratifisert av Norge juni 1995)
- FN-konvensjonen av 16. desember 1966 om sivile og politiske rettigheter (ratifisert av Norge)¹⁰

Disse dokumentene er relativt omfattende og vi skal ikke her gå i dybden på alle sider ved dem. Heller ikke skal vi gå nærmere inn på den status de har i forhold til norsk rett. Vi skal likevel gjengi noen artikler fra to av dokumentene som har særlig relevans i vår sammenheng. Dette er tre artikler fra ILO-konvensjon nr. 169 og én artikkel fra Det Europeiske språkcharteret. Artikkene fra ILO-konvensjonen er gjengitt etter Kommunaldepartementet 1990, mens de fra språkcharteret er gjengitt etter Gramstad 1996. Uthevingene er våre egne.

¹⁰ Norge har for øvrig også ratifisert Europarådets rammekonvensjon av 1. februar 1995 om beskyttelse av nasjonale minoriteter. Når det gjelder denne vil vi imidlertid vise til at det i St.meld. nr. 15 (2000-2001) *Nasjonale minoriteter i Noreg. Om statlig politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogsfinner*, framgår at denne meldingen ikke drøfter politikken overfor den samiske befolkningen i Norge. Dette fordi samene er urfolk og derfor omfattes av ILO-konvensjon nr. 169. Konvensjonen er likevel av interesse da den omhandler forholdet mellom urfolks- og minoritetspolitikk hvor mange av grunnprinsippene er like.

ILO-konvensjon nr 169 av 27. juni 1989 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater.

Artikkel 1

1. Denne konvensjonen gjelder for:

- a) stammefolk i selvstendige stater der sosiale, kulturelle og økonomiske forhold skiller dem fra andre deler av det nasjonale fellesskap og der deres status helt eller delvis er regulert av egne skikker, tradisjoner eller av særlige lover eller forskrifter;
- b) folk i selvstendige stater som er ansett som opprinnelige fordi de nedstammer fra de folk som bebodde landet eller en geografisk region som landet hører til da erobring eller kolonisering fant sted eller da de nåværende statsgrenser ble fastlagt, og som - uansett deres rettslige stilling - har beholdt alle eller noen av sine egne sosiale, økonomiske, kulturelle og politiske institusjoner.

2. Egenidentifisering som urbefolkning eller stammefolk skal være et grunnleggende kriterium for å bestemme hvilke grupper bestemmelsene i denne konvensjonen skal gjelde for.

3. Bruken av begrepet "folk" i denne konvensjonen skal ikke ha noen innvirkning på de rettigheter som for øvrig kan knyttes til begrepet i folkeretten.

Artikkel 30

1. Myndighetene skal treffe tiltak som passer med vedkommende folks tradisjon og kultur for å *gjøre dem kjent med sine rettigheter og plikter*, særlig i forhold til arbeidsliv, økonomiske muligheter, utdanning, velferds- og helsespørsmål og til de rettigheter som følger av denne konvensjonen.

2. Dersom det er nødvendig skal dette gjøres ved hjelp av *skriftlig informasjon* og bruk av *massemedia* på disse folks språk.

Artikkel 31

Det skal settes i verk informasjonstiltak *i alle sektorer av samfunnet*, og særlig blant de grupper som er i mest direkte kontakt med vedkommende folk, for å fjerne fordommer som måtte eksistere mot disse folk. For å oppnå dette, skal det settes inn ressurser for å sikre at lærebøker i historie og læremidler for øvrig gir et rettferdig, korrekt og informativt bilde av disse folks samfunn og kultur.

Det Europeiske Charteret om Regions- eller Minoritetsspråk

Artikkel 10 Administrative myndigheter og offentlige tjenester

1.

Innenfor *statens administrative områder* hvor antallet beboere som benytter regions- eller minoritetsspråkene rettferdiggjør de tiltak som er spesifisert nedenunder og i samsvar med situasjonen for hvert enkelt språk, forplikter partene seg, så langt dette er rimelig mulig, til

- a.
 - i. å sikre at de administrative myndigheter bruker regions- eller minoritetsspråkene; eller
 - ii. å sikre at de av deres tjenestemenn som er i kontakt med offentligheten, benytter regions- eller minoritetsspråkene i sine kontakter med personer som henvender seg til dem på disse språkene; eller
 - iii. å sikre at brukerne av regions- eller minoritetsspråk kan fremlegge muntlige eller skriftlige henvendelser og motta svar på disse språkene; eller
 - iv. å sikre at brukerne av regions- eller minoritetsspråk kan fremlegge muntlige eller skriftlige henvendelser og på disse språkene; eller
 - v. å sikre at brukerne av regions- eller minoritetsspråk effektivt kan framlegge et dokument på disse språk;
- b. å gjøre tilgjengelig for befolkningen *alminnelig brukte administrative tekster og skjemaer* på regions- eller minoritetsspråkene eller i tospråklige versjoner
- c. å tillate de administrative myndigheter å utarbeide dokumenter på et regions- eller minoritetsspråk

2.

Med hensyn til de *lokale og regionale myndigheter* på hvis territorium hvor antallet beboere som benytter regions- eller minoritetsspråkene er slik at det rettferdiggjør de tiltak som spesifiseres nedenunder, forplikter partene seg til å tillate og/eller oppmuntre:

- a. bruken av regions- eller minoritetsspråk innen rammen av den regionale eller lokale myndighet:
- b. muligheten for brukerne av regions- eller minoritetsspråk til å fremlegge muntlige eller skriftlige henvendelser på disse språk;
- c. de *regionale* myndigheters utgivelse av sine offisielle dokumenter også på de relevante regions- eller minoritetsspråk
- d. de *lokale* myndigheters utgivelse av sine offisielle dokumenter også på de relevante regions- eller minoritetsspråk
- e. de *regionale* myndigheters bruk av regions- eller minoritetsspråk i debatter i sine forsamlinger, dog uten å utelukke bruken av statens offisielle språk
- f. de *lokale* myndigheters bruk av regions- eller minoritetsspråk i debatter i sine forsamlinger, dog uten å utelukke bruken av statens offisielle språk

- g. bruken eller innføringen, om nødvendig sammen med navnet på de(t) offisielle språk, av tradisjonelle og korrekte former av stedsnavn på regions- eller minoritetsspråk.

3.

Men hensyn til offentlige tjenester ytt av *de administrative myndigheter eller andre personer som opptrer på deres vegne*, forplikter partene seg til, innen det territorium hvor regions- eller minoritetsspråk benyttes, i samsvar med situasjonen for hvert språk og så langt det er rimelig mulig, å:

- a. sikre at regions- eller minoritetsspråkene benyttes i tjenesteytelsen; eller
- b. tillate brukere av regions- eller minoritetsspråk å fremme en anmodning og motta et svar på disse språk; eller
- c. tillate brukere av regions- eller minoritetsspråk å fremme en anmodning på disse språk.

4.

Med det for øye å iverksette de forordninger i paragrafene 1, 2 og 3 som de har vedtatt, forplikter partene seg til å treffe ett eller flere av følgende tiltak:

- a. oversettelse og tolking etter behov;
- b. rekruttering, og når nødvendig, opplæring av de tjenestemenn og andre offentlige ansatte som kreves;
- c. imøtekommelse, så vidt mulig, av anmodninger fra offentlige ansatte som kan et regions- eller minoritetsspråk om å bli utnevnt på det territorium hvor dette språk benyttes.

5.

Partene forplikter seg til å tillate bruken eller innføringen av etternavn på regions- eller minoritetsspråk, etter anmodning fra de berørte.

Som det framgår av de gjengitte artiklene, er det flere momenter som har relevans for offentlig informasjonsvirksomhet, og vi kommer tilbake til disse på relevante steder i teksten.

3.2 Samelovens språkregler sett i lys av en brukerorientert forvaltning

Selv om Samelovens språkregler kan sies å være hovedredskapet for vurdering av ulike sider ved offentlige samiske informasjonstjenester, er det også viktig å være oppmerksom på at i årene etter at de aktuelle reglene ble utformet og vedtatt, har det skjedd grunnleggende endringer i det offisielle synet på offentlig informasjonsvirksomhet som fenomen. Det er i kapittel 2 redegjort for en del sentrale momenter vedrørende dette, ikke minst det som kalles for økt brukerorientering i forvaltningen hvor større fokus på brukernes behov er det sentrale element. For å rekapitulere noen momenter: I kommu-

nikasjonsprinsippet i den statlige informasjonspolitikken vektlegges at forvaltningen skal søke å sette seg inn i mottakernes situasjon, problemer og synspunkter. Videre vektlegges det at statsforvaltningen i sin virksomhet generelt skal gjøre seg kjent med brukernes behov og ønsker, og så langt det er mulig tilpasse sin måte å arbeide på til brukernes ønsker. Og som et tredje moment nevnes det løpende arbeidet med å gjøre språket i statlige virksomheter enklere og lettere å forstå for mottakerne.

Etter vår oppfatning kan alle de tre momentene sees på som ekstra relevante når det gjelder forvaltningens forpliktelser overfor samiskspråklige brukere, da gitt det faktum at denne brukergruppens interesser *i tillegg* er lovfestet i Samelovens språkregler.¹¹ Ja, slik vi ser det, bidrar den "nye" vektleggingen av brukerorientering langt på vei til å forsterke og også utvide noen av de rettigheter som ligger i språkreglene. Med sistnevnte menes spesielt at enkelte av de forbehold som i lovforarbeidene er tatt med hensyn til hvilket materiale som skal foreligge på samisk, faktisk må kunne "overprøves" når man legger til grunn prinsippene i et brukerorienteringsperspektiv. Jamfør her eksempelvis henvisningen i delkapittel 3.1 til dét sitatet fra lovens forarbeider hvor det heter at plikten til skriftlig svar på samisk kun gjelder det svaret som organet *selv utformer*, mens andre dokumenter som blir lagt ved, f.eks. brosjyrer, rundskriv eller annet informasjonsmateriell *ikke* skal foreligge på samisk etter denne bestemmelsen. Jamfør også punktet i Det Europeiske språkcharteret hvor det heter at *alminnelig brukte administrative tekster og skjemaer* skal gjøres tilgjengelig på regions- eller minoritetspråkene eller i tospråklige versjoner. Dette er således forhold som vi mener må være ett av grunnpremissene i arbeidet med å utforme og evaluere offentlige samiske informasjonstjenester. Dessuten har det også direkte betydning for det vi skal si litt om i det neste delkapittelet, nemlig plikt- og rettighetsinformasjon.

3.3 Spesielt om plikt- og rettighetsinformasjon

I kapittel 2 hvor temaet var offentlig informasjon generelt, viste vi til at vi i denne utredningen primært fokuserer på forhold som gjelder plikt- og rettighetsinformasjon, samt på generell saksinformasjon. Saksinformasjon er i prinsippet en forutsetning for å orientere seg om det offentliges aktiviteter og å delta aktivt i den demokratiske prosessen. Slik informasjon kan således sees på som en bærebjelke i og for den offentlige debatten. I hvor stor grad slik informasjon er omfattet av språkreglene, vil variere fra organ til organ og fra kommune til kommune, jfr. bl.a. språkreglenes § 3-9. I dette delkapittelet skal vi imidlertid komme med noen utdypende kommentarer vedrørende plikt- og rettighetsinformasjon.

Vi begynner da med å gå veien om det vi tidligere har sagt om hovedmålene i den statlige informasjonspolitikken, som jo også Sametinget har gitt sin tilslutning. Disse hovedmålene handler om å sikre den enkelte innbygger og virksomhet reell tilgang til a) informasjon om det offentliges aktiviteter, b) *informasjon om rettigheter, plikter og muligheter*, samt c) lik og alminnelig tilgang til å delta aktivt i den demokratiske prosessen. Videre gjelder prinsippet om aktiv informasjon for både statlig, kommunal og Sametingets informasjonsvirksomhet. For staten og Sametinget presiseres det dessuten eksplisitt at *plikt- og rettighetsinformasjon* skal prioriteres i så måte. Vi har

¹¹ Eksempelene er selvsagt relevante for alle brukergrupper, inkludert andre med et annet morsmål enn norsk. Samisk står imidlertid i en særstilling da dette er et offisielt språk i Norge. Språkets stilling er også hjemlet i lover og regler.

også vist til at når det gjelder ikt-basert informasjonsulikhet, kan det hevdes at det er vanskeligst å akseptere forskjeller når det gjelder *plikt- og rettighetsinformasjon*. Og som en ytterligere understrekning er det som før nevnt også sentralt i forvaltningens språkforbedringspolitikk at spesielt informasjon om *plikter, rettigheter og muligheter* må utformes slik at den blir forstått av alle de den angår.

I en samisk kontekst understrekes viktigheten av lik tilgang til denne typen informasjon bl.a. i Sametingets høringsuttalelser til rapporten *Plikt- og rettighetsinformasjon på internett* (Sametinget 2000a) og til *NOU 1999:27 "Ytringsfrihet bør finde sted..."* (Sametinget 2000b). I uttalelsen til utredningen om ytringsfrihet heter det bl.a. at både rettighetsinformasjon og generell samfunnsinformasjon er "avgjørende for den enkeltes mulighet til å delta som ansvarlig borger, både i forhold til samfunnet omkring og i forhold til å ivareta sine rettigheter" (Sametinget 2000b), samt at Sametinget flere ganger har påpekt at samiskspråklig retts- og rettighetsinformasjon er svært mangelfull. I den førstnevnte høringsuttalelsen heter det bl.a. følgende:

"Allmenn og fri tilgang til, og forståelse av rettighetsinformasjoner er avgjørende for kvaliteten av den offentlige samtale og for den enkeltes følelse av livskvalitet og likeverd. (...) Sametinget har (...) ved flere anledninger påpekt at svært få norske rettskilder foreligger på samisk. Å lese og forstå rettskilder kan for folk uten juridisk kompetanse eller erfaring være vanskelig nok. Å ikke ha kildene tilgjengelig på eget morsmål vil gjøre dette ytterligere komplisert, med den fare dette representerer for rettssikkerheten for den enkelte" (Sametinget 2000a).

Endelig vil vi vise til Artikkel 30, pt. 1 i ILO-konvensjon nr. 169 (jfr. kap. 3.1.2), hvor det pekes på myndighetenes ansvar for å treffe tiltak som passer vedkommende folks s tradisjon og kultur for å gjøre dem kjent med sine *rettigheter og plikter*.

Oppsummert tilsier de forhold som vi her har pekt på, at plikt- og rettighetsinformasjon står i en særstilling når det gjelder å nå ut til borgerne. Det er derfor rimelig å hevde at det er *spesielt* viktig at slik informasjon tilpasses også samiskspråklige brukeres behov.¹² I forlengelsen av dette er det imidlertid viktig å også være oppmerksom på et poeng som framkommer som en av setningene i det sitatet fra Sametingets høringsuttalelse som ble gjengitt ovenfor, nemlig den hvor det påpekes at det å lese og forstå rettskilder *uten juridisk kompetanse eller erfaring* kan være vanskelig nok (Sametinget 2000a). Dette er et viktig moment når man tenker offentlig informasjon - spesielt fordi problemet ikke er uløselig. Eksempelvis sier Eklund (1988) i sin artikkel *Rättsspråket - var mans egendom eller bara för juristerna?* at

¹² Vi har her lyst til å trekke fram et illustrerende sitat fra NIBRs undersøkelse om tospråklighet og tjenesteyting. I metodekapittelet der vises det til telefonintervjuer som ble gjort med personer som ikke hadde besvart det tilsendte spørreskjemaet. I en del tilfeller endte dette opp med at personene likevel besvarte spørsmålene, men da først etter at de hadde fått anledning til å fortelle muntlig om sine erfaringer med tematikken: "Særlig var det mange som fortalte om egne eller andres opplevelser med å ikke kunne bruke samisk på offentlige kontorer, og problemer med å gjøre seg forstått og nå fram med ærendet sitt. Flere fortalte om problemer med å oppnå selvsagte rettigheter på grunn av at offentlig ansatte ikke snakket samisk, og de selv ikke kunne ordlegge seg på norsk. (...) Samtidig var flere av disse informantene svært positive til de endringene som har skjedd de siste årene, og til utviklingen i dag" (Skålnes og Gaski 2000:24). Samiskspråklige brukeres problemer med å oppnå rettigheter kan såles ses på som et "forsterket" eksempel på det som ellers er kjent om informasjonskløfter og muligheter for å ta ut rettigheter (se f.eks. Hoven 1988).

"... författningstexten endast i undantagsfall ensam är en tillräcklig informationskälla för icke-juristen. I de flesta fall krävs ytterligare information för att han skall kunna få tillräcklig kunskap om lagstiftningens innebörd. Sådana informationsinsatser ser vi dagligen omkring oss i form av handböcker, broschyrer, författningskommentarer, tidnings- och tidskriftsartiklar och medeländen i radio och TV" (s. 114).

Vår hensikt med å trekke fram dette momentet er at når man tenker samiskspråklig plikt- og rettighetsinformasjon, er det ikke tilstrekkelig å fokusere på oversettelse av selve lov- og forskriftstekstene; det må også utformes mer lettfattelig samiskspråklig informasjonsmateriell om de enkelte lover og det de dreier seg om. Av dette følger at for den jevne borger vil slikt tilpasset informasjonsmateriell om plikter og rettigheter kunne være av vel så stor viktighet som samiskspråklige lovtekster i sin helhet. På den andre siden kan ikke dette brukes som argument *mot* oversettelse av hele lover! Dette fordi det likevel vil være noen som ønsker å gjøre bruk av sin rett til å få selve lovteksten på samisk. Og ikke minst vil oversettelser være av stor betydning for de som i skriftlig sammenheng har behov for å vise til utdrag fra denne typen dokumenter. Eksempelvis vil det kunne spare saksbehandlere for eget (tid-)krevende oversettelsesarbeid, tid som i stedet kan benyttes til f.eks. informasjonsvirksomhet.

Som det framgår har altså plikt- og rettighetsinformasjon en særlig viktig funksjon i samfunnet. Dette er noe alle har behov for, og det er derfor viktig at slik informasjon blir tilrettelagt på måter som sikrer at den når alle brukergrupper. Man kan så stille spørsmål om det også er *andre* informasjonsbehov som må vies oppmerksomhet når det gjelder offentlige samiske informasjonstjenester? Til dette skal vi knytte noen korte kommentarer i det følgende.

3.4 Om grunnlaget for å definere informasjonsbehov

I innledningskapittelet ble det redegjort for at ett av premissene i utformingen av det prosjektet som denne rapporten er et resultat av, er at det er problematisk å definere "*tematiske*" informasjonsbehov ut fra etniske og/eller språklige forhold alene. Dette fordi alle samisktalende i prinsippet er en potensiell *brukergruppe* for *all* offentlig informasjon. Den samisktalende delen av befolkningen er - på samme måte som befolkningen ellers - en sammensatt gruppe med ulike informasjonsbehov knyttet til den enkeltes livssituasjon.

Når dette er sagt, er det likevel slik at Samelovens språkregler definerer den samiskspråklige befolkningen, spesielt innenfor forvaltningsområdet, som en eksplisitt *målgruppe* for visse typer informasjon fra og kommunikasjon med det offentlige *på samisk*. Vi tenker da på paragrafen om at gitte typer materiale skal foreligge på samisk, samt paragrafene som omhandler utvidet rett til bruk av samisk i rettsvesenet, i helse- og sosialsektoren, samt i kirkelige tjenester.¹³ I tillegg kan det også vises til det som sies i ILO-konvensjon 169, artikkel 30, om bekjentgjøring av "rettigheter og plikter, særlig i forhold til *arbeidsliv, økonomiske muligheter, utdanning, velferds- og helse spørsmål* og til de rettigheter som følger av denne konvensjonen", jfr. kapittel 3.1.2.

¹³ Jfr. her begrunnelsene for dette i kap. 3.1.1.

Utover å legge til grunn de retningslinjer som framkommer i avsnittet ovenfor, kan vi altså vanskelig se at tematiske informasjonsbehov for en befolkningsgruppe kan presiseres nærmere på generelt grunnlag. Det er imidlertid et *annet* forhold som etter vår mening er av interesse å fokusere på når det gjelder offentlige samiske informasjonstjenester, nemlig hvordan og på hvilke måter man må ta hensyn til ulike individuelle og kollektive språkrelaterte behov i forbindelse med valg av ulike *informasjonsmetoder* - eller *informasjonskanaler* om man vil. Dette har derfor vært et av grepene i vår tilnærming til prosjekttematikken, og vi viser til kapittel 8 for en gjennomgang av denne typen spørsmål.

En annen sak er at *ikke-samiskspråklige* - uansett etnisk bakgrunn - i ulike sammenhenger vil ha behov for informasjon *om* samisk-relaterte tema. Dette gjelder allmenheten generelt, og i vår sammenheng: ansatte i forvaltningen spesielt. For det første fordi slik informasjon er av grunnleggende betydning for opinionsdannelsen om samiske spørsmål i landet (se f.eks. Sametinget 2000b). For det andre er slik informasjon direkte nødvendig for at de som skal formidle informasjon til brukerne, skal kunne ha muligheten til å kjenne til både de formelle forpliktelser som gjelder - og også ha muligheten til å etablere det som gjerne kalles for en *flerkulturell forståelse*.

Sistnevnte betinger da innsikt både i faktisk saksforhold og i samhandlingsmønstre hos seg selv og andre. Vi minner her om ILO-konvensjonens artikkel 31 hvor det vises til at i tillegg til befolkningen generelt, er det særlig viktig at de som er i direkte kontakt med brukere av den typen som konvensjonen omfatter, får den opplæring som er nødvendig for å motvirke eventuelle fordommer mot denne brukergruppen.. Men heller ikke når det gjelder informasjon om samiske forhold, kan vi - med unntak av informasjon om selve språkreglene - se noe grunnlag for en "forhåndsdefinering" av mer spesifikke tematiske behov.

3.5 Samisk språk og internett

Til slutt i dette kapitlet om samisk språk og offentlig informasjon, skal vi kort kommentere samisk språk og internett. Oppdragsgiver har presisert at samisk språk i forhold til ikt ikke skal utredes her, men vi vil for ordens skyld henwise til noen sentrale momenter innen denne tematikken. Kort sagt handler det om at fordi samisk skriftspråk benytter noen ikke-latinske tegn, har kommunikasjon via datanettverk lenge vært et "smertens barn" i samiskspråklig sammenheng. Resultatet av dette er at samisk bare i liten grad er tatt i bruk som internett-språk.¹⁴ Som det vil framgå av de senere analysene, gjenspeiles selvsagt dette også i mengden - eller snarere *ikke-mengden* - samiskspråklig offentlig informasjon på nettet. Det er derfor vel verdt å merke seg følgende sitat i dokumentet *eNorge* (Nærings- og handelsdepartementet 2000, jfr. også kap. 2):

¹⁴ Noen kaller slike forhold for *ASCII-imperialisme* fordi manglende mulighet til bruk av et språks tegnsett fungerer reelt språkundertrykkende. Det har for øvrig vært gjort flere forsøk på å finne fram til standarder for utveksling av samiske tekster via internett, uten at man helt har lyktes med dette. Høsten 2000 ble det imidlertid gjort en avtale mellom Sametinget og Microsoft om at de samiske tegnene skal inngå i versjoner fra og med Windows 2000 og i framtida. Dette gir således håp om at problemet nå nærmer seg en endelig løsning.

"Dominansen av engelsk truer våre språk. Spesielt det samiske språket møter utfordringer, men også nye muligheter. Det er nødvendig med en samordnet innsats for å sikre at samisk blir et funksjonelt språk i digitale medier. Det kreves et spesielt fokus på problemene som det samiske tegnsettet skaper ved bruk i programvare".¹⁵

Konkret er det formulert følgende mål vedrørende samisk språk og ikt i *eNorge* (ibid.):

- Mål 2.1.6: Foreslå løsninger på problemer knyttet til bruk av nordsamiske tegn i programvare og registre. (Kommentar: Frist mars 2001)
- Mål 2.1.7: Vurdere utarbeidelse av språkpolitiske tiltak for samisk språk og ikt. (Kommentar: Sametinget vil involveres)

Selv om vi altså ikke skal utdype denne tematikken her, velger vi å presisere disse forholdene fordi vi anser dem som hensiktsmessig bakgrunnsinformasjon for de analyser, vurderinger og forslag som følger senere i teksten. Ikke minst vil dette bli tydelig når vi i de neste kapitlene skal presentere det samiskspråklige informasjonsmateriale som vi har kartlagt i prosjektet.

¹⁵ Her kan vi ikke dy oss fra å komme med et favorittsitat. Det handler om at for små og utsatte språkgrupper er det en velkjent erfaring at språket blir redusert til noe som nok kan brukes privat, men dog ikke i offentlige sammenhenger. For brukere av språk som benyttes av hele nasjonalstater er det derimot mer uvanlig å oppleve språket sitt satt under press på eksempelvis en så sentral samfunnsarena som internett jo etter hvert representerer. I boka *The art of the impossible? Multilingualism and access to cyberspace* er dette beskrevet på en etter vår mening særdeles treffende måte: "As the expanding language is now American English, even the Europeans get concerned. Even the former colonists now experience what has been told them over and over from the colonised: that any linguistic invasion is by definition an attack on the national language's role as social glue, its raison d'être, its role as a protecting barrier and as an all-important tool in that specific society's conception of self, its cosmology, and even its economic life. They feel the linguistic punch in their bellies, just as they have punched other peoples in theirs - considering it help on their road to progress. (...) The call for linguistic multiplicity in Cyberspace now surging from the Western states, could thus be worded: "As we are not the victims, we will fight against that terminator language!" (Flydal 1999).

4. SAMISKSPRÅKLIG INFORMASJONSMATERIALE ETTER SAMELOVENS SPRÅKREGLER

En av grunnene til at dette prosjektet ble initiert, er at det ikke foreligger noen systematisk oversikt over hvilken offentlig informasjon som faktisk foreligger på samisk. Heller ikke finnes det slik oversikt over informasjon på norsk om samiske forhold. I vårt prosjektopplegg ønsket vi derfor både å foreta en slik kartlegging og også å analysere hvilket dette materiale dette er: For det første ønsket vi å finne ut om i hvor stor grad Samelovens krav til at gitte typer informasjon skal foreligge på samisk, er oppfylt. For det andre ønsket vi å finne ut hvordan det materiale som faktisk foreligger, fordeler seg i forhold til bl.a. informasjonstyper, tema, målgrupper og presentasjonsform. Vi ønsket også å se litt på hvordan den samiskspråklige informasjonen blir mottatt av brukerne. I tillegg var det ønskelig å undersøke hvordan situasjonen er med hensyn til offentlig informasjon på norsk om samiske forhold. I dette og de tre påfølgende kapitler blir det gitt en presentasjon av det som prosjektet har avdekket i så måte.

Vi har i framstillingen valgt å skille mellom a) materiale som etter Samelovens språkregler skal oversettes til eller foreligge på samisk - dvs. visse lover og forskrifter, kunngjøringer og skjemaer, b) annet materiale på samisk - dvs. brosjyrer o.l. og generell saksinformasjon, samt c) informasjon på norsk om samiske forhold. Deretter gir vi en samlet vurdering av noen ulike aspekter ved det kartlagte informasjonsmaterialet. Hvert av de fire "elementene" behandles i egne kapitler i nevnte rekkefølge.

Mer konkret har vi gjort det slik at de tre kapitlene hvor punktene a), b) og c) behandles, innledes med en "opplisting" av det aktuelle materiale. Dette er materiale som vi dels har funnet selv ved våre "stikkprøver" på et utvalg offentlige kontorer, dels har vi fått opplyst fra andre kilder at materialet finnes. Vår hovedkilde har vært Kommunal- og regionaldepartementets egen interdepartementale undersøkelse/kartlegging av de ulike departementers eksisterende og planlagte informasjon på samisk og om samiske forhold jfr. kap. 1.1 (Kommunal- og regionaldepartementet 2000). Vi har dessuten funnet noe materiale i en oversikt utarbeidet av Sametingets språkavdeling. Denne framgangsmåten betyr at vi ikke har sett alt materialet ved selvsyn, men vi har noen tilfeller likevel kontrollsjekket at en gitt publikasjon faktisk er å få tak i. Når det gjelder opplisting av materiale som det pr. i dag foreligger konkrete forslag om å oversette, er disse opplysningene i all hovedsak hentet fra den ovenfornevnte interdepartementale undersøkelsen. For øvrig knyttes i varierende grad utdypende kommentarer til på hvilket grunnlag utvelgelse av materiale for oversetting kan gjøres.

I dette kapitlet presenteres informasjonsmateriale av de typer som omtales i Samelovens språkregler, dvs. visse lover og forskrifter, kunngjøringer, samt skjemaer.

4.1 Lover og forskrifter

I språkreglenes § 3-2 heter det at lover og forskrifter av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning, skal oversettes til samisk. Nedenfor følger en oversikt over hvilke lover og forskrifter som faktisk er oversatt, inkludert de som er i ferd med å bli det eller er besluttet at skal oversettes. Merk at ikke alle oversettelsene er utgitt i trykt format! Tekniske data om lovene er fra Lovdatas base pr januar 2001. Og selv om slikt materialet ikke eksplisitt omfattes av Samelovens språkregler, har vi etter "hoved-

tabellen" også tatt med en hovedavtale, samt konvensjoner og chartre som Norge har ratifisert og som er oversatt til samisk.

Tilgjengelig på samisk pr. våren 2001		Kommentarer
Samelovens språkregler (Lovens kap. 3) m/forskrifter. Sist endret: L17.07.98 (§ 3-8)	Kulturdep 1992	Det året språkreglene ble vedtatt, utga KD heftet <i>Informasjon om Samelovens språkregler - med samelovens språkregler og forskrifter</i> . Heftet finnes i samisk og i norsk utgave. Er ikke revidert. Distribueres fortsatt, av noen med påstiftet ark som opplyser om endring av § 3-8.
Reindriftsloven. Lov om reindrift. 09.06.1978 nr. 49 Sist endret L13.06.97	Landbruksdep. 2001	Loven er oversatt - dep. opplyser at den går i trykken februar/mars 2001. Forskriftene er så langt vi har funnet, ikke oversatt/utgitt pr. februar 2001.
Kulturminneloven. Lov om kulturminner 09.06.1978 nr. 50. Sist endret: L03.03.2000	Miljøvern dep. 1998	T-1211. ISBN 82-457-0180-7
Barnevernloven. Lov om barneverntjenester. 17.07.1992. Sist endret: L21.12.2000	Barne- og familie-dep. 1999	Q-0974S
Heimevernloven. Lov om Heimevernet. 17.07.1953 nr. 28. Sist endret: L27.04.1995	Forsvarsdep. 1999	Oversettelsen initiert av Alta HV-distrikt. Framgår i forordet at oversettelse ikke er offisiell lovtekst. Ikke registrert som pliktavlevert, jfr. BIBSYS. Framgår ikke hvor heftet kan bestilles.
Folkeregisterloven. Lov om folkeregistrering. 16.01.1970 nr. 1. Sist endret: L19.06.1997	Finansdep. (1995?)	Loven inngår i et samlehefte hvor det også er oversatt fem andre dokumenter/forskrifter vedrørende folkeregistrering. Utgiver er Sentralkontoret for folkeregistrering. Utgiver opplyser at a) en ny § 18 er ikke med i den samiske oversettelsen, b) at den norske utgaven av heftet nylig er oppdatert, men at innholdet i den samiske utgaven ikke er ajourført.
Opplæringslova. Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa. 17.07.1998 nr. 61. Sist endret: L30.06.2000	KUF 2000	Hefte med tittelen: Opplæringsloven - ny lov for grunnskolen og videregående opplæring. Hoved-punkter og lovtekst. F 4061 S. Ikke registrert som pliktavlevert, jfr. BIBSYS
Lov om fiskerett i Tana-vassdraget. 23.06.1888 nr. 1. Sist endret: L26.01.1973 nr. 2	Miljøverndep. (uten år)	Hefte inneholdende lovteksten og nærmere bestemmelser (Kongelig resolusjon av 1. april 1911). Utgiver: Fylkesmannen i Finnmark.
Sameloven. Lov om Same-tinget og andre samiske rettsforhold. 12.06.1987 nr. 56. Flere endringer. Sist endret L17.07.1998	Justisdep.	Denne loven er tatt med under tvil! Teksten er oversatt, men den finnes ikke i trykt utgave . Derimot "sirkulerer" det i samiskspråklige miljøer en " stiftet kopiutgave " av den oversatte teksten.

Sosialtjenesteloven. Lov om sosiale tjenester. 13.12.1991 nr. 81. Sist endret L14.04.2000	Sosial- og helsedep. 1995	Dep. oppgir i KRDs kartlegging at denne er oversatt, men tross flere forsøk, har vi ikke klart å få tak i den via vanlige bestillingsmetoder. Det viser seg at den samiske oversettelsen ikke er utgitt på vanlig måte, men at teksten er sendt ut til utvalgte instanser i " stiftet kopiutgave " fra Fylkesmannen i Finnmark (datert 20.06.95). Dep. viser ellers til manglende oppdatering, men sier ikke noe om evt. rev. utg. av oversettelsen.
Forskrift om fisket i Tana-elvens fiskeområde. 24.02.1989 nr. 122	Miljøvern-dep. (uten år)	Hefte inneholdene denne forskriften og to andre relevante dokumenter. Utgiver er Fylkesmannen i Finnmark
Rammeplan for barnehagen. Forskrift til Lov om barnehager. 05.05.1995 nr. 19	Barne- og familiede p. 1998	Q-0903 S. ISBN 82-91879-05-2
Forskrift om krav til byggverk og produkter til byggverk. 22.01.1997 Nr. 33. Tekniske forskrifter til plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 nr. 77	Kommunal- og arb.dep./ 1998	I hefte med tittelen: Tekniske forskrifter til plan- og bygningsloven. Utgiver er KAD/Bolig- og bygningsavd./Statens bygningstekniske etat. Framgår av forordet at oversettelsen er et uoffisielt hjelpemiddel. ISBN 82-7258-245-7
Konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven	Miljøvern-dep. (1998?)	Utgiver: MD/Statens forurensingstilsyn. T-1175. ISBN 82-457-0141-6 (Tatt med på denne lista under tvil...)
I ferd med å bli oversatt		
Forvaltningsloven. Lov om behandlingsmåten i forvaltningensmåten. 10.02.1967 nr. Sist endret: L15.12.2000	Justisdep.	Oversettelsesarbeidet er i gang. Fra Sametingets språkavdeling opplyses at det er avholdt møter i referansegruppa som er etablert for arbeidet.
Offentlighetsloven. Lov om offentlighet i forvaltningen. 19.06.1970 nr. 69. Sist endret: L5.12.2000	Justisdep.	Samme som ovenfor (Forvaltningsloven)
Besluttet at skal oversettes		
Barnehageloven. Lov om barnehager. 05.05.1995 nr. 19. Sist endret: L17.07.1998	Barne- og familie-dep.	Fra Sametingets opplæringsavd. oppgis at dep. har igangsatt en prosess for å oversette loven.
Likestillingsloven. Lov om likestilling mellom kjønnene. 09.06.1978 nr. 45. Sist endret: L13.06.1997	Barne- og familie-dep.	Loven skal opp til ny behandling i løpet av 2001. Fra dep. har vi pr. tlf. fått opplyst at så snart revidert lovtekst foreligger, vil loven bli oversatt.
Hovedavtale		
<ul style="list-style-type: none"> • Hovedavtale for rein- • driften av 26.02.93. • Reindriftsavtalen 2000/2001. • Forskrifter til reindriftsavtalen... 	Reindrifts-forvaltn., Alta, 2000	Samlehefte inneholdende nevnte dokumenter + enkelte andre forskrifter. Utgitt august 2000.

Oversatte konvensjoner og chartre som Norge har ratifisert	
<ul style="list-style-type: none"> ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater 	Hefte med teksten på samisk, norsk og engelsk er utgitt av Kommunaldep. i 1990
<ul style="list-style-type: none"> Europarådets rammekonvensjon av 1. februar 1995 om beskyttelse av nasjonale minoriteter. 	Norsk og samisk oversettelse av engelsk originaltekst er lagt som vedlegg til St.prp. nr 80 (1997-98) Samtykke til ratifikasjon av Europarådets rammekonv. av 1. februar 1995 om beskyttelse av nasjonale minoriteter.
<ul style="list-style-type: none"> FNs konvensjon om barns rettigheter av 20.11.1989 	Utgitt av Barne- og famildepartementet 1991. Q-0793 (# = på SIs brosjyreliste)

Som det framgår er ikke antall oversatte lover og forskrifter særlig høyt. De fleste oversettelsene er dessuten av relativt ny dato sett i relasjon til at språkreglene har vært gjeldende siden 1992. Noe oppsiktsvekkende må man vel kunne si at det er at oversettelsen av Sameloven m/forskrifter ikke er utgitt i en trykt versjon, hvis vi ser bort fra det egne heftet som inneholder kapittelet med språkreglene. Det er også verdt å merke seg at samisk oversettelse av Reindrifftsloven av 1978 inkludert endringene av 1997, først vil bli tilgjengelig våren 2001. Dette kan synes påfallende ettersom disse to lovene vel uten tvil kan sies å oppfylle kriteriene i språkreglenes § 3-2, dvs. at de er av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning. Selv om det altså også er noen lover av allmenn interesse som etter hvert er oversatt, kan situasjonen ikke vurderes som spesielt god på dette feltet.

KRDs interdepartementale kartlegging har imidlertid avdekket flere konkrete forslag til lover og forskrifter som departementene selv, evt. på grunnlag av innspill fra underliggende etat, mener bør oversettes. Vi minner da om at det i henhold til lovens forarbeider nettopp er det enkelte forvaltningsorgan som må kartlegge hvilke av de lover og forskrifter som de forvalter som er aktuelle for samisk oversettelse, jfr. også linjeprinsippet i den statlige informasjonsprinsippet. De aktuelle forslagene framkommer nedenfor:

Lover som et departement/annen instans har uttrykt at bør oversettes
• Arbeidsmiljøloven m/forskrifter (KRD/Arbeidstilsynet)
• Lov om fri rettshjelp (JD)
• Lov om konfliktråd m/forskrifter (JD)
• Straffeloven - sentrale utdrag (JD)
• Straffeprosessloven - sentrale utdrag (JD)
• Alkoholloven (HSD/Sosialavdelingen)
• Sosialtjenesteloven m/relevante forskrifter - oppdatering (HSD/Sosialavd.)
• Stadnamnlova med forskrifter (KD)
• Arkivloven m/forskrifter (KD/Riksarkivaren)
• Lov om avleveringsplikt for allment tilgjengelige dokumenter (KD/Nasj.bibl.)
• Lov om folkebibliotek m/forskrifter og retn.linjer (KD/Statens bibliotektilsyn)
• Ny minerallov m/forskrifter (NHD)
• Bergverksloven m/forskrifter, inkl. reglene om vasking av alluvialt gull på statsgrunn (NHD/Bergvesenet).

Forskrifter som et departement/annen instans har uttrykt at bør oversettes og som ikke er knyttet til en lov framkommet versikten ovenfor
• Forskrift om støtte til samiske aviser (KD/ Statens medieforvaltning)
• Forskrift om statens stipend og garantiinntekter for kunstnere (KD)
• Forskrift om Norsk kassettagiftsfond (KD/Norskkassettagiftsfond)
• Forskrift om helse, miljø og sikkerhetsarbeid i virksomheter (KRD/Arbeidstilsynet)
• Landbruksdepartementet: Alle forskrifter som foreligger burde vært oversatt. Innen reindriften er det ønskelig at alle lover, forskrifter, søknadsskjemaer og annen generell info oversettes.

Fordi lover og forskrifter jo er en sær viktig del av plikt- og rettighetsinformasjonen i et samfunn (jfr. kap. 3.4), har vi i tillegg til å gjengi forslagene fra departementene, funnet det verdt å se nærmere om et også er *andre* lover og forskrifter som det kan argumenteres for at burde vært oversatt. Vår tilnærming til dette er da som følger:

I kapittel 3.1.1 viste vi til at uttrykket *av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning* i språkreglenes § 3-2, kan oppfattes som en uklar rettesnor for å bestemme hvilke lover og regler som skal oversettes til samisk. En slik uklarhet kan skape ikke bare forvirring, men den kan óg være problematisk i den forstand at dersom loven tolkes på strengeste vis, kan formuleringen i verste fall kunne bidra til argumentasjon *mot* oversettelser som ikke entydig oppfyller kriteriet om særlig interesse. Nå er det som det framgår av oversiktene, ikke bare lover som *særlig* angår det samiske folk som er blitt eller foreslås oversatt til samisk. Dette tyder på at i hvert fall noen instanser har vurdert også lover av bred, allmenn interesse som viktige å ha i samisk språkdrakt. Vi vil i den forbindelse minne om at vi i kapittel 3 nettopp har vist til at det er problematisk å skulle definere "tematiske" informasjonsbehov ut fra etniske og/eller språklige forhold alene: Den samiske befolkning har som andre ulike interesser etter f.eks. kjønn, alder og næring; de har kort sagt særlig interesse for det som berører dem i deres daglige liv slik det framstår for hver enkelt.

Når dette er sagt, hvilke lover og forskrifter er det som ut fra "formelle" kriterier kan være aktuelle for oversettelse? Med utgangspunkt i språkreglenes § 3-2 er det mulig å hevde at i hvert fall de lover og forskrifter hvor det i en eller flere paragrafer spesifikt vises til samiske personer, institusjoner eller organisasjoner bør oversettes. Det samme gjelder de lover og forskrifter som på en eller annen måte henviser til reindrift.¹⁶ Som et test på hvor mange lover og forskrifter dette kan være, har vi har foretatt søk i Lovdatabaser pr januar 2001 for å finne de lover og forskrifter hvor a) ordet *samisk* eller *same* forekommer, evt. at de inngår i ordsammensetninger, og b) ordet reindrift eller reinbeite forekommer, evt at de inngår i ordsammensetninger. I lovbasen ble resultatet av disse søkene totalt 28 *lover* (endningslover ikke medtatt og heller ikke lover som alt er oversatt). Vi skal ikke her kommentere disse funnene videre. En antydende kommentar kan likevel være at når det eksempelvis eksplisitt framgår at et samisk organ etter loven

¹⁶ Jfr. det som er sagt annet sted i teksten om at reindrift kan sies å stå i en særstilling ettersom det er bestemt at "bare personer av samisk ætt som er bosatt i Norge, har rett til å inneha reinmerke eller driftsenhet i reinbeiteområde" (Reindriftslovens § 3). Det er dessuten nedfelt i Reindriftslovens § 1 at reindrift skal "bevares som et viktig grunnlag for samisk kultur, i samsvar med Grunnloven § 110 a og folkerettens regler om urbefolkninger og minoriteter".

skal oppnevne medlemmer til et råd eller styre, kan man anta at det er fordi den virksomheten loven omtaler, er av stor betydning også for det samiske folk. Dette vil i sin tur antyde at også loven må kunne sies å være av særlig interesse for folkegruppen.

Videre heter det i språkreglens forskrifter § 6 at lovens paragraf 3-2 om oversettelse av lover, også gjelder for et antall navngitte institusjoner, deriblant Direktoratet for naturforvaltning. På direktoratets hjemmesider framgår det at DN forvalter en rekke lover, hvorav naturvernloven, viltloven, laks- og innlandsfiskeloven, friluftsløven og motorferdselsloven er de lovene som DN har et direkte forvaltningsansvar for. Dessuten har organet ansvar og oppgaver i forbindelse med plan- og bygningsloven, genteknologiløven og fjelloven. Av disse er det *to lover* som omfattes av det direkte forvaltningsansvaret og som ikke framkom i søkene ovenfor ovenfor.

Til slutt viser vi til samlingen *Aktuelle lover i forhold til samiske spørsmål* som Kommunaldepartementet utga i 1991 (Kommunaldepartementet 1991). Foruten forslag til lover som alt framkommer ved de metoder vi har nevnt ovenfor, finnes det i denne samlingen henvisning til ytterligere *fire lover* som departementet den gang vurderte som aktuelle for oversettelse. I forordet til publikasjonen står nemlig følgende: "Det tas også sikte på å utgi dette dokumentet på samisk og eventuelt engelsk". Men selv om det nå er 10 år siden dette ble skrevet, har slik oversettelse ikke blitt gjort.

Totalt er det altså *34 lover* som man ut fra "formelle" kriterier kan argumentere for at burde oversettes til samisk. Vi har også foretatt tilsvarende søk etter *forskrifter*, men siden omfanget er svært stort, har vi ikke kartlagt disse i detalj i denne omgang. For å anskueliggjøre at "samiske henvisninger" forekommer i et tematisk sett svært bredt utvalg av forskrifter, har vi likevel valgt ut noen *eksempler* på aktuelle forskrifter. Dessuten har vi sammenstilt de forskrifter som et forvaltningsorgan eksplisitt har uttrykt bør oversettes. Som dokumentasjon på ovenforstående har vi til slutt i rapporten lagt ved fire tabeller (Vedlegg 1): I Tabell 1 framgår tittelen på de 34 lovene som følger av drøftingen ovenfor. I Tabell 2 vises *eksempler* på forskrifter som inneholder henvisning til søkeord(ene) *samer*, *samisk* og/eller *reindrift*, *reinbeite*. I Tabell 3 har vi spesifisert aktuell paragraf og ansvarlig departement for de lovene som henviser til "samer" eller "samisk", og i Tabell 4 har vi gjort det samme for eksemplene på forskrifter.

Oppsummering:

Det er svært få lover og forskrifter som er eller er i ferd med å bli oversatt til samisk. Samtidig foreligger det en rekke konkrete forslag til slike som bør oversettes. I hovedsak er dette lover av allmenn interesse. Det kan dessuten hevdes at det selv med begrunnelse kun i Samelovens henvisning til lover og forskrifter av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning, er en rekke slike som burde vært oversatt.

4.2 Skjemaer og veiledninger

I språkreglens § 3-3 heter det at skjemaer til bruk overfor et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet skal foreligge både på samisk og norsk. Kongen gir nærmere regler om iverksetting av denne bestemmelsen. Nedenfor har vi satt opp en tabell som viser hvilke skjemaer vi har funnet eller fått opplyst at finnes på samisk:

Arbeids- og administrasjonsdepartementet	
Statens forvaltnings-tjeneste	<ul style="list-style-type: none"> • Taushetserklæring x-0138 S • Melding om rett til å klage over forvaltningsvedtak x-0073 S • Egenmelding ved sykdom x-0056 S • Melding om prøvetidsreglene x-0031/3 S • Arbeidsavtale x-0031/4 S • Forskudd x-0124 S • Fullmaktsskjema x-0139 S • Statens husleiekontrakt x-0082 S • Lønn- og godtgjørelser x -0125 S • Overtidsskjema x-0070 S • Oversendelse x-0005 S
Barne- og familie-departementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> • Borgerlig vigselformular # (SI)
Finansdepartementet (fortsetter på neste side)	
Skattedirektoratet	<ul style="list-style-type: none"> • Søknad om endring av eller krav om skattekort/forskuddsskatt, RF 1102-S • Forenklet selvangivelse • Selvangivelse for personlige skatteyttere, RF 1027 S • <i>Veiledning</i> - Utfylling av selvangivelse, RF 2039 S • Næringsoppgave for reindrift, RF1071 S • <i>Veiledning</i> - Utfylling av næringsoppgave for reindrift, RF 1073 F • Skjema for beregning av personinntekt, RF 1224 S • <i>Veiledning</i> - Utfylling av skjema for beregning av personinntekt, RF 1225 S • Alminnelig næringsoppgave 1, RF 1175 S • <i>Veiledning</i> - Utfylling av alminnelig næringsoppgave 1 for personlig næringsdrivende, RF 1176 S • Næringsoppgave for jordbruk, gartneri o.l., RF-1007 S • <i>Veiledning</i> - Utfylling av næringsoppgave for jordbruk, gartneri o.l., RF-1008 S • Tilleggsskjema til næringsoppgaven for jordbruk, gartneri og skogbruk, RF-1012 S • Spesifikasjon av forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessige verdier, RF-1217 S • <i>Veiledning</i> - Spesifikasjon av forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessige verdier, RF-1218 S • Gevinst- og tapskonto, RF-1219 S • Saldoskjema, RF-1084 S • Opplysninger om bruk av bil, RF 1125 S • Årsoppgjør for utleie av fast eiendom, RF-1189 S

Folkeregisteret (Disse er oppgitt av dep., men ble ikke funnet i forbindelse med våre "stikkprøver")	<ul style="list-style-type: none"> • Melding om endring av navn, RF-1430 eller RA-201 • Rettledning til melding om endring av navn, RF1430/1 • Melding om endring av navn til barn under 18 år, RF1431 • Melding om navn ved dåp, RF-1422 • Melding til folkereg. om flytting, RF-1400 • Melding til folkereg. om flytting fra utlandet, RF-1401 • Forespørsel/melding om opphør av separasjon, RF-1440
Fiskeridepartementet	
Forsvarsdepartementet	
Justis- og politidepartementet	
Domstolavdelingen	<ul style="list-style-type: none"> • Skjema om fritak for militærtjeneste av overbevisningsgrunner
Kirke-, utdannings og forskningsdepartementet	<i>Har ikke besvart KRDs henvendelse</i>
Kulturdepartementet	
Statens bibliotektilsyn	<ul style="list-style-type: none"> • Årlig statistikkskjema med veiledning • Søknadsskjema om Statens kunstnerstipend for samiske kunstnere
Landbruksdep.	
Jordskifteretten	<ul style="list-style-type: none"> • Krav om jordskifte
Reindriftsforvaltningen	<ul style="list-style-type: none"> • Søknad om registrering av reinmerke • Skademelding m/veiledning (utgitt av Trafikkforsikringsforeningen i samarbeid med Reindriftsforvaltn. m.fl.) • Reindriftsmelding, driftsåret 1999/2000 - m/vedleggsskjema og veiledning
Miljøverndepartementet	
Nærings- og handelsdepartementet	
Olje- og energidepartementet	
Samferdselsdepratementet	
Sosial- og helsedepartementet	
Utenriksdepartementet	
Sametinget	
Finnmark fylkeskommune	
	<ul style="list-style-type: none"> • Søknadsskjemaer for videregående skoler

Som det framgår er det ikke veldig mange skjemaer som er oversatt til samisk. Det store flertall av disse "tilhører" dessuten tre organer, nemlig Statens forvaltningstjeneste, Skattedirektoratet og Folkeregisteret. Spesielt kan framheves at alle aktuelle skjemaer og veiledninger for utfylling av selvangivelsen er oversatt. For (alle) andre organer kan situasjonen derimot ikke sies å være særlig god. Det er derfor verdt å merke seg at det framkommer av KRDs departementsvise kartlegging at det heller ikke er mange som oppgir at de kunne *tenke seg* eller *har planer* om å få noen av "sine" skjemaer oversatt, jfr. nedenforstående tabell. Et unntak er likevel Justisdepartementet som har en rekke forslag til skjemaer m/"tilbehør" som bør oversettes. De forslag eller planer som oppgis framgår av nedenforstående tabell:

	<i>Formulert slik det framkommer av KRDs oversikt</i>
Arbeid- og administrasjonsdepartementet	
Aetat	Registreringsskjema, søknader og brosjyrer.
Statens informasjonstj.	Skjemaer med tilhørende veiledninger.
Barne- og familiedepartementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> • Barnehagens årsmeldingsskjema
Statens ungdoms- og adopsjonskontor	<ul style="list-style-type: none"> • Alle skjemaer og informasjon som gjelder adopsjon.
Finansdepartementet	<ul style="list-style-type: none"> •
Skattedirektoratet	<ul style="list-style-type: none"> • Har til løpende vurdering flere skjemaer for overrettelse
Fiskeridepartementet	
Forsvarsdepartementet	
Justisdepartementet	
<i>(Flere av disse forslagene er sendt inn av Lensmannsetaten i Kautokeino)</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Lov om konfliktråd, forskrifter, rundskriv og ulike skjema til bruk i konfliktrådsbehandlingen • Skjema for søknad om fri rettshjelp • Søknadsskjema for endring av navn • Søknadsskjema for voldsoffererstatning • Orientering om forenklet forelegg • Forelegg GP5102 • Forelegg i BL • Formalia i BL • Tiltalebeslutning i BL • Innkalling til rettsmøte for siktede og vitner i BL • Erklæring om vedtakelse av dom GA 3038 • Forenklet anmeldelse GP5007 • Innkalling til personlig møte under saksforberedelse prosesskjema nr. 8 • Innkalling til hovedforhandling prosesskjema nr. 9 • Innkalling av part til personlig møte ved hovedforhandling prosess-skjema nr. 10 • Søknad om pass GP 7056

	<ul style="list-style-type: none"> • Innkalling til avhør • Forkynningsstempel • Søknad om tillatelse til erverv og inneha skytevåpen og våpendeler GP6121 • Søknad om førerkort NA 0201 • Søknad om kjøreseddel NA 0265 • Søknad om politiattest GP5168 • Gjeldsproblemer Q-0948 • Registrering av gjeldsordningssak/søknad om gjeldsordning Q-0262
Rednings- og beredskaps-avdelingen	<ul style="list-style-type: none"> • Vil foreta en gjennomgang på sitt ansvarsområde for å avklare om skjemaer bør oversettes
Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet	<i>Har ikke besvart KRDs kartlegging</i>
Kommunal- og regional-departementet	
Kulturdepartemenet	
Norsk kassetavgiftsfond	<ul style="list-style-type: none"> • Forskrift om Norsk kassetavgiftsfond, søknadsskjema, tildelingsbrev
Landbruksdepartementet	
	<ul style="list-style-type: none"> • Innen reindriften er det ønskelig at alle lover, forskrifter, søknadsskjemaer og annen generell info oversettes.
Miljøverndepartementet	
Nærings- og handels-departementet	
	<ul style="list-style-type: none"> • Søknad om servering- og skjenkeløyve • Har du husket?" Melding til Oppgaveregisteret
Olje- og energi-departementet	
Samferdselsdepartementet	
Sosial- og helse-departementet	
Finnmark fylkeskommune	
	<ul style="list-style-type: none"> • Lover, forskrifter og regelverk. Kunngjøringer, pressemeldinger, rundskriv, brosjyrer, skjemaer o.l. fra fylkeskommunen.

Utover å gjengi de ovenforstående forslagene fra departementer/andre organer, har vi ikke sett det som vår oppgave i dette prosjektet å gå inn på andre spesifikke skjemaer som det kunne være aktuelt å oversette. Vi skal likevel knytte noen få kommentarer av generell karakter til denne formen for dokument. Vi vil da først vise til at skjema er en dokumenttype som benyttes av mange mennesker i mange situasjoner. I den forstand kan god dekning av skjemaer innen et bredt spekter av tematiske områder, også være en

måte å nå mange med bl.a. ny terminologi. Man må imidlertid være oppmerksom på at det av noen hevdes at "ukjente", frittstående ord i skjemaer og blanketter, særlig hvis det er sammensatte ord, generelt sett kan være vanskelig å forstå.¹⁷ Det er derfor viktig at det også utarbeides gode *veiledninger* til samiskspråklige skjemaer, i den forstand at slike veiledninger da ikke bare er ordrette oversettelser av den norskspråklige veiledningen, men óg gir rom for en nærmere forklaring av termene som benyttes dersom disse ikke er selvforklarende.

Videre vil vi peke på at Samisk språkråd (1998) spesielt viser til at *Statens lånekasse* med sitt regionkontor i Tromsø, samt *Husbanken* med sin avdeling i Hammerfest, er organer som med fordel kunne synliggjøre for sitt publikum at "organisasjonen kan yte tjenester i samsvar med de samisktalendes behov og ønskemål, f.eks. bruke samisk i kunngjøringer og *skjema*" (ibid. 20, vår utheving). For egen del vil vi tilføye at spesielt Lånekassen jo når mange unge mennesker. Og etter som både de samiske videregående skolene og Samisk Høgskole, bruker samisk i daglig kommunikasjon med elevene både muntlig og skriftlig, må lånekassens kunder i forvaltningsområdet kunne sies å være en av de grupper som vil ha størst nytte av informasjon på samisk. Vi vil også tilføye at det er bemerkelsesverdig at en så sentral samfunnsinstans som *arbeidsmarkedsetaten* ikke har et eneste skjema på samisk. Det er derfor positivt at de selv har foreslått at bl.a. skjemaer bør oversettes, jfr. tabellen foran.

Oppsummering:

Det foreligger relativt få skjemaer på samisk, og det foreligger heller ikke mange konkrete forslag til skjemaer som bør oversettes. Dette tyder på at det innen dette feltet er nødvendig med et "krafttak" for å oppfylle de krav som ligger i språkreglene.

4.3 Kunngjøringer

I språkreglenes § 3-2 heter det at kunngjøringer fra offentlige organer som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet, skal skje både på samisk og norsk. Vi har i prosjektet valgt å foreta en systematisk gjennomgang av samiskspråklige kunngjøringer i perioden 01.01.00 - 31.10.00 i fem aviser. Dette er de to samiskspråklige avisene *Min Áigi* og *Ássu*, samt de norskspråklige *Sagat*, *Finnmark Dagblad* og *Finnmarken*. Gjennomgangen er dog ikke helt fullstendig ettersom det at av praktiske årsaker ikke er absolutt alle enkeltnummer i perioden vi har hatt tilgang til (manglende eksemplarer og sent ankommet/ikke tilgjengelig mikrofilm-utgaver). Kartleggingen skulle likevel være så omfattende at den bør gi et godt bilde av hva som er hovedtendensen med hensyn til samiskspråklige kunngjøringer i forvaltningsområdet.¹⁸ For ordens skyld gjør vi oppmerksom på at vi *ikke* har tatt for oss kunngjøringer som skjer i form av sentralt produserte plakater eller andre former for "oppslagsinformasjon".

Da vi har registrert et stort antall annonser, har vi ikke funnet det hensiktsmessig å her foreta en "opprensing" av de enkelte kunngjøringer, dvs. henholdsvis annonsør og innhold. Vi skal i stedet i det følgende gjengi oppsummeringer av de mest sentrale observa-

¹⁷ Se f.eks. Huovinen-Nyberg (1988).

¹⁸ *Avisa Nord-Troms Avis* fungerer som lokalavis for bl.a. Kåfjord kommune. Denne er likevel ikke med her.

sjonene vi har gjort. Generelt vil vi for øvrig hevde at det er på dette feltet Samelovens språkregler ser ut til å bli *best* fulgt opp.¹⁹

- Når det gjelder de *sentrale statsetatene, de lokale statsetatene, samt Fylkesmannen i Finnmark*, er bildet i hovedsak positivt, men dog noe variert med hensyn til andelen samiskspråklige kunngjøringer. Noen etater er flinke, andre mindre flinke. Det ser ut til at dette bl.a. kan henge sammen med den "interne kulturen" ved det aktuelle kontoret, et inntrykk som bekreftes ved at etater i vestfylket samlet sett kommer bedre ut av evalueringen enn de i øst. De fleste kunngjøringene skjer i en eller begge de to samiskspråklige avisene.
- *Finnmark fylkeskommune* har god dekning av samiskspråklige kunngjøringer. I hovedsak annonserer de i begge de to samiskspråklige avisene.
- De seks *kommunene i forvaltningsområdet* synes å ha til dels ulik praksis både med hensyn til hvor mange kunngjøringer de har i avisene, og når det gjelder "språkprofilering". Kautokeino og Karasjok har de fleste annonser på samisk i de samiskspråklige avisene og på norsk i Finnmark Dagblad. Porsanger, Nesseby og Kåfjord annonserer på begge språk også i de respektive norskspråklige lokalavisene, i tillegg til at de annonserer i (minst) en samiskspråklig avis. Tana har óg noen annonser på samisk i lokalavisa Finnmarken, men de fleste av de ikke altfor mange samiskspråklige annonser har de i den ene av de to samiskspråklige avisene. Selv om alle kommunene "svikter" i blant med å overholde kravet til samiskspråklig annonsering, ser Tana kommune (i hvert fall i vårt materiale) ut til å være den kommunen som har flest annonser som *ikke* finnes på samisk i det hele tatt.

Når det gjelder andre organer som vi vil framheve i denne gjennomgangen, knyttes dette an til at det i forskriftene til Samelovens språkregler (§ 6, første ledd) heter at Sametinget, Samisk språkråd, Reindriftsadministrasjonen, Samisk utdanningsråd, Samisk høgskole og de statlige samiske skoler, er forpliktet etter lovreglene om kunngjøringer. I § 6, annet ledd, framgår at dette gjelder også bl.a. Universitetet i Tromsø. Det mønster vi har funnet for disse institusjonene er følgende:

- *Sametinget* annonserer på *begge* språk i *både* i samisk- og norskspråklige aviser.²⁰
- *De samiske utdanningsinstitusjonene* som er omfattet av språkreglene, har med noen unntak, sine annonser på samisk i en av eller begge de samiskspråklige avisene.
- *Universitetet i Tromsø* har noen av sine kunngjøringer på samisk i en eller begge de samiskspråklige avisene, og da stort sett slike som direkte involverer samiske forhold. Selv om språkreglene gjelder for *hele* institusjonen, er øvrige kunngjøringer fra universitetet stort sett bare på norsk.
- I den grad *Reindriftsadministrasjonen* har avisannonser, har de de fleste (alle?) sine annonser på samisk en eller begge de samiskspråklige avisene.

For andre aktuelle institusjoner vil det føre for langt å gå inn på absolutt alle som har - eller skal ha - sine kunngjøringer på samisk. Dette er nemlig en lang rekke ulike aktører. Vi skal likevel trekke fram noen eksempler:

¹⁹ Dersom prosjektets tidsramme hadde tillatt det, kunne det vært interessant å sett på utviklingen over tid, men det har vi ikke hatt anledning til.

²⁰ Som nevnt andre steder i teksten er Samisk språkråd og Samisk utdanningsråd nå avdelinger under Sametinget.

- *Sameradioen* har med noen unntak sine annonser på samisk i en av eller begge de samiskspråklige avisene.
- *Kirken* i forvaltningsområdet annonserer jevnlig på begge språk både i samisk- og norskspråklige aviser. Dette gjelder kunngjøringer fra Indre Finnmark prosti som sådan, og også de egne kunngjøringer som Kirken i Kautokeino har.
- *Brønnøysundregistert* - som er blant de enkeltinstanser som har flest kunngjøringer - ser ut som de i hovedsak annonserer på samisk i henholdsvis *Min Áigi* og/eller *Ássu* etter hvilket område saken kunngjøringen ligger i, angår.
- *Husbanken, avdeling Hammerfest*, har i perioden flere kunngjøringer på samisk i de to samiskspråklige avisene (bl.a. en om at de har fått samisktalende medarbeider...).

Ellers har vi under dette punktet også noen kommentarer av mer generell karakter: Vi vil da begynne med å vise til at det i forarbeidene til Samelovens språkregler (Ot.prp. nr. 60 (1988-89)) heter at det er tilstrekkelig at kunngjøringer i trykt skrift skjer i aviser som er alminnelig lest i den eller de kommuner kunngjøringen har en særlig tilknytning til (jfr. kap. 3.1.1). Hvilke avis er det så som er *alminnelig lest* i de kommuner det her dreier seg om? Om dette foreligger det så langt vi vet, ingen eksakt kunnskap. Skogerbø (2000) har på oppdrag fra Sametinget gjennomført en studie av ulike sider ved samiske medier. Der kan de data som er aktuelle i vår sammenheng, ved første øyekast tyde på at lokal-/regionavis på norsk er mer "alminnelig lest" enn de samiskspråklige avisene. Det kan imidlertid reises noe tvil om hvor vidt denne delen av undersøkelsen er tilstrekkelig representativ for samisklesende avisbrukere, ettersom det i utvalget undersøkelsen bygger på, inngår et relativt lite antall respondenter med lesekompetanse i samisk

Dersom vi ser på mønsteret i vårt materiale, tyder det på at det finnes en "lokal" kunnskap om lesevaner som korrigerer (noe?) for ovenfornevnte. Begrunnelsen for dette er følgende: De to samiskspråklige avisene *Ássu* og *Min Áigi* kommer ut i henholdsvis Kautokeino og Karasjok. Sagat, som er en norskspråklig samisk avis med innslag av samiske tekster, kommer ut i Porsanger. Hovedmønsteret i disse tre kommunenes annonseringspraksis er at de annonserer i "sin" samiske avis. Tana kommune annonserer oftest på samisk i *Min Áigi*, dvs. nabokommunens avis. Kåfjord har synes imidlertid å annonsere på samisk i både *Ássu* og *Min Áigi*, mens Nesseby har noen av sine annonser i Sagat. (Som det framgikk ovenfor har Nesseby mange annonser på samisk i Finnmarken). Skogerbø (2000) viser da også til at alle de tre samiske avisene har sterke posisjoner i sine lokalsamfunn. Når vi likevel nevner dette forholdet, er det fordi vi antar at kommunenes valg av annonseringspraksis, *kan* tilsi at de forventer at dette er den beste måten å treffe de samiskspråklige leserne. Alternativt kan det også være en bevisst *strategi* for å opprettholde en lokalt utgitt avis med alt det som det medfører for et lokalsamfunn.

Dette bringer oss dermed over på et annet sentralt spørsmål, nemlig offentlige annonsers betydning som *økonomisk* bidrag til å opprettholde de to samiskspråklige avisene, noe som *i seg selv* er et sentralt poeng av flere grunner (konf. Skogerbø 2000). Annonseinntektene hos disse avisene er i utgangspunktet lave (ibid.), og dersom noen av de som i dag annonserer på samisk i disse, skulle slutte med det, blir inntektene ytterligere redusert. De som annonserer der bidrar således med sin lille skjerv også til en viktig samfunnsfunksjon, dvs. til at det i det hele tatt skal finnes samiskspråklige aviser. Dette kan således også være et "tilleggsargument" for at (i hvert fall) staten bør være nøye

med å annonsere på samisk i *begge* de samiskspråklige avisene, spesielt når annonsens innhold angår et større geografisk område.

På den andre sida kan det sies at den utstrakte praksisen med å annonsere på norsk i norskspråklige aviser og på samisk i samiskspråklige aviser, bidrar til å gjøre samisk mindre *synlig* i den totale offentligheten. Eksempelvis er det nesten bare Sametinget, Kirka og Porsanger kommune som synliggjør samisk i Finnmark Dagblad, mens Sametinget, Kirka og Nesseby kommune bidrar til samme i Finnmarken. At samisk er synlig også i den norskspråklige medieverden kan bl.a. bidra til å heve språkets status, samtidig som det fungerer som en løpende "påminnelse" om at også samisk språk er en del av den totale offentligheten.

Til slutt i denne gjennomgangen av kunngjøringer, skal vi kort kommentere noen andre forhold som kan være verdt å merke seg. Vi vil da først nevne er at det finnes eksempler på at "private" samiske institusjoner kun annonserer på norsk, også i de samiskspråklige avisene og selv om institusjonen har et samisk navn. Det kan også virke litt "rart" når institusjoner med et norsk/samisk navn gjør det samme. Vi skal imidlertid ikke forfølge dette her, men i stedet avrunde med å vise til at det er en rekke institusjoner som *ikke* er underlagt språkreglene, men som har kunngjøringer som omhandler vitale *infrastruktur-oppgaver* som bl.a. strøm, telefoni og transport. Det samme gjelder institusjoner som har viktig *forbrukerinformasjon* så som banker, avfallsselskaper og dagligvarehandel. I tillegg kommer kunngjøringer om *utdannings-/studietilbud* fra andre institusjoner enn de som er nevnt i forskriftene til Samelovens språkregler. Dette er informasjon som det ikke er formelt krav om at skal gis på samisk, men det kan likevel være et forhold som det bør rettes oppmerksomhet mot. Ikke minst bør det stilles spørsmål ved hvilke forpliktelser institusjoner som i større eller mindre grad mottar offentlig støtte, har med hensyn til å følge kravene om å kunngjøre på samisk.

Oppsummering:

Når det gjelder kunngjøringer på samisk kan situasjonen karakteriseres som brukbar. Det er likevel behov for forbedringer. Ikke minst bør det sikres at kunngjøringer som ikke er rent "lokale" annonseres i (minimum) begge de samiskspråklige avisene for på den måten å sikre best mulig dekningsgrad. Sett i relasjon til betydningen av at samisk språk er synlig på alle samfunnsarenaer, *kan* det være et tankekors at de aller fleste samiskspråklige kunngjøringer kun finnes i de samiskspråklige avisene.

5. ANNET INFORMASJONSMATERIALE PÅ SAMISK

I henhold til Samelovens språkregler skal visse lover og forskrifter, skjemaer og kunn-
gjøringer oversettes til samisk. Dessuten skal visse skriftlige henvendelser besvares
skriftlig på samisk. I dette ligger at det ikke eksplisitt framgår av loven at brosjyrer og
annet informasjonsmateriale skal foreligge på samisk. Heller ikke generell saksin-
formasjon skal etter loven foreligge på samisk, med unntak av i de kommuner hvor det
er vedtatt at samisk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den *kommunale*
forvaltning. Til tross for at dette altså ikke er lovpålagt, er det i følge vår kartlegging,
likevel denne typen dokumenter som det tallmessig er *flest* av i samisk språkdrakt.

I dette kapittelet blir det i den første delen gitt en oversikt over brosjyrer o.l. informa-
sjonsmateriale på samisk. I den andre delen blir et gitt en tilsvarende oversikt over
generell saksinformasjon. Vi presenterer også foreliggende forslag til materiale som
departementene, evt. ved underliggende etater, mener kan være aktuelt for oversettelse.
For mer utdypende kommentarer om materialet vises til kapittel 7.

5.1 Brosjyrer o.l.

Med brosjyrer o.l. menes materiale som er utarbeidet som spesifikt informasjons-
materiale fra det offentlige. For informasjonsverdiens skyld har vi dessuten til slutt i
oversikten tatt med noe materiale som ikke i streng forstand eller formelt er offentlig
informasjon, men som har et slikt innhold at vi mener at opplysning om at materialet
finnes, likevel er av interesse for denne kartleggingen. Tabellen er sortert etter departe-
ment. For oversiktens skyld har vi i tabellen likevel listet Sametinget, Fylkesmannen i
Finnmark, Finnmark fylkeskommune og de enkelte kommunene *etter* departementene.

Vi minner ellers om at vi innledningsvis i kapittel 4 redegjorde for at vi ikke har sett alt
materialet ved selvsyn, men óg baserer oss på data framkommet i KRDs interdeparte-
mentale kartlegging. I noen tilfeller har dette medført at det ikke har latt seg gjøre å få
klarhet i om en oppgitt brosjyre faktisk er *utgitt* på samisk - og også *distribuert* - selv
om det framgår av oversikten at den er *oversatt*. Dette er således et forbehold som må
tas ved lesing av tabellen. Vi understreker ellers at det *kan* finnes materiale som ikke er
fanget opp i det datagrunnlaget vi har hatt til disposisjon, dvs. KRDs kartlegging (hvor
KUF ikke har bidratt med sine data), våre egne stikkprøver på et utvalg kontorer, samt
Sametingets språkavdeling sine lister/samlinger av materiale.

	Norsk tittel + evt. utgivelsesår # = fantes pr. nov.2000 i SIs Brosjyreoversikten (gml) = av eldre dato - bl.a. med gamle tlf.numre
Arbeids- og administra- sjonsdepartementet	
	<ul style="list-style-type: none">• Har kun funnet en gammel brosjyre om dagpenger og veiledning til hvordan søke dagpenger (1988?)
Statsbygg	<ul style="list-style-type: none">• Informasjon om det nye Sametingsbygget

Barne- og familie- departementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> • Foreldreansvar og samværsrett, 1994 • Mekling for foreldre, 1995 # • Separasjon og skilsmisse, 1992 # • Småbarnsforeldres rettigheter, 1998 • Det økonomiske forhold mellom ektefeller, 1992 # • Kunngjøring om partnerskapsloven • Videoprogrammet "Når du og jeg er sammen" (om samvær med barn 0-6 år) • 3 temahefter fra Program for foreldreveiledning er til oversettelse • Temahefte om hvordan samiske barn og ungdoms behov og interesser bør og kan imøteses i kommuner er under utarbeidelse og vil bli utgitt på samisk og norsk i 2001.
Barneombudet	<ul style="list-style-type: none"> • Like som snøkrystaller - konklusjoner fra ombudets kartlegging av samiske barn og unges oppvekstvilkår, 1995 #
Likestillingsrådet	<ul style="list-style-type: none"> • Kvinners rettigheter, 1985
Forbrukerrådet	<ul style="list-style-type: none"> • Info.blad: Inkassoloven, 1993 • Info.blad: Betaling av gjeld, 1992 • Info.blad: Håndverkertjenester, 1991 • Folder om kjøpsloven, 1993 • Folder om behandling av klagesaker, 1992 • Folder om angrefristloven, 1993
Finansdepartementet	
Skattefiredirektoratet	<ul style="list-style-type: none"> • Skatteetatens serviceerklæringer - skal oversettes
Fiskeridepartementet	
Forsvarsdepartementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> • Informasjon fra Vernepliktsverket i Nord-Norge vedr. sesjon og vernepliktsforvaltning #
Alta HV-distrikt	<ul style="list-style-type: none"> • Lederopplæring i Alta
Justis- og politi- departementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> • Hva er forliksrådet?, 1996 • Butikktyveri? Hærverk? Innbrudd?, 1995 # • Å være vitne i retten, 1995 # • Advokathjelp til voldsoffer, 1982 # • Brosjyre om lovforslagene i NOU 1997:4 (Naturgrunnlaget for samisk kultur) # • Fri rettshjelp, 1986
Høyesterett	<ul style="list-style-type: none"> • Info. om organet - på internett
Politiavdelingen ???	<ul style="list-style-type: none"> • Rettledning til domfelte
Reinpolitiet	<ul style="list-style-type: none"> • Reinpolitiet informerer, ny

Konfliktrådet i Vest-Finnmark	<ul style="list-style-type: none"> • For dere som vil gjøre oppsammen, 1995 # • Konflikter kan løses, 1998 # • I stedet for disse... Butikktyveri? Hærverk? Innbrudd?
Brønnøysundregisteret	<i>(Ingen egen brosjyre, men annonserer i de samiske avisene på samisk)</i>
Kirke, utdannings- og forskningsdepartementet	<i>Dep. har ikke besvart KRDs kartlegging</i>
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> • Kvalitet i utdanningen: utvikling og forsøk • Ny felles opplæringslov: En helhetlig skole
Grunnskoleavdelingen	<ul style="list-style-type: none"> • Reform 97 - Dette bør du vite, 1997 # • Reform 97 - Dette er grunnskolereformen, 1996 # • Utvikling av ny læreplan for grunnskolen, 1994 # • Læreplan for grunnskole, vg. skole og voksenopplæring - generell del, 1997 # • Det samiske læreplanverket for den 10-årige grunnskolen, 1997 # • Info. om "Kr.domskunnsk.med religions- og livssynsorientering.", 1997 # • Til deg som skal begynne i 8. kl. til høsten - Reform 97 # • Info. om elevvurdering i grunnskolen - Reform 97, 1997 # • Reform 94 - Til deg som skal søke vg. opplæring #
Samisk vg. skole og rein-driftsskole, Kautokeino	<ul style="list-style-type: none"> • Samisk videregående skole og reindriftsskole, Kautokeino (brosjyre), 1997
Universiteter og høgskoler	<ul style="list-style-type: none"> • Samisk høgskole, studiekatalog 1999-2000 • Politihøgskolen: Politiet trenger deg, 2000 • Politihøgskolen: Et yrke som gir deg store utfordringer og mange muligheter • Universitetet i Tromsø. Studietilbud 1999 # • UiTø – verdens nordligste universitet, 1998 # • ... til universitetet? <i>Informasjon spesielt beregnet på samisk ungdom.</i> UiTø/Senter for samiske studier, 1997
Samordna opptak	<ul style="list-style-type: none"> • Søkerhandboka 2000 #
Kirkerådet	<ul style="list-style-type: none"> • Dåpen og veien videre, 1991 #
Kommunal- og regionaldepartementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> • "Ka kan æ få pæng til?", sammendrag av rapport, 2000 # <i>(eller er dette heller saksinfo???)</i> • Hovedvalgskrundskriv om sametingsvalget
Senter mot etnisk diskriminering <i>(Disse er underveis jan.01, + planlegges nettversjon)</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Senterets mandat • Sammendrag av rapporten "Underveis mot et bedre vern 2000" • Minoritet og politi, temaark • Underveis mot bedre lovgivning, temaark • Norge og nasjonale minoriteter, temaark
Husbanken	<ul style="list-style-type: none"> • Husbankens informasjonshefte, 2000 • Brosjyre om lånetilbud
Kommunenes opplysningstjeneste	<ul style="list-style-type: none"> • Du kan spørre oss, 1992

Info-nuorra/Ung-info	<ul style="list-style-type: none"> Brev hjemmefra, 2000 (interkommunal brosjyre for fire kommuner i Indre Finnmark)
Kulturdepartementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> Informasjon om Samelovens språkbestemmelser, 1992#
Nasjonalbiblioteket	<ul style="list-style-type: none"> Informasjon om Samisk bibliografi - utgivelser i Norge
Norsk Filminstitutt	<ul style="list-style-type: none"> Samisk katalog fra Norsk Filminstitutt, 1998 # Samisk på kino (om filmer teksten på samisk)
Riksutstillinger	<ul style="list-style-type: none"> Katalog om den samiske kunstneren Iver Jåks Lærerrettledningen See you:see me m/pressemelding.
Samnordisk bokbuss	<ul style="list-style-type: none"> Informasjon om åpningstider, 2000
Landbruksdepartementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> Rikere utbytte av vassdrag, 1996 #
Jordskifteretten	<ul style="list-style-type: none"> Jordskifteretten, info. til alle som eier jord i Norge, 1994 # Reindrift og jordskifte, 1997 #
Reindriftsforvaltningen	<ul style="list-style-type: none"> Distriktsplan i reindriften, 1999 Eksempelplan, for reinbeitedistrikt 10 - Komsa, 1999
Reindriften fagråd/UiTø	<ul style="list-style-type: none"> Gras som krisefor til rein. Forskningsinformasjon om rein og reindrift
Reindriftskontoret i Vest-Finnmark	<ul style="list-style-type: none"> Cuonan - informasjonsblad til reieiere
Statsskog (NB! Statsforetak)	<ul style="list-style-type: none"> En orientering om vedhogst i Finnmark, (gml) Småviltjakt i Finnmark, 2000-2001 Innlandsfiske i Finnmark, 1997-99
Miljøverndepartementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> Info. om plan- og bygningsloven, ny Info. om kulturminner # Info. om radioaktiv forurensning fra Russland # Info. om arbeidet med miljøvern i Barentsområdet #
Dir. for naturforvaltning	<ul style="list-style-type: none"> Motorferdsel i utmark. Kjenner du reglene, 1995 #
Nærings- og handelsdepartementet	
Olje- og energidepartementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> Faktaark fra NVE om bevaring av Tanaleva #
Samferdselsdepartementet	
Vegdirektoratet	<i>I alle kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk er det vegskilting både på norsk og samisk.</i>
Sosial- og helsedepartementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> Når du vil ut av rusmisbruket, 1995 # Når du trenger hjelp i dagliglivet, 1995 # Når alt annet er prøvd, 1995 # Til seg som vurderer abort, I-0936 S # Rutiner ved svangerskapsavbrudd, I 0937 SD # Trygghet - verdi - kvalitet, om eldreplanen, 2000 - <i>også i</i>

	<p><i>fulltekst på internett (pdf)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Foredragsperm for prosjektet Barn i bevegelse # • Samisk språk og kultur, I-23/2000 • Om søvnproblemer hos barn, 1987 • Om angst hos barn, 1987 • Om sengevæting hos barn, 1987 • Om barns matlyst, 1987 • Om barns behov, 1987 • Abortloven - informasjonsfolder (oppgitt av dep.)
Fastlegeordningen	<ul style="list-style-type: none"> • Nå etableres fastlegeordningen, 2000 • Veiledning til svarskjema, 2000
Helsedirektoratet	<ul style="list-style-type: none"> • Brosjyre om aids, 1987
Statens helseundersøkelser	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan kan vi støtte ungdommer?, 1998 # • Å sette grenser for barn, 1997 # • Hvordan kan vi nå det sinte barnet?, 1996 # • Lekelytting, 1996 # • Hvordan kan vi gi barn et følelsesmessig forsprang?, 1996 # • Tid for vaksine # • Trening er en hjertesak (i samarbeid med bl.a. Fylkeslegen i Finnmark)
Statens helsetilsyn	<ul style="list-style-type: none"> • Brosjyre om tilsyn og rådgivning #
Statens næringsmiddeltilsyn	<ul style="list-style-type: none"> • Kostholdsråd for deg som spiser mye reinkjøtt, 1997 #
Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet	<ul style="list-style-type: none"> • Brosjyre om folat # - Ved direkte bestilling via internett, er samisk oppgitt som et av språkvalgene
Statens strålevern	<ul style="list-style-type: none"> • Atomtrusselen i Nord-Norge. Strålevernhefte, 1993 #
Rikstrygdeverket	<ul style="list-style-type: none"> • Trygdeetaten i Finnmark - Serviceerklæring, 2000 • Sykepengebrosjyre • Kort om folketrygden, 1993 • Trygdeetaten, informasjon (gml) • Elektriske rullestoler i trafikken – et veiledningshefte i kjøre- og trafikkopplæring, 1993 #
Hjelpemiddelsentralen i Finnmark	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan du får hjelpemidler (gml)
Regionsykehuset i Tromsø	<ul style="list-style-type: none"> • Når du kommer til oss. Informasjon til samiske pasienter
Samisk ungdomspsykiatrisk team	<ul style="list-style-type: none"> • Informasjon om tilbud
Krise- og incestsenteret i Karasjok	<ul style="list-style-type: none"> • Informasjon om senteret
Opptreningscenteret i Finnmark	<ul style="list-style-type: none"> • Nå er vi her – for deg, 2000
Finnmarkskollektivet	<ul style="list-style-type: none"> • Informasjon om institusjonen
Vinmonopolet	<ul style="list-style-type: none"> • Tilbud til alle, handel gjennom posten, ny
Utenriksdepartementet	
	<ul style="list-style-type: none"> • FN - 50 år. Minileksikon

Sivilombudsmannen	
Inst.	<ul style="list-style-type: none"> • Om Stortingets sivilombudsmann for forvaltningen, 1992
Sametinget	
	<ul style="list-style-type: none"> • Samediggi/Sametinget/The Sami Parliament 1993 – 1997 # • Sametinget. Valg 97 • Næringskombinasjoner i samisk bosettingsområder (gml)
Fylkesmannen i Finnmark	
	<ul style="list-style-type: none"> • Viktig å vite om scooterkjøring i Finnmark • Fiskeregler for Tanavassdraget (div. retningslinjer) • Stopp Gyrodactylus Salaris, 1997? • Registrering av reinkadaver. Vest-Finnmark reinbeiteområde. Vinteren/våren 2000.
Troms fylkeskommune	
	<ul style="list-style-type: none"> • Regionsenteret for døvblindfødte i Nord-Norge
Finnmark fylkeskommune	
	<ul style="list-style-type: none"> • Finnmark fylke - brosyjyre om næringsutvikling (utgitt i samarbeid med SND, Samisk næringsråd, Fylkesmannens landbruksavdeling), 2000 • Virksomheter og tilbud til funksjonshemmede i Finnmark, 1994 • Din egen arbeidsplass? I Indre Finnmark. Kort informasjon til deg som vil starte egen bedrift • Pasientombudet i Finnmark hjelper deg • Videregående opplæring i Finnmark. Utdanningstilbud og opptak 2001/2002
Karasjok kommune	
	<ul style="list-style-type: none"> • Språkvalg for vårt barn. Tospråklighet - Flerspråklighet
Kautokeino kommune	
	<ul style="list-style-type: none"> • Kautokeino folkebibliotek - retningslinjer for lånere
Tana kommune	
	<ul style="list-style-type: none"> • Ny administrativ organisering, 1998 • Forskrifter for vann- og kloakkavgifter, 1998
Porsanger kommune	
	<ul style="list-style-type: none"> • Snakk med omsorgsbudet • Regler ved utlån/utleie av simultantolke- og høyttaleranlegg
Organisasjoner, "private" institusjoner o.l.	Ikke offentlig informasjon, men likevel av interesse at finnes
Nordisk Råd	<ul style="list-style-type: none"> • Samisk Institutt: Moderne samisk forskningsinstitusjon
Sami arkiiiva	<ul style="list-style-type: none"> • Samisk arkiv,
Frivillighetssentralen	<ul style="list-style-type: none"> • Passer det? Informasjon,
Kommunal opplæring, Finnmark	<ul style="list-style-type: none"> • Råd til forelesere

Landslaget for hjerte- og lungesyke (LHL)	<ul style="list-style-type: none"> • Å leve med hjertesykdom
Hørselhemmedes Landsforbund	<ul style="list-style-type: none"> • Tunghørt – sterkt hørselhemmet?,
Norges synshemmedes forening, Finnmark fylkeslag	<ul style="list-style-type: none"> • Vil du bli medlem eller ha et tilbud fra ...?,
Norges Epilepsiforbund	<ul style="list-style-type: none"> • Epilepsi, hva er det? (gml)
Norsk revmatikerforbund	<ul style="list-style-type: none"> • Informasjon fra Norsk revmatikerforbund,
Landslaget for lesbisk og homofil frigjøring, Finnmark	<ul style="list-style-type: none"> • Det er ikke sagt at jeg er heterofil, 1996
<i>(Kun oppgitt fire redaktører - trykt hos Davvi girji)</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gi kroppen din en framtid (<i>om kosthold og spisevaner</i>)
TV-aksjonen 2000	<ul style="list-style-type: none"> • Informasjon om tv-aksjonen
E- skolen i Karasjok	<ul style="list-style-type: none"> • Nettbasert opplæring, 2000
PEDLEX Norsk skoleinformasjon	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Din</i> videregående opplæring? 2001-2002
PEDLEX Norsk skoleinformasjon	<ul style="list-style-type: none"> • Studieforberevende studieretninger. Allmenne, økonomiske og administrative fag, idrettsfag eller musikk, dans og drama. 2001-2002

Sett i relasjon til at det offentlige ikke er pålagt etter loven å utgi brosjyrer o.l. på samisk, er det muligens noe overraskende at antallet av denne typen samiskspråklige publikasjoner er så vidt høyt som det er. Sett i relasjon til det samlede antall av denne typen publikasjoner som finnes *på norsk*, er imidlertid antallet forsvinnende lite. Det er likevel et positivt signal at slikt materiale faktisk blir oversatt til samisk. Og som det vil framgå av nedenforstående tabell, er det også mange som har konkrete tanker om ytterligere materiale som bør oversettes. På samme måte som for det materialet som alt eksisterer, er det imidlertid svært store variasjoner mellom de ulike departementene, noe som vil bli utdypet og konkretisert i kapittel 7.

Vi har i tabellen nedenfor samlet de forslag som etatene/organene *selv* har oppgitt at de mener bør eller er ønskelig at oversettes. Merk at i denne tabellen er det ikke tatt med lover, forskrifter eller skjemaer som er nevnt i tidligere oversikter så langt vi har identifisert dem. Merk at vi også har tatt med etatens synspunkter på evt. publisering via internett.²¹ Formuleringene er i hovedsak gjengitt fra KRDs kartleggingsoversikt, noe som medfører at en del av "synspunktene" er av generell karakter, dvs. at de ikke er spesifisert til konkrete titler.

²¹ Vi minner om at vi i kap. 3.5 viste til at det hittil har vært problemer med samiske tegn og internett. Dette antas å være hovedårsaken til at samisk ennå i liten grad har fått "gjennomslag" som internettspråk.

	<i>Forslag til oversettelser av matriell som ikke er lover, forskrifter eller skjema - disse framgår i kap. 4.1 og 4.2. Gjengitt etter KRDs sammenstilling + noen få fra egne informanter</i>
Arbeids- og administrasjonsdepartementet	
Aetat	<ul style="list-style-type: none"> • Registreringsskjema, søknader og brosjyrer. • Brosjyre om Konkurransetilsynet, konkurranseloven og pristiltaksloven, orientering om konkurransereglene • EØS-avtalens konkurranseregler og info.ark om: konkurranseloven og konkurransereglene i EØS.
Statsbygg	<ul style="list-style-type: none"> • Kommende ferdigmelding om Sametinget vil bli oversatt. • Vil legge ut ferdigmeldingen om Sametinget på samisk og norsk på internett
Statens informasjons-tjeneste	<ul style="list-style-type: none"> • Plikt-, rettighets- og mulighetsinformasjon bør særlig oversettes. • Utgir heftet "Brosjyreoversikten". Som rådgiver/ bistandsyter til statlige instanser følger SI opp samisk oversettelse av statlig informasjon. • Er faglig ansvarlig for internettportalen norge.no. I forb. m. utviklingen av denne har samisk info. blitt vurdert. Portalen inneholder lenker til samiske institusjoner og samiskspråklige web-tjenester. Om mer av innholdet skal legges ut på samisk må dette diskuteres med eierne (AAD og KS) og redaksjonen
Aetat i Porsanger	<ul style="list-style-type: none"> • Informasjon til søkere om dagpenger og attføring
Barne- og familiedepartementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> • Rundskriv om tilskudd til barnehager. • Vurderer å oversette et kompetansehefte som inneholder en oversikt over fagmiljøer og fagpersoner som har barnevernfaglig kompetanse i tillegg til samisk språk- og/eller kulturkompetanse. Kompetanseheftet skal også inneholde en kommentert litteraturoversikt over forskning, hovedoppgaver og annen relevant litteratur på området barnevern i en samisk kontekst og det vil informere om ulike relevante prosjekter på området. Heftet ferdigstilles våren 2001 og blir da gitt ut på norsk. • Det har vært vurdert å legge flere av publikasjonene som alt finnes på internett.
Statens ungdoms- og adopsjonskontor	<ul style="list-style-type: none"> • Alle skjemaer og informasjon som gjelder adopsjon bør oversettes til samisk. • Når det gjelder ungdoms- og informasjonsseksjonens oppgaver bør først og fremst nasjonale tiltak kunne oversettes.
Finansdepartementet	
Skattedirektoratet	<ul style="list-style-type: none"> • Behovet kan vurderes for enkelte brosjyrer • Nye regler for arbeidsgiveravgift fra og med 2000

Statistisk sentralbyrå	<ul style="list-style-type: none"> • Det ble utarbeidet info.materiell på samisk i forbindelse med Folke- og boligtellingen i 1990. Det vil også bli gjort i forbindelse med den samme tellingen i 2001. Det vil bli utarbeidet info. om evt. andre undersøkelser rettet spesielt mot samiske områder • Statistikk om antall elever etter målform, antall elever pr høyskole og utgitte bøker etter utgiverspråk. • Statistikk på kommunenivå og de deler av Kommune-faktabasen på www.ssb.no som gjelder kommunene med samisk målform
Fiskeridepartementet	(Kan være et behov - ikke konkretisert)
Forsvarsdepartementet	(Ikke tatt stilling til spørsmålet)
Justis- og politi-departementet	
Lovavdelingen:	<ul style="list-style-type: none"> • Kommende ny lovgivning som bygger på NOU 1997:4 vil bli oversatt. Det vil også bli vurdert å oversette sammen- drag av stortingsproposisjonen.
Domstolavdelingen	<ul style="list-style-type: none"> • St.meld. om domstolstrukturen i første instans legges fram i des. 2000. Egen domstol for indre Finnmark blir behand- let i meldingen. En rekke sp.mål om det samiske folks ad- gang til rettssystemet vil bli vurdert i denne sammenheng
Kirke, utdannings- og forskningsdepartementet	<i>Dep. har ikke besvart KRDs kartlegging</i>
Kommunal- og regionaldepartementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> • Informasjon om samepolitikken på internett/ODIN. • Et nyhetsbrev om samepolitikken vurderes utgitt fra 2001. Dette vil eventuelt bli oversatt. • Generell info. om departementets arbeid med samiske spørsmål vil bli vurdert oversatt og lagt ut på internett. Det vil bli vurdert å legge ut informasjon på samisk om stortings- og sametingsvalget 2001.
Arbeidstilsynet	<ul style="list-style-type: none"> • Brosjyre om arbeidsmiljøloven og ferieloven
Produkt- og elektrisitets- tilsynet	<ul style="list-style-type: none"> • Publikumsrettet info., spesielt rettet mot eldre, om for eksempel ansvar for elektriske anlegg i boliger.
Husbanken	<ul style="list-style-type: none"> • Brosjyren "Kjære pensjonist", om tilbud til pensjonister, vil bli prioritert oversatt. • Serviceerklæringen (lanseres i 2001), bostøttebrosjyren og andre publikumsbrosjyrer vil bli vurdert. • Oversatt info.brosjyre er planlagt lagt ut på internett. • Det arbeides også med å legge ut info. på samisk på Hammerfestkontorets lokale hjemmesider.

SND	<ul style="list-style-type: none"> • Generell informasjon om finansieringstilbud i SND • Informasjon knyttet til spesifikke låne- og tilskuddsordninger som etablererstipend, distriktsutviklingstilskudd, distriktsutviklingslån, reindriftslån, bedriftsrettede bygdeutviklingsmidler og ordninger knyttet til finansiering av fiskeflåten. • Informasjonsmaterieill rettet mot kvinner.
Info-Nuorra, Karasjok	<ul style="list-style-type: none"> • Etablerer-ABC
Kulturdepartementet	
Norsk lokalhistorisk institutt	<ul style="list-style-type: none"> • Presentasjonsbrosjyrer • Hjemmeside på internett, ”hjelperåder” for lokalhistorisk forskning m.m.
Riksarkivaren	<ul style="list-style-type: none"> • Info.brosjyrer om Riksarkivet og Statsarkivet i Tromsø. (Krever utvikling av spesifikk samisk arkivterminologi).
Norsk museumsutvikling	<ul style="list-style-type: none"> • Brosjyre om institusjonen • Har startet et samarbeid med noen samiske museer om å få de samiske museene presentert på samisk på Museumsnett Norge. NMU vurderer også om det bør opprettes et eget nettsted for de samiske museene. Det vil bli vurdert om deler av museumsfaglig info. skal legges ut på samisk.
Riksutstillinger	<ul style="list-style-type: none"> • Jobber for å ha materieill til skolen på samisk når vandreutstillinger turnerer innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Som oftest lærerrettledninger og pressemeldinger. Har kart med offisielle språk og målformer samt oversikt over skoler m. Elevtall der det blir gitt opplæring i samisk som morsmål. • Kommer til å legge ut et elektronisk kunstspill for ungdom på internett. Det tas sikte på å gjøre spillet tilgjengelig på samisk, bokmål, nynorsk og engelsk.
Eierskapstilsynet	<ul style="list-style-type: none"> • Orientering om medeierskapsloven og arbeidet i tilsynet.
UNESCO-kommisjonen	<ul style="list-style-type: none"> • Sammendrag av UNESCO-kommisjonens årsmelding • Generelle info.brosjyrer om UNESCO, UNESCOs skolenettverk og andre sentrale UNESCO-programmer • Enkelte av UNESCOs normative instrumenter som Rekommendasjon mot diskriminering i undervisning m.fl. • Boka ”Young Voices – Northern Futures” • Ønsker å legge ut basisinfo. på internett på samisk når hjemmesidene oppdateres og legges ut på nytt.
Landbruksdepartementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> • Innen reindriften er det ønskelig at alle lover, forskrifter, søknadskjemaer og annen generell info. oversettes. • Generell info. bør raskt oversettes slik at den helst kan sendes ut samtidig med info. på norsk. • Reindriftsforvaltningen arbeider med hjemmesiden reindrift.no. Denne skal bli tospråklig samisk/norsk

Miljøverndepartementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> Når MD informerer på norsk i områder med samisk bosetting, vurderes det også å oversette materialet til samisk. Det er spesielt viktig å informere på samisk i saker som berører samenes bruksområder (motorferdsel i utmark, villaks, bruk av ressursene på Finnmarksvidda, egne og nabolands utslipp av forurensinger, beitetrykk reinsdyr osv.)
Nærings- og handelsdepartementet	
	<ul style="list-style-type: none"> Sætrykk om Oppgaveregisteret Formelle krav til foretaksetableringer Norsk næringsliv (ikke nærmere spesifisert...)
Bergvesenet	<ul style="list-style-type: none"> Generell informasjon om Bergvesenet og dets forvaltningsområde.
Norges geologiske undersøkelser	<ul style="list-style-type: none"> Sammendragsrapport fra miljøundersøkelser for områdene Finnmark, Vest-Kola og Nord-Finland
Olje- og energidepartementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> Mulig behov for kortfattet, generell info. på samisk vedrørende f.eks. oljeboring i nordområdene og kraftutbygging i de nordligste fylkene
Samferdselsdepartementet	
Vegdirektoratet	<ul style="list-style-type: none"> Vurderes fortløpende To hefter m/lærerveiledning til bruk i trafikk sikkerhetsarbeidet i skolen er under utarbeidelse.
Sosial- og helsedepartementet	
	<ul style="list-style-type: none"> Rundskriv om samisk språk og kultur og antakelig info. om fastlegeordningen vil bli lagt ut på internett. Det kan bli aktuelt å legge ut info. i forbindelse med helseundersøkelsen i Troms og Finnmark.
Statens helseundersøkelser	<ul style="list-style-type: none"> Informasjonsbrosjyre om rutinemessig ultraundersøkelse av gravide Informasjonsbrosjyre om fostervannsprøver
Forebyggings- og rehabiliteringsavdelingen med underliggende etater	<ul style="list-style-type: none"> Når det gjelder nye landsomfattende helseundersøkelser kan det være aktuelt å oversette brosjyrer.
Statens tobakksskaderåd	<ul style="list-style-type: none"> Guide til røykfrihet og faktaark om forhold knyttet til røyking og røykfrihet.
Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet	<ul style="list-style-type: none"> Det vurderes om kokeboken "Fra boller til burritos" skal oversettes.
Statens strålevern	<ul style="list-style-type: none"> Det vurderes om for eksempel informasjon om radion i boliger og beredskapsinformasjon skal oversettes.

Helseavdelingen	<ul style="list-style-type: none"> • Det vurderes å utrede samisk informasjon knyttet til opptrappingsplan for psykisk helse. Det samme gjelder info. knyttet til ikrafttreden av lov om helsepersonell og lov om pasientrettigheter. • Når handlingsplan for helse- og sosialtjenester til den samiske befolkning foreligger, vil den bli oversatt.
Pleie- og omsorgsavdelingen	<ul style="list-style-type: none"> • Rundskriv I-20/2000 Brukerstyrt personlig assistanse • Kvalitet i pleie- og omsorgstjenesten I-13/97 • St. meld. Nr. 8 (1998-99) Om handlingsplan for funksjonshemma 1998-2001 Deltaking og likestilling • FNs standardregler om like muligheter for mennesker med funksjonshemming.
Utenriksdepartementet	
Dep.	<ul style="list-style-type: none"> • Dette vil bli vurdert i samråd med Sametinget og med Kommunal- og regionaldepartementet.
Sametinget	
	<ul style="list-style-type: none"> • Tospråklige sider på internett er under utarbeidelse
Fylkesmannen i Finnmark	
Finnmark fylkeskommune	
	<ul style="list-style-type: none"> • Lover, forskrifter og regelverk. • Kunngjøringer, pressemeldinger, rundskriv, brosjyrer, skjemaer og lignende fra fylkeskommunen. • Utvikle materiell til bruk i vg. skole som tar for seg forhold knyttet til samisk kultur og tradisjoner. • Skolekatalogen på samisk med søknadsskjema vil bli lagt ut på internett sammen med den norske versjonen fra skoleåret 2002/2003.
Troms fylkeskommune	
	<ul style="list-style-type: none"> • Det finnes relativt mye som bør oversettes, f eks deler av eller hele fylkesplanen, regionalt utviklingsprogram, kystplanen. • I løpet av høsten 2000 vil deler av fylkeskommunens internettside bli oversatt til samisk.

Oppsummering:

Det finnes en del brosjyremateriale o.l. på samisk og det foreligger også konkrete forslag til nye oversettelser, både i trykt format og i form av å legge informasjon ut på internett. I forhold til mengden materiale som kunne vært aktuelt for oversettelse, er det imidlertid svært mye "å gå på". Se for øvrig utdypende kommentarer i kap. 7.

5.2. Generell saksinformasjon

I kapittel 3 viste vi til at tilgang til saksinformasjon i prinsippet er en forutsetning for å orientere seg om det offentlige aktiviteter og for å delta aktivt i den demokratiske prosessen. I denne kartlegging ønsker vi derfor å også dokumentere hvor mye av denne typen informasjon som foreligger på samisk. I tabellen nedenfor presenterer vi de "enheter" som vi har funnet i så måte.²²

Vi må imidlertid gjøre oppmerksom på at det ikke var noen enkel oppgave å skulle kartlegge omfanget av generell saksinformasjon på samisk, ikke minst siden vi også ønsket å spesifisere hvilke informasjonsenheter dette er. Hovedårsaken til dette er at det ofte ikke framgår av dokumenttittlene i de aktuelle søkesystemene at et dokument er på mer enn ett språk. Ekstra vanskelig synes det å være hvis bare en liten del av dokumentet er på samisk, f.eks. sammendraget. Vi gjør uansett oppmerksom på at tabellen nedenfor kan være noe ufullstendig. For ordens skyld presiseres at vi i dette arbeidet - i tillegg til å bruke oversikten fra KRDs interdepartementale kartlegging - har søkt i ESOP, på Odin, på noen etaters hjemmesider, i Nasjonalbibliotekets base Samisk bibliografi (dekker ikke årene 1988-1992), i BIBSYS, samt at vi også har hatt nytte av våre formelle og uformelle nettverk.

Merk: Den kursiverte teksten i tabellen under er ment som tilleggsinformasjon til leseren. Eksempelvis har vi kursivert norske titler som ikke framgår av søkeresultat, men som vi selv har oversatt på grunnlag av den oppgitte samiske tittelen.

Publikasjoner fra Storting og regjering (NOU, St.meld., Ot.prp.)	
• Sami oahpaheaddjeoahppu. Iesgudetlagan mahttovieruid gaskkas = <i>Samisk lærerutdanning. Mellom ulike kunnskapstradisjoner</i>	NOU 2000:3 S
• Naturgrunlaget for samisk kultur. <i>Dep. oppgir at sammendraget er oversatt til samisk, men det finnes kun i en "stensilutgave" som er lite distribuert (JD)</i>	NOU 1997:4 (utdrag)
• Forslag til ny minerallov. <i>Sammendrag på samisk og engelsk. Kilde: BIBSYS. Framgår ikke av note i ESOP</i>	NOU 1996:11 (<i>NOUen gir ikke treff på same* e.l. i ESOP-søk</i>)
• Ny lov om opplæring. <i>Kapittel 6 om samisk utdanning er utgitt på samisk som særtrykk (KUF). Tittel: Sámi oahpahuš (29 s.). Kilde: BIBSYS</i>	NOU 1995:18 (utdrag) (<i>NOUen gir ikke treff på same* e.l. i ESOP-søk</i>)
• Handlingsplan for samisk ungdoms utdanningsmuligheter = Doaibmaplana sami nuoraid oahpahuš-vejolasvuodaid harrai	NOU 1987:20
• Sami vuoigatvuodaid dili birra = <i>Om samenes rettsstilling</i>	NOU 1984:18 S
• Samegiella vuoddoskuvllas = <i>Samisk i grunnskolen</i>	NOU 1980:59 A

²² Vi minner om at vi tidligere har avgrenset generell saksinformasjon til informasjon om f.eks. den offentlige virksomhet som sådan, om saker som er under arbeid, eller om vedtak som er fattet og bakgrunnen for dem. I praksis har vi i statlig sammenheng søkt etter NOUer, stortingsmeldinger og andre dokumenter i vedtaksprosessen, samt ulike rapporter, utredninger og høringsdokumenter. I lokal og regional sammenheng, samt for Sametingets vedkommende, har vi derimot kun tatt med særskilt utgitt informasjon om et saksforhold, dvs. at vi ikke har registret dokumenter som sakspapirer og utskrift av møtebøker.

• Sametingets virksomhet 1999 = Sámedikki doaimma birra 1999.	St.meld.nr.7 (2000-2001)
• Sametingets virksomhet 1998 = Sámedikki doaimma birra 1998. Note i ESOP: Inneholder både norsk og samisk tekst	St.meld.nr.48 (1998-1999)
• Sametingets virksomhet 1997 = Sàmedikki doaimma birra 1997.	St.meld.nr.52 (1997-1998)
• Lasahus St diedahussii nr 41 (1996-97) Norgga samepolitihka birra = Tillegg til St.meld. nr. 41 (1996-97) Om norsk samepolitikk	St.meld.nr.18 S (1997-98)
• Norgga samepolitihka birra = Om norsk samepolitikk	St.meld.nr.41 S (1996-97)
• Verksemda til Sametinget i 1995 = Sàmedikki doaimma birra 1995. Note i ESOP: St.meld. inneholder både norsk og samisk tekst	St.meld.nr.49 (1995-1996)
• Sametingets virksomhet i 1994 = Sàmedikki doaimma birra 1994. Note i ESOP: Inneholder både norsk og samisk tekst	St.meld.nr.42 (1994-1995)
• Om verksemda til Sametinget i 1993 = Sámedikki doaimma birra 1993. Note i ESOP: Tekst på norsk og samisk	St.meld. nr 45 (1993-94) (I ESOP med feil årstall i tittelen)
• Norsk samepolitikk. I Samisk bibliografi: Samisk oversettelse av meldingens innledning og sammen- drag	St.meld.nr.52 (1992-1993)
• Sametingets virksomhet i 1991 = ? Note i ESOP: Med samisk oversetting	St.meld.nr.52 (1991-1992)
• Om verksemda til Sametinget i 1990. Note i ESOP: Samisk tittel: Samedikki 1990 doaimmaid birra. Også med samisk tekst	St.meld.nr.13 (1991-1992)
• Om Norsk Sameråds og Sametingets virksomhet i 1989 = ?	St.meld.nr.29 (1990-1991)
• Menneskerettigheter i sentrum. Hovedpunkter fra St.meld. nr. 21 (1999-2000). ISBN 82-7177-601-0	Utenriksdep.
• Om medlemskap i den Europeiske Union. Kortversjon av St.meld. nr. 40 (1993-1994)	Utenriksdep.
• Endringer i lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven). Note i ESOP: Også med samisk tekst	Ot.prp.nr.17 (2000-2001)
• Endringer i lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven). Note i ESOP: Også med samisk tekst	Ot.prp.nr.72 (1999-2000)
• Endringer i lov 12 juni 1987 nr 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven). Note i ESOP: Inneholder også teksten på samisk	Ot.prp.nr.9 (1996-1997)
• Endringer i reindrifstloven, jordskifteloven og viltloven. Note i ESOP: Særskilt vedlegg: Samisk oversettelse av proposisjonen	Ot.prp.nr.28 (1994-1995)
• Lov om barnehager (barnehageloven) . Note i ESOP: Utrykt vedlegg: Rammeplan for barnehagen. Det samiske tillegget. Senere utgitt av BFD, jfr. under	Ot.prp.nr.68 (1993-1994) (samisk vedlegg)

<ul style="list-style-type: none"> Samtykke til ratifikasjon av Europarådets ramme-konvensjon av 1. februar 1995 om beskyttelse av nasjonale minoriteter. <i>Note i ESOP: Vedlegg: Konv. i engelsk originalspråk og norsk og samisk oversettelse</i> 	St.prp. nr 80 (1997-98) (samisk vedlegg)
<ul style="list-style-type: none"> Lov om endringer i reindrifftslova, jordskiftelova og viltlova. <i>Note i ESOP: Med samisk tekst</i> 	Innst.O.nr.8 (1995-1996)
<ul style="list-style-type: none"> Framtidig reindrifftspolitikk (En bærekraftig reindrifft). <i>Note i ESOP: Tekst på norsk og samisk</i> 	Innst. S. nr 167 (1991-92)
<ul style="list-style-type: none"> KRD - budsjetterminen 1999. S. 87-103 på samisk og norsk. <i>Kilde: Samisk bibliografi.</i> 	St.prp. nr. 1 (1998-99)
<ul style="list-style-type: none"> KAD - budsjetterminen 1997. S. 118-133 på samisk og norsk. <i>Kilde: Samisk bibliografi.</i> 	St.prp. nr. 1 (1996-97)
<ul style="list-style-type: none"> KAD - budsjetterminen 1996. S. 101-116 på samisk og norsk. <i>Kilde: Samisk bibliografi.</i> 	St.prp. nr. 1 (1995-96)
<ul style="list-style-type: none"> KAD - budsjetterminen 1995. S. 122-140 på samisk og norsk. <i>Kilde: Samisk bibliografi.</i> 	St.prp. nr. 1 (1994-95)
<ul style="list-style-type: none"> KAD - budsjetterminen 1995. S. 108-122 på samisk og norsk. <i>Kilde: Samisk bibliografi.</i> 	St.prp. nr. 1 (1993-94)
Andre publikasjoner.	
<ul style="list-style-type: none"> Sámi joatkkaskuvla ja boazodoalloskuvla, Guovdagaidnu = Samisk videregående skole og reindrifftskole, Kautokeino. Ferdigmelding/Statsbygg nr 512/1996. <i>Kilde: BIBSYS</i> Sámi joatkkaskuvla Kárasjogas = Samisk videregående skole, Karasjok. Ferdigmelding/Statsbygg nr. 523/1997. <i>Kilde: BIBSYS</i> 	AAD/Statsbygg Nord, Tromsø
<ul style="list-style-type: none"> Utredning om samisk bibliotekjeneste (1993?) 	KD/Statens bibliotektilsyn
<ul style="list-style-type: none"> Fylkesnemda for sosiale saker i Troms og Finnmark. Årsmeldinger²³ 	Fylkesnemda
<ul style="list-style-type: none"> Omstillingsprogrammet for indre Finnmark. Årsmeldinger 	Finnmark fylkeskommune
<ul style="list-style-type: none"> Fire kommuner - 156 nye bedrifter. Nyetableringer 1993 -1996 i omstillingskommunene. 	Finnmark fylkeskommune
<ul style="list-style-type: none"> Trafikksikkerhetsplan for Finnmark. Strategidel. 1998-2001 	Finnmark fylkeskommune
<ul style="list-style-type: none"> Virksomheter og tilbud for funksjonshemmede i Finnmark. Informasjons- og adressehefte 	Finnmark fylkeskommune/ Fylkesrådet for funksjonshemmede
<ul style="list-style-type: none"> Utvidelse av Stabbursdalen nasjonalpark og opprettelse av Satabbursdalen landskapsvernområde. Høringsforslag etter naturvernloven, konsekvensutredning for reindriffta, 1998 	Fylkesmannen i Finnmark, Miljøvernadv.
<ul style="list-style-type: none"> Kulturminnåret 97 	Miljøverndep., Kulturdep., Riksantikvaren, m.fl.
<ul style="list-style-type: none"> Plan for gjennomføring av samelovens språkregler i Tana kommune (vedtatt av kommunestyret 06.05.97) 	Tana kommune

²³ Merk: Vi har som hovedregel ikke tatt med årsmeldinger fra offentlige samiske institusjoner.

Oppsummering:

Det finnes en del generell saksinformasjon på samisk, men denne er i hovedsak konsentrert til få, faste publikasjoner så som årlige meldinger om Sametingets virksomhet og den "samiske delen" av KRDs årlige budsjettforslag. Det er svært lite allmenn saksinformasjon på samisk, dvs. om saker som ikke spesifikt angår samiske forhold. Videre er det verdt å merke seg at vi i arbeidet med kartleggingen, fant at det er svært vanskelig å finne fram til og å få oversikt over samiskspråklig materiale av denne typen. Dette blir særlig påfallende når det tas i betraktning at det generelt finnes godt utbygde søkesystemer for denne typen offentlige publikasjoner.

6. INFORMASJON PÅ NORSK OM SAMISKE FORHOLD

Et av elementene som inngikk i oppdraget for dette prosjektet er å kartlegge "informasjon til det norske samfunnet og offentlige institusjoner om samisk språk og kultur og rettigheter knyttet til disse". Vi har i kapittel 3.3 vist til argumenter for hvorfor det er viktig at slik informasjon er tilgjengelig. Når det gjelder materiale som kan være aktuelt i en slik sammenheng, må det imidlertid konstateres at det knapt finnes spesifikt/konsentrert offentlig informasjonsmateriale på norsk om samiske forhold. Så langt vi har klart å avdekke, kan de direkte informasjonsorienterte, *trykte* publikasjonene som kan være aktuelle å ta med her, faktisk telles på én hånd. Disse er:

- Kulturdepartementet: *Informasjon om Samelovens språkregler* (1992)
- Kommunal- og arbeidsdepartementet: *Samene - urfolk og minoritet* (1995)
- Hætta, Odd Mathis: *Sametinget i navn og tall* (3. utg. 1998, utgitt av Sametinget)
- Statens informasjonstjeneste: *Samfunnsboka* (enkelte kapitler/avsnitt, annet hvert år)

Vi har også lett på en del antatt relevante institusjoners hjemmesider, men med et par-tre unntak har det vært heller sparsomt med *offentlig* informasjon i så måte.²⁴ Av særlig omfang er vel egentlig kun de oversatte utdragene fra *Samfunnsboka* som ligger på nettsida *norge.no* under punktet Samfunnsinformasjon. Disse utdragene dekker riktignok et ganske bredt tematisk spekter, men er ikke uten videre lett å få oversikt over. Ellers er det på Kommunal- og regionaldepartementets hjemmeside noen få avsnitt om norsk samepolitikk, riktignok også med videre lenking, samt en oversikt over et utvalg relevante publikasjoner, dels lenket til fulltekstdokument. Dessuten er det på Reindriftsforvaltningens hjemmesider (rimeligvis) en del informasjon om forhold knyttet til reindrift. Også institusjoner som Samisk høyskole, Info-Nuorra m.fl. har hjemmesider med en del institusjonsspesifikk informasjon. Kommunene i forvaltningsområdet har så langt vi har sett, i liten grad produsert informasjonsmateriale som spesifikt omhandler samiske forhold. Dette gjelder i trykt så vel som i elektronisk form.

De som er ute etter offentlig informasjon på norsk *om* samiske forhold, er derfor i stor grad henvist til å lete i saksdokumenter. Vi har derfor valgt å utarbeide en oversikt over hvilke offentlige dokumenter/publikasjoner dette er, jfr. nedenforstående tabell. Med hensyn til lesing av tabellen har vi følgende kommentarer: Når det gjelder å definere hva som kan regnes som generell saksinformasjon om samiske forhold, har vi lagt til grunn følgende resonnement: For det første er det de dokumenter som helt eller delvis eksplisitt viser til samiske personer, institusjoner, organisasjoner eller samiske forhold for øvrig - inkludert samiske aspekter i allmenne saksforhold. For det andre har vi også tatt med dokumenter som på en eller annen måte henviser til reindrift. Dette fordi reindrift kan sies å stå i en særstilling fordi det er bestemt at "bare personer av samisk ætt som er bosatt i Norge, har rett til å inneha reinmerke eller driftsenhet i reinbeiteområde" (Reindriftslovens § 3). Det er dessuten nedfelt i Reindriftslovens § 1 at reindrift skal "bevares som et viktig grunnlag for samisk kultur, i samsvar med Grunnloven § 110 a og folkerettens regler om urbefolkninger og minoriteter".

²⁴ Det finnes etter hvert en del "private" hjemmesider med informasjon om samiske forhold, men disse vil ikke bli behandlet her.

I praksis har vi først søkt i ESOP etter dokumenter hvor a) ordet *samisk* eller *same* forekommer, evt. at de inngår i ordsammensetninger, eller b) ordet reindrift eller reinbeite forekommer, evt at de inngår i ordsammensetninger. Vi har begrenset søkene til dokumenttypene NOU, St.meld. og Ot.prp. Dernest har vi søkt i Nasjonalbibliotekets base *Samisk bibliografi* etter dokumenttypene NOU og St.meld. Grunnen til disse søkene er at denne basen inneholder opplysninger om *hva* i dokumentet som angår samiske forhold og at vi derfor kan fange opp også dokumenter som ikke har samiske forhold som sitt hovedtema.

Merk: All kursivert tekst i tabellen er ment som tilleggsinformasjon til leseren.

Søkt på: (same*) eller (sami*) ogik (samei*) og ((NOU) i doktype)	
• Samisk lærerutdanning. Mellom ulike kunnskaps-tradisjoner.	NOU 2000:3
• Urfolks landrettigheter etter folkerett og utenlandsk rett. Bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget.	NOU 1997:5
• Naturgrunlaget for samisk kultur.	NOU 1997:4
• Plan for helse- og sosialtjenester til den samiske befolkning i Norge.	NOU 1995:6
• Bruk av land og vann i Finnmark i historisk perspektiv. Bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget	NOU 1994:21
• Rett til og forvaltning av land og vann i Finnmark. Bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget	NOU 1993:34
• Næringskombinasjoner i samiske bosettingsområder	NOU 1988:42
• Samisk kultur og utdanning. De enkelte sektorer. Administrasjon; Delutredning 3	NOU 1987:34
• Handlingsplan for samisk ungdoms utdanningsmuligheter = Doaibmaplana sami nuoraid oahpahusvejolasvuodaid harrai	NOU 1987:20
• Samisk kultur og utdanning; Delinnstilling 1	NOU 1985:14
• Videregående opplæring for samer. Samisk kultur og utdanning; Delinnstilling 2	NOU 1985:24
• Om samenes rettsstilling	NOU 1984:18
• Vern av urbefolkninger; Kan og bør Norge ratifisere ILO-konvensjon nr 107 og slutte seg til rekommandasjon nr 104 om vern og integrering av urbefolkninger og andre	NOU 1980:53
• Samisk i grunnskolen	NOU 1980:59
Du har søkt på: (reind*) eller (reind*) og ((NOU) i doktype) (<i>Dok. som ikke er med på lista ovenfor</i>)	
• Reinslaktingen i Finnmark	NOU 1977:8
• Erstatning for tap av tamrein og bufe	NOU 1977:13
• Reindrift	NOU 1975:5
Søkt på: (same*) eller (sami*) ogik (samei*) og ((ST.MELD.NR.*) i doktype)	
• Sametingets virksomhet 1999 =	St.meld.nr.7 (2000-2001)
• Sámedikki doaimma birra 1999.	
• Sametingets virksomhet 1998.	St.meld.nr.48 (1998-1999)

<ul style="list-style-type: none"> • Sametingets virksomhet 1997 = • Sàmédikki doaimma birra 1997. 	St.meld.nr.52 (1997-1998)
<ul style="list-style-type: none"> • Tillegg til St meld nr 41 (1996-97) Om norsk samepolitikk. 	St.meld.nr.18 (1997-1998)
<ul style="list-style-type: none"> • Norsk samepolitikk. 	St.meld.nr.41 (1996-1997)
<ul style="list-style-type: none"> • Verksemda til Sametinget i 1995. 	St.meld.nr.49 (1995-1996)
<ul style="list-style-type: none"> • Sametingets virksomhet i 1994 	St.meld.nr.42 (1994-1995)
<ul style="list-style-type: none"> • Verksemda til Sametinget i 1990 	St.meld.nr.45 (1993-1994)
<ul style="list-style-type: none"> • Norsk samepolitikk 	St.meld.nr.52 (1992-1993)
<ul style="list-style-type: none"> • Kultur i tiden 	St.meld.nr.61 (1991-1992)
<ul style="list-style-type: none"> • Sametingets virksomhet i 1991 	St.meld.nr.52 (1991-1992)
<ul style="list-style-type: none"> • En bærekraftig reindrift 	St.meld.nr.28 (1991-1992)
<ul style="list-style-type: none"> • Kringkasting og dagspresse 1990 m.v. 	St.meld.nr.26 (1991-1992)
<ul style="list-style-type: none"> • Om verksemda til Sametinget i 1990 	St.meld.nr.13 (1991-1992)
<ul style="list-style-type: none"> • Om Norsk Sameråds og Sametingets virksomhet i 1989 	St.meld.nr.29 (1990-1991)
<ul style="list-style-type: none"> • "Framtid i Nord". Levekår og framtidutsikter i • Nord-Troms og Finnmark 	St.meld.nr.32 (1989-1990)
<ul style="list-style-type: none"> • Norsk sameråds virksomhet i 1988 ...ikke tatt med henvisninger til eldre årg. 	St.meld.nr.25 (1989-1990)
<ul style="list-style-type: none"> • Offentlege fond m.m. Årsmelding og rekneskap 1983. 	St.meld.nr.20 (1984-1985)
<ul style="list-style-type: none"> • Arbeidet i råd, utval og fond på kulturområdet i 1983 ... ikke tatt med henvisninger til eldre årg. 	St.meld.nr.17 (1984-1985)
<ul style="list-style-type: none"> • Om Regjeringens arbeid med gjennomføringen av Stortingets vedtak om utbygging av Altavassdraget 	St.meld.nr.61 (1979-1980)
<ul style="list-style-type: none"> • Barns oppvekstkår 	St.meld.nr.17 (1977-1978)
<ul style="list-style-type: none"> • Om spesielle tiltak for å bedre tilgangen på parallell-utg. av lærebøker og lærebøker for små elev-grupper 	St.meld.nr.16 (1977-1978)
<ul style="list-style-type: none"> • Norsk kulturfond - årsmelding 1976 ... sletta 1975 	St.meld.nr.110 (1976-1977)
<ul style="list-style-type: none"> • Om gjennomføring av Utbyggingsprogrammet for Nord-Norge 	St.meld.nr.60 (1976-1977)
<ul style="list-style-type: none"> • Om en aksjonsplan for de sentrale samiske bosettingsområdet 	St.meld.nr.13 (1974-1975)
Søkt på:: (reind*) eller (reinb*) og ((ST.MELD.NR.*) i doktype) (<i>Dok som ikke er med på lista ovenfor</i>)	
<ul style="list-style-type: none"> • Frå sektoretatar til samfunnsetatar. Om organisering av landbruksetatane 	St.meld.nr.40 (1991-1992)
<ul style="list-style-type: none"> • Om framdrift av aksjonsplanen for landbruket under utbyggingsprogrammet for Nord-Norge 	St.meld.nr.16 (1975-1976)
Du har søkt på:: (same*) eller (sami*) ogik (samei*) og ((OT.PRP.NR.*) i doktype)	
<ul style="list-style-type: none"> • Endringer i lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven). 	Ot.prp.nr.17 (2000-2001)
<ul style="list-style-type: none"> • Endringer i lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven). 	Ot.prp.nr.72 (1999-2000)
<ul style="list-style-type: none"> • Endring av lov om universiteter og høgskoler av 12. mai 1995 nr. 22. 	Ot.prp.nr.65 (1996-1997)

• Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova).	Ot.prp.nr.36 (1996-1997)
• Endringer i lov 12 juni 1987 nr 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)	Ot.prp.nr.9 (1996-1997)
• Endringer i reindriftsloven, jordskifteloven og viltloven	Ot.prp.nr.28 (1994-1995)
• Lov om barnehager (barnehageloven)	Ot.prp.nr.68 (1993-1994)
• Samisk språk. Endringer i I) Lov 12. juni 1987 nr 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven). II) Lov 13. juni 1969 nr 24 om grunnskolen. III) Lov 13. august 1915 nr 5 om domstolene	Ot.prp.nr.60 (1989-1990)
• Om lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)	Ot.prp.nr.33 (1986-1987)
• Om lov om endring i lov 13. juni 1969 nr 24 om grunnskolen og i lov 21. juni 1974 nr 55 om vidaregåande opplæring	Ot.prp.nr.51 (1984-1985)
• Om lov om kulturminner	Ot.prp.nr.7 (1977-1978)
• Om lov om reindrift	Ot.prp.nr.9 (1976-1977)
• Om lov om endringer i lov av 12. mars 1965 om statens umatrikulerte grunn i Finnmark fylke	Ot.prp.nr.68 (1975-1976)
• Om lov om endringer i lov av 16. juni 1961 nr. 7 om lensmenn m.m. (Oversikt over lover som har bestemmelser om politiets og lensmennenes gjøremål)	Ot.prp.nr.1 (1972-1973)
Søkt på: (reind*) eller (reimb*) og ((OT.PRP.NR.*) i doktype) (Dok. som ikke er med på lista ovenfor)	
• Endringer i reindriftsloven, jordskifteloven og viltloven	Ot.prp.nr.28 (1994-95)
• Oppfølging av skattereformen 1992	Ot.prp.nr.16 (1991-92)
• Om A) lov om endringer i lov om reinbeiting av 9. juni 1972 i henhold til konvensjon av 9. februar 1972 mellom Norge og Sverige om	Ot.prp.nr.24 (1984-85)
• Om lov om reindrift i kommunene Meldal, Midtre Gauldal, Oppdal, Rennebu, Rindal, Sunndal og Surnadal.	Ot.prp.nr.12 (1984-85)
• Endringer i reindriftsbeskatningen. Lov om endringer i lov av 18. august 1911 nr 8 om skatt og inntekt (skatteloven). Lov om avviklings- og omstillingsfond for reieiere	Ot.prp.nr.20 (1983-84)
• Om A) lov i henhold til konvensjon av 3. juni 1981 mellom Norge og Finland om bygging av reingjerder og andre tiltak for å hindre at rein kommer over grensen mellom de to riker	Ot.prp.nr.17 (1982-83)
• Om lov om endringer i konsesjonsloven mv	Ot.prp.nr.73 (1980-81)
• Om lov om reindrift	Ot.prp.nr.24 (1977-78)
• Om lov om gymnaset	Ot.prp.nr.5 (1972-1973)
• Om lov om reinbeiting i henhold til konvensjon av 9. februar 1972 mellom Norge og Sverige om reinbeite	Ot.prp.nr.49 (1971-72)

Funnet i Samisk bibliografi, men <u>ikke</u> ved "samisk" søk i ESOP. (NB! Søket dekker kun de siste fem årene)	Enkeltkapitler/noen sider omhandler samiske forhold
<ul style="list-style-type: none"> Lærerutdanning : mellom krav og ideal. <i>Samisk lærerutdanning. S. 16-18. Samiskopplæringsvisjon. S. 39-40. Sametinget. S. 171</i> 	NOU 1996: 22
<ul style="list-style-type: none"> Forslag til minerallov. Kap. 6: Forholdet til samenes rettsstilling. S.113-118. 	NOU 1996: 11
<ul style="list-style-type: none"> Forsvarets skyte- og øvingsfelt : hovedrapport. <i>Reindrif. S. 31. Utvidelse og sammenbinding avMauken og Blåtind. S. 35-36.</i> 	NOU 1996: 8
<ul style="list-style-type: none"> Museum : mangfold, minne, møtestad. <i>Omhandler samiske museum: s. 32-33, 63, 138 og 208-209.</i> 	NOU 1996: 7
<ul style="list-style-type: none"> Ny lovgivning om opplæring. <i>Særlig om samisk opplæring. S. 248-263. Samiskopplæring. S. 335-336.</i> 	NOU 1995: 18
<ul style="list-style-type: none"> Barnehage til beste for barn og foreldre. <i>Tilskot til samiske barnehagar (kap. 3.2.5) ; Reindrifsbarnhagar(kap. 3.2.9).</i> 	St. meld. nr 27 (1999-2000)
<ul style="list-style-type: none"> Om fri rettshjelp. <i>Rettsjelpskontoret Indre Finnmark (kap. 7.2.2) S. 38-39.</i> 	St. meld. nr 25 (1999-2000)
<ul style="list-style-type: none"> Menneskeverd i sentrum : handlingsplan for menneske-rettigheter. <i>Det samepolitiske feltet (k. 4.6.2). S. 47-50.</i> 	St. meld. nr 21 (1999-2000)
<ul style="list-style-type: none"> Utjanningsmeldinga : om fordeling av inntekt og levekår i Noreg. <i>Levekår i samiske område. S. 167-168.</i> 	St. meld. nr 50 (1998-99)
<ul style="list-style-type: none"> Nordisk samarbeid. <i>Samiske spørsmål (k. 3.28). S. 69.</i> 	St. meld. nr 30 (1998-99)
<ul style="list-style-type: none"> Ansvar og meistring : mot ein heilskapleg rehabiliteringspolitikk. <i>Rehabilitering for den samiske befolkninga. S.68-70.</i> 	St. meld. nr 21 (1998-99)
<ul style="list-style-type: none"> Perspektiver på utvikling av norsk fiskerinæring. <i>Spørsmål om fiske i samiske bosettingsområder. S.57-58.</i> 	St. meld. nr 51 (1997-98)
<ul style="list-style-type: none"> Nordisk samarbeid. <i>Samiske spørsmål (kap. 3.27). S. 58-59</i> 	St. meld. nr 30 (1997-98)
<ul style="list-style-type: none"> Om opplæring for barn, unge og voksne med særskilde behov. <i>Spesialpedagogisk kompetanseheving og nettverksbygging i samiske område (kap. 4.7.4). S. 38-39.</i> 	St. meld. nr 23 (1997-98)
<ul style="list-style-type: none"> Handlingsplan for eldreomsorgen : trygghet, respekt, kvalitet. <i>Pleie- og omsorgstjenester til den samiske befolkningen. S. 29.</i> 	St. meld. nr 50 (1996-97)
<ul style="list-style-type: none"> Om lærerutdanning. <i>Kap.10: Samisk lærerutdanning. S. 65-67.</i> 	St. meld. nr 48 (1996-97)
<ul style="list-style-type: none"> Kunstnarane. <i>Samisk kulturråd, s. 48. Samisk kunstnerråd, s.68-69.</i> 	St. meld. nr 47 (1996-97)

• Om rovviltforvaltning. <i>Kap. 6.2: Reinnæring. S. 55-56. Kap. 7.2.3.2: Erstatningsordninga for rein. S. 70.</i>	St. meld. nr 35 (1996-97)
• Åpenhet og helhet : om psykiske lidelser og tjenestetilbudene. <i>Kap.6: Tjenester til den samiske befolkning. S.114-118.</i>	St. meld. nr 25 (1996-97)
• Trygghet og ansvarlighet : om legetjenesten i kommunene og fastlegeordningen. <i>Kap.5: Fastlegeordningen for den samiskebefolkningen. S. 44-45.</i>	St. meld. nr 23 (1996-97)
• Om innvandring og det flerkulturelle Norge. <i>Samer (kap. 4.1.2.1).</i>	St. meld. nr 17 (1996-97)

Oppsummering:

Spesifikt informasjonsmateriale om samiske forhold på norsk nærmest fraværende. Derimot viser tabellen ovenfor at det finnes en del dokumenter av typen generell saksinformasjon som helt eller delvis berører samiske forhold. Slike dokumenter er selvsagt sentrale og nyttige i mange situasjoner, eksempelvis i saksbehandlings-sammenheng, men som generell informasjon til allmennheten er de neppe like velegnet.

Hftet *Samene - urfolk og minoritet* som Kommunal- og arbeidsdepartementet utga i 1995 er vel det eneste som kan sies å være en noenlunde bred og allment orientert offentlig publikasjon i så måte. I den grad dette heftet fremdeles er tilgjengelig/distribueres, synes det å være behov for i det minste en revisjon av enkelte kapitler. Likeledes er Kulturdepartementets hefte om Samelovens språkregler selvsagt fremdeles sentralt, men heller ikke dette er oppdatert siden første gangs utgivelse i 1992. Kortfattet materiell med informasjon om ulike tema er altså mangelvare og kan derfor være aktuelt å få utarbeidet. Det er for øvrig verdt å merke seg at det er vanskelig å søke fram/få oversikt over offentlige dokumenter som bare berører samiske forhold i deler/enkeltkapitler av teksten.

7. SAMLET VURDERING AV INFORMASJONSMATERIALET

I de tre foregående kapitler har vi gitt presentasjoner av hva som finnes av offentlig informasjonsmateriale på samisk og om samiske forhold. Vi har også presentert konkrete, foreliggende forslag til materiale som kan være aktuelt for oversettelse. I dette kapitlet blir det knyttet noen utdypende kommentarer til a) omfanget av informasjonsmaterialet, og b) hvordan det informasjonsmaterialet som finnes pr. i dag, fordeler seg mellom publikasjonstyper, innholdstyper og målgrupper. Dessuten blir det vist til noen momenter vedrørende språklig kvalitetssikring av samiskspråklig informasjonsmateriale.

7.1 Generelt om omfang og fordeling på ulike typer materiale

Fordi det først og fremst er Samelovens språkregler som spesifikt definerer materiale som *skal* foreligge på samisk, innleder vi denne gjennomgangen med en oppsummering av de tre aktuelle materialtypene, nemlig visse lover, skjemaer og kunngjøringer. Vår kartlegging kan da sammenfattes på følgende måte:

Når det gjelder *lover* er det neppe noen overdrivelse å si at situasjonen er meget dårlig. En viss bedring kan likevel anes i og med at to sentrale, allmenne lover er under oversettelse, og ikke minst ved at flere departementer har kommet med forslag til konkrete lover som bør oversettes innenfor de respektive ansvarsområder.

Med hensyn til *skjemaer* er det vanskelig å her gi en vurdering av *antallet* av de som finnes på samisk i forhold til antallet som finnes på norsk og som etter loven burde vært oversatt. Det vi imidlertid ser, er at det er få skjemaer på samisk generelt, og at de som finnes, stort sett er innenfor tre etater, nemlig Statens forvaltningstjeneste, Skattedirektoratet og Folkeregisteret.

For *kunngjøringer* er derimot situasjonen noe bedre. Ja, etter våre gjennomganger synes dette faktisk å være det felt hvor oppfyllelse av språkreglene er kommet lengst.

Når det så gjelder det vi har kalt for "annet informasjonsmateriale", dvs. brosjyrer o.l., samt generell saksinformasjon, er det dette som *tallmessig* utgjør *hovedtyngden* av samiskspråklige offentlige "tekstenheter". Man kan spørre seg om hva årsaken kan være til at det er det ikke-lovpålagte materialet som kommer "best ut" i så måte. Vi har ikke empirisk grunnlag for å besvare et slikt spørsmål, men i tillegg til at slikt materiale totalt sett utgjør en svært stor del av norskspråklig offentlig informasjon, kan en antydende kommentar være at det endrede synet på offentlig informasjon som sådan og økende fokus på brukerorientering i forvaltningen, kan være medvirkende årsaker. En gryende økt bevissthet i forvaltningen om betydningen av samiskspråklig offentlig informasjon, kan óg være et mulig bidrag. Sistnevnte kommer ikke minst til syne i at det faktisk foreligger en del konkrete forslag til ting som bør oversettes til samisk - selv om det er store variasjoner mellom departementer/etater.

I forlengelse av sistnevnte vil vi dessuten vise til at både kunnskapsnivået om samiske forhold generelt og om (språklige) rettigheter spesielt, i følge KRDs interdepartementale kartlegging, er høyst variabelt i forvaltningen. Mange oppgir dessuten manglende ressurser, både i form av kompetanse og økonomi, som et hinder for økt innsats på

området. Gitt at det er sistnevnte som i noen tilfeller er det største hinderet, kan disse utsagnene - tolket i positiv forstand - likevel tyde på at det er flere som ønsker å få til mer enn det de faktisk gjør på området. Ellers vil vi anføre at siden svært få har rutiner for vurdering av hva som skal og/eller bør utgis på samisk, kan det hende at dette er et felt hvor "tilfeldighetene" får råde - eksempelvis i form av at mye står og faller på enkeltansattes personlige kunnskap og engasjement, og ikke minst på om den aktuelle *leder* tar på alvor at prinsippet om informasjon som lederansvar også må gjelde ansvar for *samiskspråklig* informasjon. Oppsummert kan det således sies at både holdninger og ressurser rundt om i departementer og etater har betydning for hvor stort omfang samiskspråklig offentlig informasjon til en hver tid har.

Dette bringer oss for øvrig over til å nevne et par forhold som vi kom over på våre "besøksrunder" på et utvalg offentlige kontorer i forvaltningsområdet, og som bør påkalle ekstra oppmerksomhet. For det første har det seg slik at flere lokale etater i forvaltningsområdet kan fortelle at de har tatt kontakt med overordnet myndighet for å gjøre oppmerksom på at ting ikke bare bør, men faktisk *skal* oversettes. Det har også vært gitt forslag til konkret materiale som bør prioriteres. Erfaringene tyder på at slike henvendelser i liten grad blir fulgt opp. Vi har imidlertid ikke grunnlag for å si om henvendelsene stopper opp på regionalt nivå, eller om det er høyere i systemet problemet ligger.

For det andre finnes eksempler på at (lokale stats-)etater som i stor grad svarer brukerhenvendelser med brev som inneholder standardiserte, ferdigskrevne oppsett, f.eks. i form av utdrag fra lover eller forskrifter, opplever at de (ufrivillig) bryter språkreglene da nødvendige tekster ikke foreligger på samisk. Slike brev er det til dels svært mange av innen offentlig forvaltning. Vi minner da om språkreglenes krav til skriftlig svar på samisk, samt at det framheves i lovens forarbeider Ot.prp. nr. 60 (1989-90) at slike ferdigskrevne oppsett nettopp regnes som brev (jfr. kap. 3.1.1). Vi har ikke undersøkt systematisk om dette er et større problem for noen enn for andre, men trykdeetaten er i hvert fall ett eksempel. Uansett synes dette å være forhold som må vektlegges spesielt, ikke minst fordi også dette ble nevnt av de vi snakket med rundt om som noe som har vært tatt opp med overordnet instans.²⁵

Og for det tredje vil vi også påpeke betydningen av at det er viktig at det ikke går for lang tid før aktuelle dokumenter foreligger på samisk. Spesielt gjelder dette dokumenter med informasjon som er gyldig i en avgrenset tidsperiode. Det viser seg nemlig at selv om en tekst faktisk blir oversatt til samisk, tar oversettelse og/eller distribusjon i noen tilfeller så lang tid at teksten nærmest er utdatert når den endelig foreligger.²⁶

For øvrig vil vi også anføre at vi i forbindelse med en annen henvendelse til Sametingets språkavdeling, fikk opplyst at de har vært med på å kvalitetssikre oversettelse av materiale som de ikke senere har sett utgitt. Spesielt ble det nevnt oversettelse av to NOUer som allerede i 1998 var ferdigstilt fra deres side, nemlig NOU1994:21 *Bruk av land og vann i Finnmark i historisk perspektiv. Bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget*, og NOU 1993:34 *Rett til og forvaltning av land og vann i Finnmark. Bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget*. Også dette tyder på at det er hindringer på veien fra

²⁵ Begge de to nevnte forholdene har vinteren 2001 blitt tatt opp i flere innslag i NRK Sami Radio, noe som således bekrefter de inntrykk vi selv fikk.

²⁶ Dette bekreftes senest i et avisoppslag i Min Áigi 09.02.01. Det tilfellet som der tas opp gjelder retningslinjer til reindrifftsavtalen.

"gode intensjoner" til faktisk produsert samiskspråklig offentlig informasjon, noe som igjen bidrar til å holde det totale antallet publikasjoner lavere enn nødvendig.

For ordens skyld vil vi til slutt under dette punktet anføre at vi i liten grad har kommet over opplysninger om at samiskspråklig offentlig informasjon gis på *andre måter* enn i form av trykt materiale og personlig muntlig kontakt. Internett er foreløpig lite i bruk, men dette har antagelig sin klare årsak i de forhold som ble pekt på i kapittel 3.5. Vi har imidlertid ikke gjort noen systematisk kartlegging av i hvor stor grad informasjon distribueres i form av eksempelvis utdeling i postkasser, bruk av nær- eller lokalradio og/eller muntlig orientering på (åpne) møter. Generelt har vi ellers det inntrykk av at det er lite lokalt produsert spesifikt informasjonsmateriale som går ut over "dagsaktuelle" begivenheter og saker. For øvrig viser vi til kap. 8 for en nærmere drøfting av tilrettelegging av informasjonstjenester.

Og som et siste poeng i dette delkapittelet vil vi vise til at når det gjelder *norskspråklig* informasjonsmateriale om samiske forhold, er situasjonen meget dårlig hvis man ser bort fra generell saksinformatjon som framkommer av ulike offentlige dokumenter.²⁷

7.2 Materialets tematiske fordeling

Etter disse generelle kommentarene til omfang av og fordeling på ulike typer informasjonsmateriale, skal vi i det følgende gå over til å se på materialet i forhold til en mer tematisk fordeling. Det er da flere mulige innfallsvinkler: For det *første* kan materialet vurderes i lys av de *tre sektorene* hvor bruk av samisk etter Samelovens språkregler skal ha en særlig sterk posisjon innenfor visse geografiske områder, jfr. kap. 3.1.1. Det dreier seg da om rettsvesenet (§ 3-4), helse- og sosialsektoren (§ 3-5), samt kirka (§ 3-6).

Med hensyn til sistnevnte, dvs. *kirka*, kan vi ikke gi en total vurdering da ansvarlig departement, dvs. Kirke-, undervisnings- og forskningsdepartementet, ikke har levert data til KRDs kartlegging. Vi viste imidlertid i kapittel 4.3 til at kirka i hvert fall er en av de instanser som oppfyller sine forpliktelser med hensyn til samiskspråklige *kunngjøringer*. Når det gjelder *rettsvesenet*, dvs. domstoler, politi og påtalemyndighet, samt fengselsvesenet, finner vi at ingen gjeldene lover som direkte omhandler disse instansene, er oversatt. Det finnes imidlertid konkrete forslag til oversettelser som kan være aktuelle. Det er videre få "rettsrelaterte" skjemaer på samisk, men det finnes noe brosjyremateriale. På dette feltet foreligger det imidlertid en rekke konkrete forslag til både lover med tilhørende forskrifter og ikke minst: en mengde skjemaer som bør oversettes. Innen *helse- og sosialsektoren* finnes én (muligens to) lover som er oversatt, ingen skjemaer, men en faktisk god del brosjyremateriell. Vi minner for ordens skyld om at oversettelse av brosjyrer o.l. altså ikke er pålagt etter loven

For det *andre* kan man ta for seg ulike fordelinger i den typen materiale som vi har kalt for brosjyrer o.l., altså det "ikke-lovpålagte" samiskspråklige informasjonsmateriale, jfr. kapittel 5. Et hovedfunn er da at det er store forskjeller mellom de ulike departementene med hensyn til hvor mye materiell de har fått oversatt. Vi ser at Helse- og sosialdepartementet skiller seg positivt ut i så måte. Barne- og familiedepartementet

²⁷ Vi har ikke sett det som vår oppgave i dette prosjektet å si noe om samiskrelatert informasjon på *engelsk*. Vi viser likevel til at dette inngår som et element i KRDs interdepartementale kartlegging, og at det der framkommer at det også finnes svært lite slik informasjon.

scorer også høyt. Motsatt har Fiskeridepartementet og Nærings- og handelsdepartementet knapt en eneste publikasjon av noe slag. Heller ikke Olje- og energidepartementet eller Samferdselsdepartementet kommer særlig heldig ut.

En nærmere studie viser da også at svært mye av materialet angår nettopp helse og familieliv. Selv om det er ønskelig med en så bred tematisk fordeling som mulig, er det samtidig positivt at nettopp emner som helse og familieliv er godt representert da dette er emner som er private og til dels følsomme. Det er derfor særlig viktig at morsmålet kan benyttes i slike sammenhenger. På den andre sida er det beklagelig at nærings- og arbeidslivsrelatert materiale synes å ha et svært lite omfang (med unntak av selvangivelsesrelatert materiale). Dette er materiale som berører svært mange mennesker, ikke minst selvstendig næringsdrivende som det er en god del av i forvaltningsområdet, bl.a. innen reindrifta. Heller ikke har vi funnet noe særlig materiale til dem som av ulike årsaker *ikke* er i vanlig arbeid, så som arbeidsledige og uførepensjonister.

En *tredje* - men ikke mindre viktig - tilnærming til tematisk gruppering er å se på hvor stor del av brosjyrematerialet som er *plikt- og rettighetsinformasjon*. Dette er som vi har vist til tidligere, en særlig viktig informasjonstype. Ikke minst har vi understreket betydningen av at slik informasjon blir utformet i en språkdrakt som gjør det lett å forstå innholdet i lover og forskrifter, jfr. bl.a. kapittel 3.3. Vi minner i den forbindelse om ILO-konvensjonens artikkel 30 hvor det vises til myndighetenes særskilte ansvar for plikt- og rettighetsinformasjon, spesielt vedrørende arbeidsliv, økonomiske muligheter, utdanning, velferds- og helsespørsmål, samt vedrørende rettigheter som følger av konvensjonen. Vår oppsummering av kartleggingen er da at en ganske stor del av materialet faktisk utgjøres av denne typen informasjon, men siden den totale mengden er liten, er dette likevel ikke et stort omfang totalt sett.

7.3 Fordeling på målgrupper

Til slutt under denne gjennomgangen av hvordan materialet fordeler seg, skal vi kort si litt om målgruffordeling i forhold til *alder og kjønn*. Vår observasjon i så måte lar seg da relativt kortfattet oppsummere på følgende måte: Den alt overveiende delen av informasjonen er av generell karakter. Mye av dette er selvsagt relevant for flere grupper, men det er altså svært lite informasjon som spesifikt henvender seg til eksempelvis kvinner eller menn, barn, unge eller eldre. Vi har ikke grunnlag for å vurdere om i hvor stor grad offentlig informasjon generelt har slik innretning, men vi vil anta at det er en del "å hente" her. Som et "minimumskrav" bør det i alle fall være slik at alle målgrupper i hvert fall har tilgang til *noe* samiskspråklig informasjonsmateriale med særlig relevans for akkurat dem. Ikke minst vil samiskspråklig informasjon rettet mot barn og unge ha betydning sett i lys av deres posisjon som framtidens brukere og forvaltere av språket. Som en kuriositet kan vi for øvrig anføre at i den grad det kan sies at en enkelt "målgruppe" kommer særlig heldig ut med hensyn til informasjonsmateriale, er det de som driver med jakt, fiske og friluftsliv, inkludert snescooterkjøring.

7.4 Materialets språklige kvalitet

Etter at vi ovenfor mest har fokusert på kvantitative aspekter ved informasjonsmaterialet, skal vi i dette delkapittelet kommentere et aspekt av kvalitativ art, nærmere bestemt

noen sider ved samiskspråklig materiales språklige kvalitet. Vi slår da innledningsvis fast at det er vårt klare inntrykk at det aller meste av samiskspråklig offentlig informasjonsmateriale er oversatt fra norske originaltekster. Oversettelse er generelt en krevende oppgave, og kan hende er oversettelse til samisk særlig krevende etter som det ikke finnes entydig samisk terminologi innen alle saksområder. Dette gjenspeiles bl.a. i at Samisk språkråd (1998:24) i sin årsmelding viser til at mange norske ord mangler ord på samisk, og at sekretariatet derfor daglig får terminologispørsmål. Som et bidrag til å forbedre situasjonen, igangsatte Språkrådet i 1996 et arbeid med å bygge opp en ord-database som er søkbar via internett. Pr. februar 2001 inneholder basen i følge institusjonens hjemmeside 11.800 ord, og blant de spesifiserte fagområder som dekkes kan nevnes datateknologi og datateknikk, fiskeri, jus, kunst og litteratur, reindrift, samfunnsvitenskap, stat - offentlig forvaltning, økologi og miljø, samt økonomi og handel.

I prosjektet har vi ikke gjort noen dyptgripende, systematisk analyse av språket i ulike typer tekster. Vi fikk imidlertid nokså entydige signaler på våre etatsbesøk om at det er til dels stor kvalitetsforskjell på språket fra tekst til tekst - noe som samsvarer med våre egne observasjoner ved lesing av den type samiske tekster som her behandles. Fra etatene ble det pekt på at kvaliteten muligens varierer systematisk med oversetter(firma), men dette krever nok nærmere undersøkelser før det kan framstå som en gyldig påstand. Forskjellene gjelder ikke bare ordbruk, men óg måten setningene formuleres på. Noen pekte på at enkelte tekster kan være av en slik språklig karakter at det er til hinder for forståelsen. Det kan eksempelvis være situasjoner hvor en "ordrett" oversettelse ikke vil fungere meningsfullt for lesere, og at det derfor må søkes etter alternative formuleringsmåter, evt. og/eller med utdypende forklaringer. Enkelte ansatte har opplevd at de har gitt råd i forbindelse med oversetting av materiale innen deres fagområde, for så å oppleve at rådene ikke ble fulgt opp.

Et annet viktig poeng som vi vil trekke fram, er at det finnes eksempler på at samme offentlige kunngjøring finnes i flere samiske aviser med til dels svært ulik oversettelse. Vi antar at dette skyldes at det i praksis ofte er den avis som annonsen skal inn i, som oversetter annonseteksten. Dette gjøres gjerne som en tilleggstjeneste for de instanser som ikke selv har den nødvendige kompetanse.²⁸ Dermed åpnes det opp både for ulik terminologibruk - og i verste fall for språklige ulikheter og unøyaktigheter som kan føre til misforståelser av innholdet. Det må likevel påpekes at gitt den aktuelle situasjonen med hensyn til (manglende) samisk terminologi som ble vist til ovenfor, er utfordringer knyttet til språklig likehet/nøyaktighet i kunngjøringer noe som gjelder uansett hvor teksten oversettes.

Det er etter vår forståelse den som kunngjør et forhold som har ansvaret for at den samiske teksten er i samsvar med den norske, og for at den informasjon som framkommer er absolutt korrekt. Siden offentlige kunngjøringer er et offentlig ansvar, bør også det offentlige ha ordninger som sikrer kvaliteten i offentlige samiskspråklige kunngjøringer. Med de ikt-muligheter som finnes i dag, ser vi det slik at det må kunne være mulig at oversetting av kunngjøringer til samisk blir utført samlet på ett sted. I den forbindelse vil vi vise til den ordning som Statens informasjonstjeneste har, nemlig avtale med visse byråer om at de kan bidra med bl.a. layout, forsendelser og etterkontroll av innrykkinger. Det ligger også i avtalen at en annonse generelt skal kunne være ferdig produsert innen to virkedager fra bestilling. En lignende "samlet" ordning

²⁸ Slikt arbeid tar selvfølgelig tid og kan evt. gå ut over annet arbeid i avisen, f.eks. journalistisk arbeid.

måtte også kunne være mulig å få til for å sikre at samiskspråklige tekster er korrekte i utgangspunktet, samt også drive etterkontroll. Vi vil imidlertid ikke her ta stilling til hvilke *praktiske løsninger* i så måte som ville være mulige eller best.

Så langt om foreliggende og foreslått materiale som er kartlagt i prosjektet. Som det framgår er dette i alt overveiende grad materiale som er trykt og utgitt i eller på papirformat. Dette er selvsagt en av de sentrale informasjonsmetoder, men langt fra den eneste - og kan hende heller ikke alltid den beste, i hvert fall ikke alene. I det neste kapittelet skal vi derfor si litt om valg av ulike informasjonsmetoder og hvilke hensyn som må tas i så måte.

8. OM TILPASSING AV INFORMASJONSMETODER

Et av momentene som oppdragsgiver ønsket å få belyst i denne utredningen, var å identifisere "de viktigste informasjonsbehov under hensyntagen til målgruppens variasjon (barn, unge, kvinner, menn, eldre etc.)". Vi har i kapittel 3 redegjort for hvorfor vi i vårt prosjektopplegg valgte å ikke gå inn på en vurdering av *tematiske* informasjonsbehov hos ulike målgrupper, men i stedet ville se nærmere på behov for variasjon i *informasjonsmetoder*. Dette knytter igjen an til noe av det som ble vist til i kapittel 2, nemlig at befolkningen generelt sett har ulike forutsetninger og preferanser når det gjelder informasjonstilgang og informasjonsforståelse. Både trekk ved brukerne og deres omgivelser, samt ved utforming av informasjonsbudskapet og tilrettelegging av tjenestene er momenter som kan spille inn i så måte.

Som et konkret eksempel viste vi til Statens informasjonstjenestes undersøkelse hvor det framkommer at ulike befolkningsgrupper foretrekker ulike måter å motta informasjon fra det offentlige på (Fjelde og Johnsen 1999). Slike skillelinjer kan bl.a. være knyttet til utdanning, inntekt, alder og kjønn. Det vises bl.a. til at personlig oppmøte på et offentlig kontor foretrekkes i større grad blant personer med utdanning på grunnskolenivå, enn blant dem med universitets-/høgskoleutdanning. Dessuten ble det vist til at ulike informasjonsmetoder foretrekkes for ulike typer informasjon. Eksempelvis foretrekkes korte innslag på tv og annonse i lokalavis når det gjelder å skape *oppmerksomhet* omkring plikt- og rettighetsinformasjon, mens når det dreier seg om mer *grundig informasjon*, foretrekkes brosjyre eller brev i posten. Dessuten er det en tendens til at kvinner og unge i en slik sammenheng oftere foretrekker samtale med en offentlig ansatt.

De innsikter som vi her har gitt noen eksempler på, gjør at vi i prosjektet har også har funnet det hensiktsmessig å gi en kort presentasjon av noen trekk ved kommunene og befolkningen i det geografiske området hvor språkreglene først og fremst gjelder, dvs. de seks kommunene som utgjør forvaltningsområdet for samisk språk. Dette gjøres både for å bidra til generell kjennskap til noen fellestrekk og variasjoner i det aktuelle området, og for å peke på forhold som kan tenkes å ha betydning i praktisk tilrettelegging av offentlig informasjonsvirksomhet lokalt. Det blir derfor i det følgende vist til noen utvalgte data vedrørende språklige forhold, bosetting, befolkningssammensetning, samt sosiale forhold i de aktuelle kommunene. I det påfølgende delkapittelet blir det så foretatt en nærmere drøfting av hvilke hensyn som må tas når informasjonsmetoder skal tilpasses språklige, kulturelle og andre lokale forhold.

8.1 Noen trekk ved kommunene i forvaltningsområdet

Fordi språkreglene spesielt gjelder i forvaltningsområdet for samisk språk, har vi altså valgt å si litt om fellestrekk og variasjoner mellom de seks aktuelle kommunene. Av særlig interesse er selvsagt språklige forhold, men vi vil også presentere noen andre forhold som i generell forstand kan tenkes å ha betydning for tilrettelegging av offentlig informasjonsvirksomhet. Dette er faktorer knyttet til bl.a. befolkningens bosettingsmønster, aldersfordeling, utdanningsnivå og yrkesliv, dvs. faktorer tilsvarende noen av de variabler som Statens informasjonstjeneste benytter når de undersøker ulike brukergruppers informasjonsadferd.

8.1.1 Språklige forhold

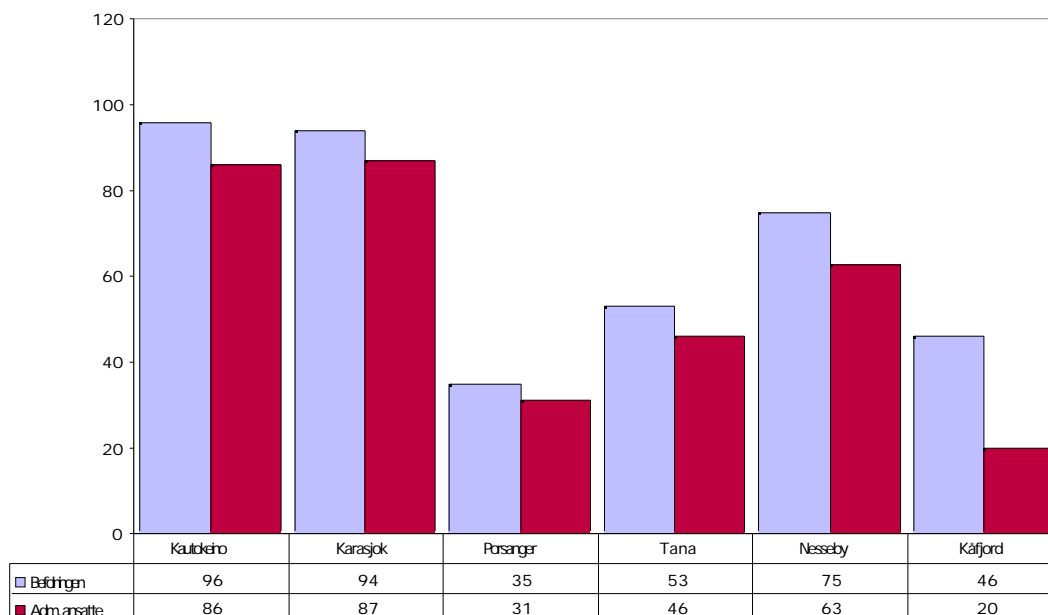
Hvordan er egentlig det samiske språkets situasjon og posisjon i forvaltningsområdet i dag? Til dette vil vi først bemerke at når gjelder spørsmålet om hvor mange samisktalende det er i Norge generelt og hvor i landet de bor, har man inntil høsten 2000 bare hatt antagelser basert på en kombinasjon av gamle folketellingsdata og "tilfeldig" lokalkunnskap om dagens forhold. I 2000 gjennomførte imidlertid Sámi Ealahus ja Guorahallanguovdas/Samisk Nærings- og utredningssenter (heretter kalt SEG) på oppdrag fra Samisk språkråd en bredt anlagt undersøkelse om bruken av samisk språk i Norge i dag (SEG 2000). En av konklusjonene i undersøkelsen er et anslag om at cirka 25.000 personer i Norge er samiskspråklige - i de forstand at de "forstår språket godt nok til å følge noenlunde med i en vanlig samtale på språket" (ibid.:11). Det framgår og at svært mange av disse personene bor innenfor forvaltningsområdet etter som det oppgis at totalt 78 % av om de omlag 14.500 innbyggerne i disse kommunene behersker samisk på et nivå som gjør dem i stand til å *snakke* samisk. Samtidig er det verdt å merke seg at av disse er det henholdsvis 56 % og 37 % som sier de behersker samisk på et nivå som gjør at de kan *lese* og også *skrive* språket.²⁹

Det er imidlertid store forskjeller mellom de seks kommunen når det gjelder andelen samiskspråklige innbyggere. Disse variasjonen gjenspeiles i *Figur 1*, hvor venstre stolpe representerer andelen samisktalende i kommunene slik dette framkommer i SEGs rapport. I tillegg har vi i høyre stolpe i samme figur gjengitt andelen samiskspråklige av det totale antallet *administrativt* ansatte i de respektive kommunene.³⁰ Som vi ser er det for det første en generell tendens til at samisk språkkompetanse i kommuneadministrasjonen er lavere enn i kommunebefolkningen totalt. For det andre framkommer det at for samiskspråklige i spesielt Porsanger og Kåfjord, men også i Tana, er sannsynligheten liten for å treffe på samiskspråklige administrativt tilsatte i kommunen.

²⁹ Selv om ikke alle tall som framkommer i denne undersøkelsen, er like sikre når de generaliseres (dvs. at tallene i utvalgsundersøkelsen også stemmer for hele gruppen/området som undersøkes), vil vi anta at undersøkelsen gir viktig og nyttig kunnskap for alle som på ulike måter er i befatning med samisk språkbruk. Vi benytter i vår tekst tallene slik de er gjengitt i rapporten og henviser til denne for evt. vurdering av feilmarginer/-kilder i det enkelte tilfelle. For ordens skyld gjør vi likevel oppmerksom på at det både framgår av gamle folketellingsdata og inngår i "alminnelig lokalkunnskap" at det internt i en kommune med relativt få samiskspråklige, likevel kan være bygder og grender hvor de aller fleste har dette som dagligspråk.

³⁰ Disse tallene er hentet fra en undersøkelse Samisk språkråd utførte i 1997 (Samisk språkråd 1997). Språkrådet opererer med fire kompetansekategorier for språkbeherskelse, og vi har her slått sammen de to kategoriene som omfatter personer som minimum snakker samisk, dvs. at kan yte tjenester på samisk overfor publikum. Merk at tallene ikke omfatter kommunalt ansatte som for eksempel lærere. Merk dessuten at tallene er fra 1997 og således noe gamle. SEG har imidlertid i sin rapport gjort en sammenligning av tilsvarende type tall for relevante *statlige* tilsatte i forvaltningsområdet. De fant da at det hadde vært liten endring i perioden. Vi antar her at det samme kan gjelde for kommunene, men det må likevel tas høyde for at eksempelvis lokale språkutviklingstiltak - inkludert utdanningspermisjoner for å studere samisk - *kan* ha bedret situasjonen.

Figur 1. Andel samiskspråklige i befolkningen (2000) og andel administrativt ansatte med samiskkompetanse i kommunen (1997). Prosent

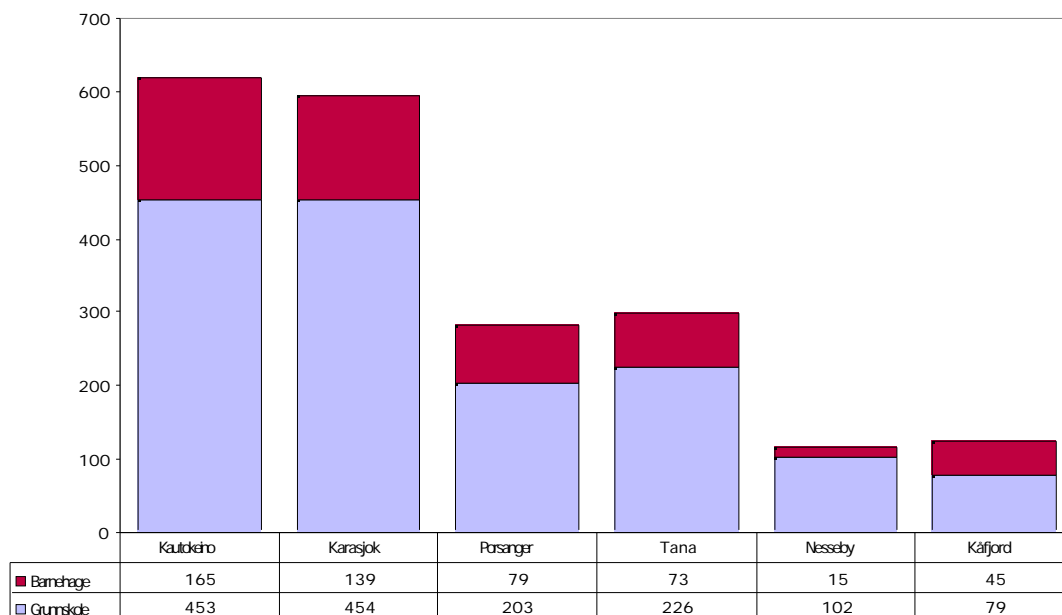
Kilder: SEG 2000 og Samisk språkråd 1997

I NIBRs undersøkelse *Tospråklig tjenesteyting* (Skålnes og Gaski 2000, kap. 6) vises det for øvrig til at det også er variasjoner mellom etatene *internt* i de seks kommunen hva angår språkbruk. Eksempelvis nevnes at brukerne generelt har minst mulighet til å snakke samisk på legekantoret (særlig med legen selv), sosialkontoret og på arbeidskontoret, samtidig som mellom 70 og 80 % av respondentene i undersøkelsen (samisk- og norsktalende) viser til at det er særlig viktig å kunne bruke morsmålet på nettopp lege- og sosialkontor hvor man må være mest "private". Teknisk etat og ligningskontoret er for øvrig de stedene hvor det er best mulighet for å benytte samisk. For ordens skyld nevnes at det understrekes i NIBRs undersøkelse at tilfredshet med å kunne benytte samisk på et offentlig kontor, ikke nødvendigvis betyr tilfredshet med hvordan kontorets tjenester fungerer som sådan.

Som en del av bakgrunnsinformasjonen når det gjelder bruk av samisk språk i forvaltningskommunene, vises i *Fig. 2* også en oversikt over antall barn som i 1999/2000 fikk tilbud om samiskopplæring i grunnskolen eller har et samisk språktilbud i barnehagen (SEG 2000).³¹

³¹ SEG baserer sine tall på opplysninger fra Sametingets opplæringsavdeling, tidligere Samisk utdanningsråd.

Figur 2 . Antall barn i forvaltningsområdet med samisktilbud (1999-2000)

Kilde: SEG 2000

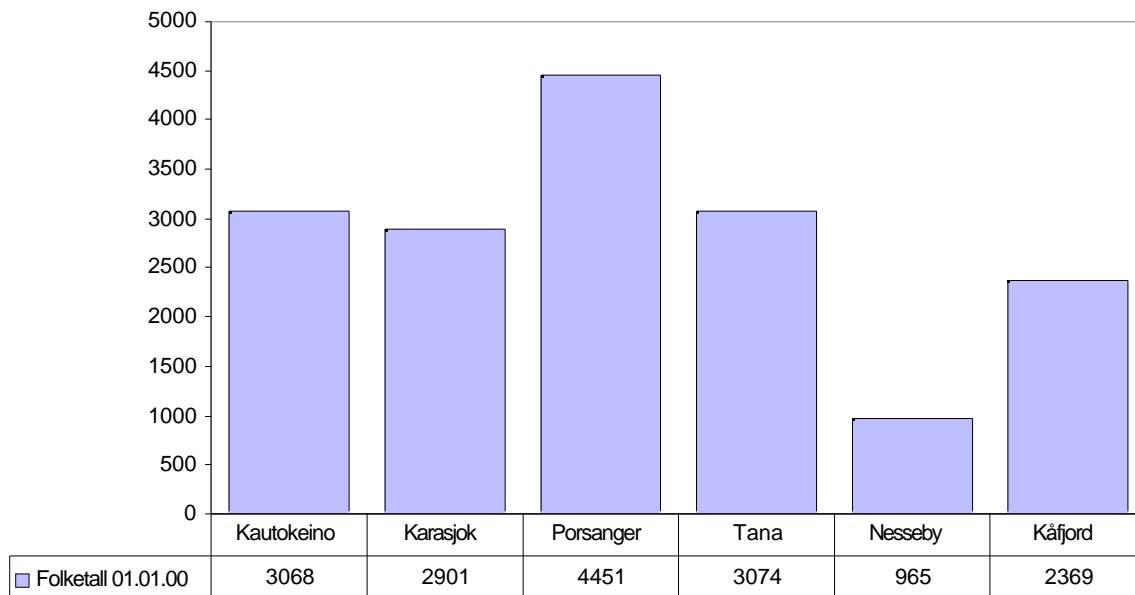
Igjen ser vi store variasjoner. Vær oppmerksom på at tallene er samletall som omfatter både de som får samisktilbudet som førstespråk og de som får det som andrespråk. Tallene forteller imidlertid ikke noe om hvor stor andel disse utgjør av det *totale* antallet barn i de respektive grunnskolene og barnehagene, eller om hvorvidt det er noen som ønsker samisktilbud, men ikke får det. For ordens skyld understreker vi at tallene altså gjelder *forvaltningsområdet*, og at tall fra andre kommuner med samisktilbud derfor kommer i tillegg når landet blir sett under ett. Vi gjør også oppmerksom på at disse tallene må sees i lys av tallene for befolkning og aldersfordeling som blir gjengitt nedenfor.

8.1.2 Bosetting og befolkning

Før vi går over til å presentere noen andre forhold som i generell forstand kan tenkes å ha betydning for praktisk tilrettelegging av offentlig informasjonsvirksomhet i forvaltningsområdet, vil vi gjøre oppmerksom på at fordi det pr. i dag ikke finnes data over antall samer - hverken innen forvaltningsområdet for samisk språk eller i Sápmi som helhet - har vi her benyttet data som gjelder for *hele* befolkningen i området. De faktorene som vi har valgt ut, er befolkningsstørrelse, kommuneareal, andel bosatt i tettbygde strøk, andel barn/unge og eldre i befolkningen, andel kvinner og menn med høyere utdanning, andel arbeidsledige og uførepensjonister samt bruttoinntekt. *Alle tall er hentet fra SSBs hjemmesider med faktaark for kommunene i januar 2001.*

Vi begynner med kommunenes *folketall* pr. 01.01.2000. Som vi ser av *Fig. 3* er Kautokeino, Karasjok og Tana nokså jevnstore med hensyn til folketall, og med Kåfjord like oppunder. Porsanger og Nesseby skiller seg derimot markert ut i hver sin retning. Dette kan i vår sammenheng bl.a. være av interesse hvis vi sammenholder innbyggertallet med andelen samiskspråklige i de to kommuner slik de framkom i *Fig. 1*.

Figur 3. Folketall pr. 01.01.2000

Kilde: SSBs faktaark for kommunene, januar 2001

Eksempelvis vil vi peke på at i Nesseby utgjør 75 % samiskspråklige vel 950 personer, mens 35 % samiskspråklige i Porsanger er ca. 1.550 personer. I praksis skal altså Porsanger kommune betjene et relativt stort antall samiskspråklige, selv om den prosentvise andel slike brukere i denne kommunen er den laveste i forvaltningsområdet, jfr. Fig. 1.³²

Et annet forhold som kan ha betydning for praktisk organisering av informasjonsarbeid, er avstanden mellom kommunens ytterpunkter og bosettingsmønsteret i kommunen. Følgende tabell sier noe om dette:

	Kautokeino	Karasjok	Porsanger	Tana	Nesseby	Kåfjord	Norge
Kommuneareal (km ²)	8995	5217	4646	3853	1376	966	
Prosentandel bosatt i tettbygde strøk ³³	58	73	45	17	0,0	13	74

Kilde: SSBs faktaark for kommunene, januar 2001

Dataene om kommuneareal og andel av befolkningen bosatt i tettbygde strøk forteller at det er svært stor variasjon i bosettingsmønster og avstander. Med hensyn til areal er Kåfjord kommune klart minst med sine 966 km², mens Kautokeino med sine 8995 km² er landets største kommune i utstrekning. I Nesseby bor befolkningen spredt på et relativt lite areal. Befolkningen i Kautokeino og Karasjok er mer konsentrert, samtidig som noen vil ha lang avstand til de tettbygde strøkene som f.eks. kommunesentrene hvor offentlige kontorer oftest er lokalisert. I NIBR-undersøkelsen *Tospråklig tjenest-*

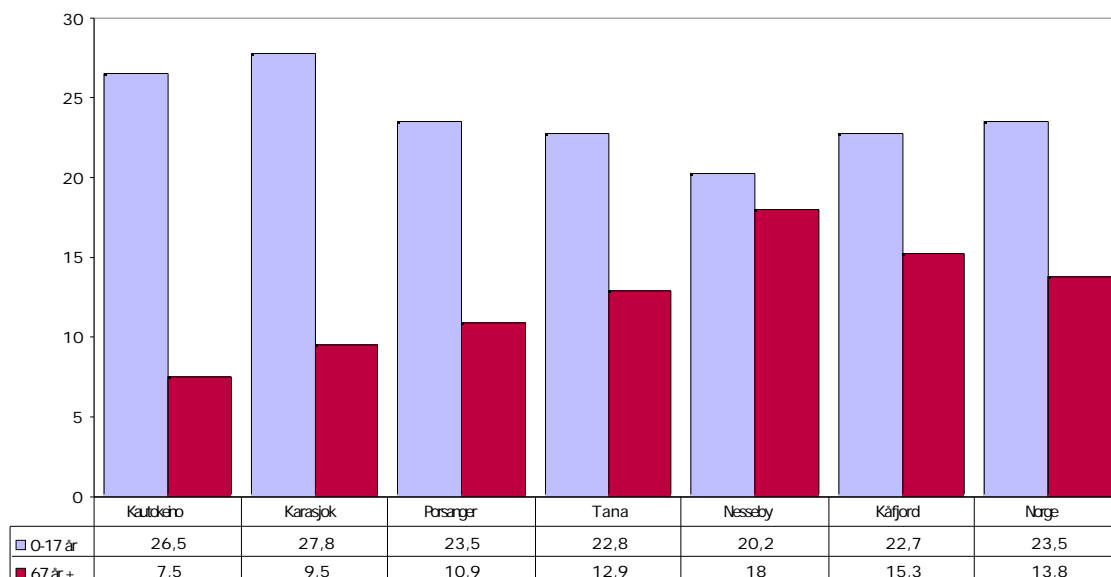
³² For orden skyld understreker vi at de språklige rettighetene i Sameloven er individuelle rettigheter og ikke knyttet til *antall* samisktalende. Slike tall kan likevel tenkes å kunne ha en nyttefunksjon som bakgrunnsopplysninger bl.a. i forbindelse med informasjonsvirksomhet.

³³ Et tettsted er i henhold til Statistisk sentralbyrås definisjon et sted hvor det er en husklynge med minst 200 hjemmehørende personer, og der husene normalt ikke ligger i større avstand enn 50 m fra hverandre

eyting (Skålnes og Gaski 2000), framkommer imidlertid at mange i området disponerer bil, evt. har kjente de kan sitte på med, og at det derfor er slik at "for de aller fleste skulle det å komme seg til kommunesenteret ikke innebære noen uoverkommelig barriere med hensyn til å motta offentlige tjenester" (ibid.:46).

Den neste figuren viser så i grove trekk kommunebefolkningenes *alderssammensetning*:

Figur 4 . Andel unge og eldre i befolkningen (2000). Prosent

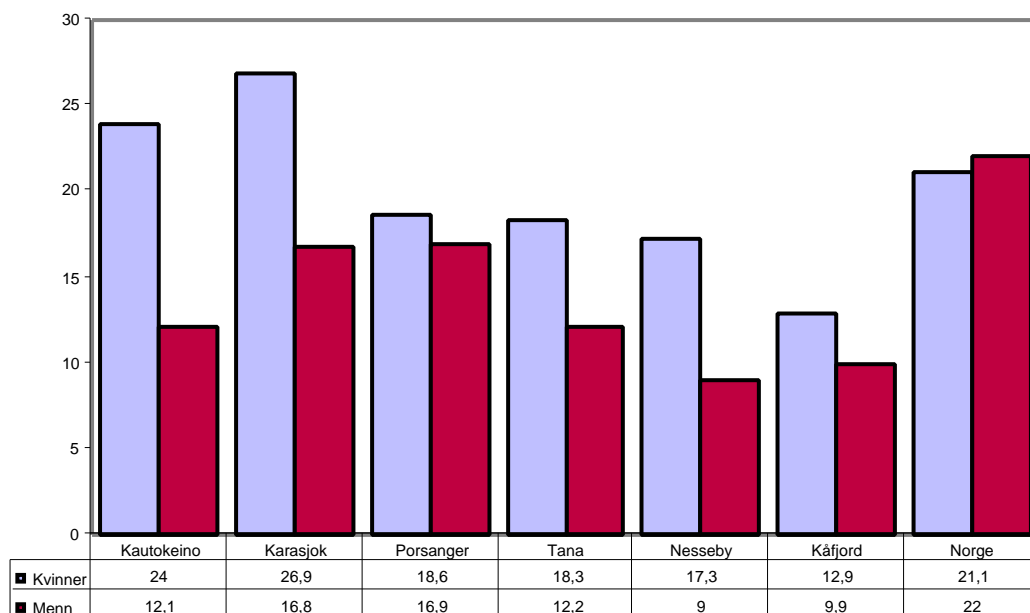

Kilde: SSBs faktaark for kommunene, januar 2001

Figuren forteller at også her er det store forskjeller. Som ytterpunkter framgår at mens Kautokeino og Karasjok har en stor andel barn og unge sammenlignet med "riksbefolkningen", har Nesseby en betydelig større andel eldre. Også dette er forhold man må være oppmerksom på når informasjonsarbeid organiseres og målrettes lokalt. I tillegg kan disse tallene også fungere som bakgrunnsinformasjon for å belyse bl.a. de kommunevise forskjellene i antall barn med samiskspråklig tilbud i grunnskole og barnehage.

Befolkningens alderssammensetning må for øvrig også legges til grunn når tallene i *Fig. 5 - Andel kvinner og menn med høyere utdanning* - skal vurderes. Denne figuren illustrerer den prosentvise andelen av henholdsvis kvinner og menn med høyere utdanning i de seks kommunene og i Norge som helhet. Diagrammet skulle i tillegg gi et inntrykk også av den relative variasjonen i det *totale* utdanningsnivå i kommunene.

Figur 5 . Andel kvinner og menn med høgere utdanning (1999). Prosent

Kilde: SSBs faktaark for kommunene, januar 2001

Det er velkjent at mange kommuner i Finnmark og Nord-Troms ligger (godt) under tverrsnittet for landet med hensyn til utdanningsnivå. Men det er også viktig å være oppmerksom på at det finnes unntak: Karasjok ligger faktisk *over* landsnivået, og Kautokeino og Porsanger kommer heller ikke spesielt dårlig ut. Av særlig interesse er ellers at mens det i den norske befolkningen som helhet, er om lag like mange kvinner og menn som har høgere utdanning, er det betydelig flere kvinner enn menn i noen av kommunene i forvaltningsområdet som har det. Ja, faktisk ligger kvinnene i både Kautokeino og Karasjok *over* landsgjennomsnittet. Ellers vil vi kommentere at når utdanningsnivået i Nesseby og Kåfjord er så lavt som det er, kan dette ha sammenheng med at begge disse kommunen har en stor andel eldre i sin befolkning, jfr. Fig. 4.³⁴

Vi har også valgt å ta med noen forhold som berører befolkningens forhold til arbeid og inntekt, nemlig arbeidsledige, uførepensjonister og bruttoinntekten blant innbyggerne i kommunene. Av plasshensyn viser vi *arbeidsledige* og *uførepensjonister* i tabellform:

	Kautokeino	Karasjok	Porsanger	Tana	Nesseby	Kåfjord	Norge
Reg. arbeidsledige 25-66 år - prosent (juni 2000)	12,1	5,4	4,5	4,4	5,4	7,8	2,5
Uførepensjon. 16-66 år - pr 1000 innb. (1999)	85	109	125	142	132	155	93

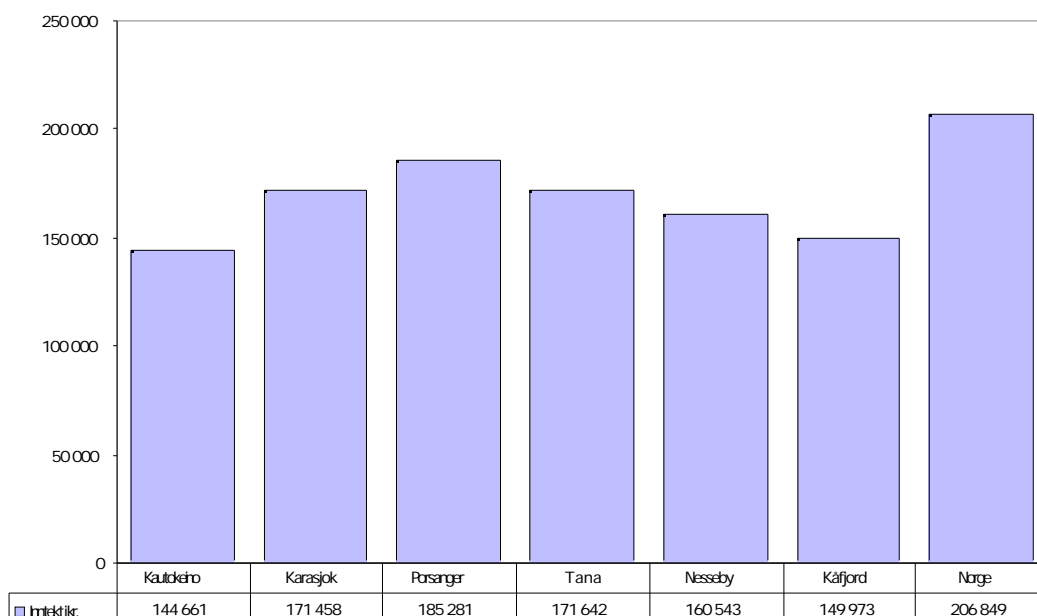
Kilde: SSBs faktaark for kommunene, januar 2001

³⁴ Selv om vi her kun skal *gjengi* og ikke analysere disse tallene, er det en alminnelig innsikt at utdanningsnivået i befolkningen synker med alder. I forvaltningsområdet kan denne tendensen forsterkes ytterligere pgs. av den langvarigefornorskningspolitikken samt evakuerings situasjonen i 1945.

Både andel arbeidsledige og andel uførepensjonister i forvaltningskommunene er til dels betydelig over landsgjennomsnittet. Et unntak er antall uførepensjonister i Kautokeino, men her er til gjengjeld arbeidsledigheten svært høy. Tallene indikerer at det i forvaltningsområdet i hvert fall i perioder kan være en høy andel personer som har rett til livssituasjonsbetingede ytelser fra det offentlige - og dermed også har behov for informasjon omkring dette. Dessuten illustrerer de at der kan være mange personer som ikke er i fast arbeid, og som dermed bl.a. er uten den tilgang til ikt-utstyr og dermed ikt-kompetanseoppbygging som mange i dag får via sin jobbsituasjon.

Et annet forhold som kan spille inn bl.a. når det gjelder privat anskaffelse og bruk av ikt-utstyr, er inntekt. Også på andre måter kan inntekt ha betydning for personers informasjonsatferd. Vi har derfor i figuren nedenfor gjengitt *bruttoinntekt* pr. innbygger i forvaltningskommunene og i landet:

Figur 6 . Bruttoinntekt pr innbygger 17 år + (1998)

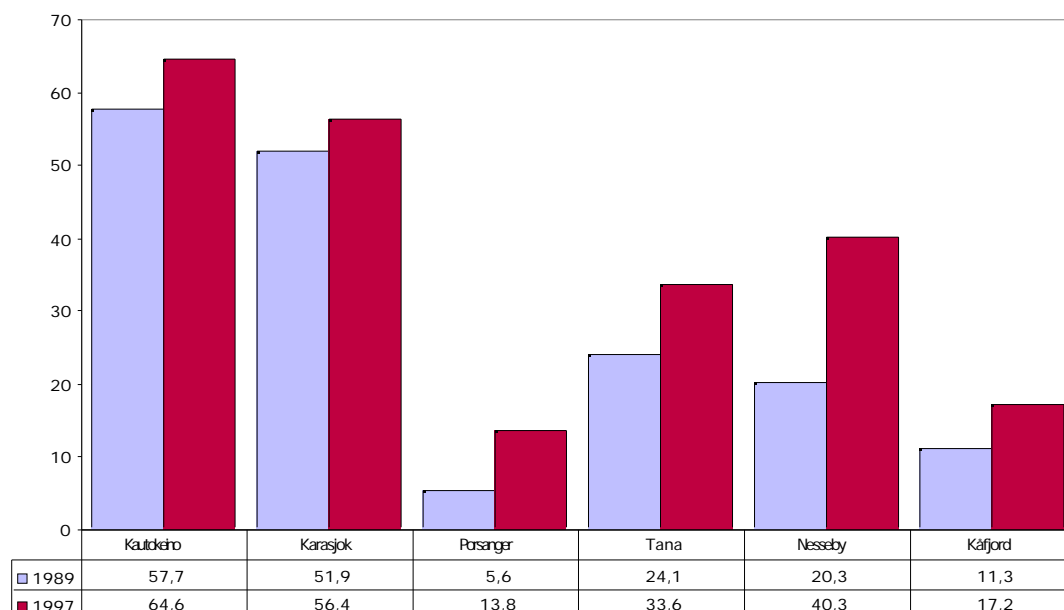
Kilde: SSBs faktaark for kommunene, januar 2001

Som vi ser ligger alle de seks kommunene under landsgjennomsnittet med hensyn til inntektsnivå. Vi har imidlertid likevel ikke grunnlag for å si noe om eventuelle variasjoner i folks prioriteringer med hensyn til investeringer og forbruk. Kan hende vil personer bosatt i mindre "sentrale strøk", til tross for lavere inntekt, prioritere anskaffelse av ikt-utstyr høyt?

Det er selvsagt også andre faktorer som også kunne ha vært interessante å trukket fram for å illustrere likeheter og forskjeller mellom kommunene i forvaltningsområdet. Vi antar likevel at de forhold som er vist til i dette delkapittelet, bidrar til å gi et antydende "bakteppe" for det som senere blir sagt om begrunnelser for å velge mellom ulike informasjonsmetoder. Før vi avslutter denne minipresentasjonen av de aktuelle kommunene, skal vi imidlertid også ta med den kommunevise variasjonen i hvor stor del av de som står i det alminnelige valgmannstallet, som også har valgt å skrive seg inn i *Sametingets valgmannstall*. I Fig. 7 har vi tatt med både tallene fra 1997 og tallene slik de var ved det

første sametingsvalget i 1989. Dette for å også antyde noe om utviklingen i oppslutning om denne typen (same-)politisk engasjement.

Figur 7 . Sametingets valgmannantall i prosent av alminnelig valgmannantall, 1989 og 1997

Kilde: Hætta 1998

Merk ellers at manntallet for sametingsvalg *kun* kan benyttes i forbindelse med valget og ikke i andre sammenhenger.³⁵ Denne type oversikt kan imidlertid være til nytte dersom man eksempelvis ønsker å finne ut om det kan være manglende informasjon som fører til varierende deltakelse ved valg til Sametinget. Dette gjelder generelt, og også dersom tallene brytes ned på enkeltgrupper som eksempelvis kvinner og unge (konf. Hætta 1998).³⁶

8.2 Informasjonsmetoder tilpasset språklige og kulturelle forhold

Etter denne korte generelle presentasjonen av noen trekk ved kommunene i forvaltningsområdet, skal vi i det følgende gå nærmere inn på begrunnelser for valg av ulike informasjonsmetoder når det gjelder offentlige samiske informasjonstjenester, dvs. valg av ulike måter å informere på. Vi innleder da med å ta utgangspunkt i noe som ble redegjort for i kapittel 3, nemlig at rettighetene i språkreglene skal bidra til å sikre oppfyllelse av både (egendefinerte) *individuelle* språkbehov i alle livssituasjoner, og et *kollektivt* behov for - og et politisk mål om - at samisk språk skal sikres og utvikles som sådan. Vårt poeng er da at den "dobbeltheten" som ligger i denne situasjonen, gjør at det må tas flere hensyn når det gjelder behovsvurdering i forbindelse med samiske offentlige informasjonstjenester. Følgende resonnement utdyper dette:

³⁵ Dog kan slik tillatelse gis i visse tilfeller, bl.a. i forbindelse med forskning, jfr. § 82 i Forskrift om valg av sameting.

³⁶ I skrivende stund (vinteren 2001) pågår det nettopp et offentlig ordskifte hvor Sametinget kritiseres for manglende informasjon om valgmannantallet og at dette *kan* bety lavere deltakelse enn det ellers ville ha vært.

Som det framgikk ovenfor er det i følge tallene fra den ferske språkbruksundersøkelsen 78 % av befolkningen i forvaltningsområdet som oppgir at de *snakker* samisk, 56 % sier de kan *lese* språket, mens 37 % kan *skrive* det. Selv om disse tallene er av ny dato, er det velkjent for alle som har kunnskap om samiske samfunnsforhold, at lese- og skrivekompetansen i samisk alltid har vært adskillig lavere enn den muntlige kompetansen.³⁷ Det er eksempelvis nettopp innsikt i denne situasjonen som ligger til grunn for det ene av Sametingets to tilleggsprinsipp for sin informasjonspolitikk, nemlig at fordi mange samer verken kan lese eller skrive sitt eget språk - og heller ikke behersker norsk godt nok til å kunne ha nytte av informasjon på norsk - bør Sametinget velge *muntlig informasjon* i de tilfeller der dette er mulig (jfr. kap. 2).

På våre "stikkprøvebesøk" hos noen utvalgte offentlige kontorer i tre av forvaltningskommunene, fikk vi da også nokså entydige signaler om at det er problematisk for mange av de samiskspråklige brukerne, spesielt eldre, å lese informasjon på samisk. Både lave leseferdigheter hos brukerne og trekk ved de samiske tekstene - så som ny terminologi, feil i oversettelser og dårlig setningsoppbygning som følge av oversettelser - blir oppgitt som mulige årsaker til dette.³⁸ På den andre sida fikk vi også høre noen steder at yngre brukere spesifikt etterspør samiskspråklig informasjonsmateriell.

Vi merket oss ellers flere utsagn om at behovet for muntlig kommunikasjon er stort. Ikke minst er det mange samiskspråklige som oppsøker etatene etter at de har mottatt brev på norsk, enten for å forsikre seg om at de har forstått innholdet, eller for å få det forklart. Dette understreker selvsagt behovet for ansatte med kommunikativ samiskkompetanse, men det antyder også noe om det merarbeid som tilkommer for mange offentlig ansatte i forvaltningsområdet. En annen sak er at det trolig vil være lettere for de ansatte å forklare og utdype et saksforhold på samisk hvis man kan støtte seg på samiskspråklig informasjonsmateriell, det være seg brosjyrer, lover og forskrifter eller saks- og vedtaksinformasjon. I tillegg vil bruk av slikt materiell kunne bidra til å minske risiko for at informasjon som blir gitt i muntlig form, ikke gjengis korrekt av den aktuelle ansatte.

De forhold vi har vist til ovenfor tilsier at man i arbeidet med å utvikle og forbedre samiske offentlige informasjonstjenester, må tenke i to parallelle spor: I den ene sporet må det tas hensyn til at mange av de som foretrekker samiskspråklig informasjon ut fra sitt individuelle kommunikasjonsbehov, samtidig er de som har lavest lese- og skrivekompetanse på samisk. For å sikre at disse brukerne mottar og også *forstår* informasjonsbudskapet, vil det ofte være nødvendig at (utdypende) informasjonen gis i muntlig form.

I det andre sporet må fokus rettes mot at det óg er et mål med språkreglene at de skal bidra til å sikre og utvikle samiske språk som sådan - bl.a. for at samisk skal kunne være et funksjonelt språk i alle sammenhenger, dvs. også i kontakten mellom brukere og offentlige organer. Dette tilsier at det er behov for at språket må være i stadig utvikling, inkludert utvikling av ny terminologi der det er behov for dette. Det må heller ikke

³⁷ *Årsakene* til at så få kan lese og skrive er ikke tema her, men for ordens skyld nevnes at begynneropplæring på samisk og samisk som fag ble først innført i skolen på slutten av 60-tallet. Det er således bare den yngre delen av befolkningen som har hatt samiskundervisning på skolen.

³⁸ Vær oppmerksom på at den samiske rettskrivingen ble radikalt endret fra omkring 1980. Mange av dem som var vant til å lese den "gamle" skrivemåten, har av ulike årsaker ikke blitt fortrolig med den nye skrivemåten.

glemmes at språkreglene innebærer at samisktalende som ønsker det, i gitte sammenhenger har *rett til* å benytte samisk i kommunikasjon med det offentlige - uten å måtte argumentere for hvorfor. Og i tillegg kommer altså de generelle føringer som ligger i den offisielle politikken om økt brukerorientering i forvaltningen i form av å vektlegge brukernes ønsker og behov

Vi oppsummerer: Det finnes ulike individuelle og kollektive behov for at offentlig informasjon skal foreligge på samisk. Implisitt i denne konstateringen ligger likevel at selv om det er behov for slikt informasjonsmateriale i *skriftlig* form, må det legges til rette for at det er mulig også med *muntlig* presentasjon innholdet i slikt materiale. Dette er således et sentralt grunnpremiss i/for arbeid med offentlige samiske informasjonstjenester - da med det underforliggende premiss at bruk av samisk også er en dedikert rettighet innenfor gitte rammer.

Dette generelle forholdet kan imidlertid utdypes videre på flere måter. Én måte er å gå veien om den "grovinndeling" av mulige informasjonsmetoder som ble vist til kapittel 2, nemlig

- a) personlig muntlig formidling (ansikt-til-ansikt, pr. telefon mm.)
- b) skriftlig formidling (brosjyrer, veiledninger, "standardbrev" mm.)
- c) spredning via tradisjonelle massemedia (aviser, radio, tv)
- d) interaktiv elektronisk distribusjon (internett, epost).

Ut fra dette vil vi spesielt vise til følgende forhold:

- Mange samisktalende har lav lese- og skrivekompetanse. Det er derfor behov for at offentlig informasjon tilrettelegges for personlig muntlig formidling og/eller formidling via lydbaserte massemedier. Slik kompetanse kan imidlertid variere med alder, og lokalt må det derfor også tas hensyn til befolkningens alderssammensetning når informasjonstiltak skal målrettes til spesielle grupper.
- Utdanningsnivået i forvaltningsområdet er generelt lavt, dog med unntak. Undersøkelser viser at brukere uten høgere utdanning ofte ønsker å møte en offentlig ansatt ansikt-til-ansikt for å få den informasjonen de trenger. Informasjonsvirksomheten bør derfor tilrettelegges på en måte som gjør at brukerne får mulighet til dette, og da på en måte som oppleves som velfungerende. En god tilrettelegging her kan da kompensere for at flere av de som ikke har, enn de som har høgere utdanning, kan oppleve det å ta kontakt med et offentlig kontor som vanskelig i seg selv.
- Fordi dette er et særs aktuelt tema, vil vi fremheve at interaktiv elektronisk distribusjon (internett) foretrekkes særlig av menn med høy utdanning og høy inntekt. Også inntektsnivået i forvaltningsområdet er lavere enn landsnittet. Dessuten er andelen uten "vanlig" tilknytning til arbeidslivet er høy (arbeidsledige og uførepensjonister). Tilgang til og dermed kompetanse i bruk av ikt vil ofte være et gode som man har/tilegner seg i en jobbsituasjon. De som ikke er i arbeid kan derfor være avhengig av privat anskaffelse av utstyr og kompetanse, noe som igjen *kan* avhenge av inntekt. Samtidig må det tas hensyn til at unge er mer ivrige brukere av internett enn eldre. Det er for øvrig også et viktig poeng at selv om omfanget av interaktiv elektronisk distribusjon til *brukerne* må vurderes nøye i forhold til ulike målgrupper, er det slik at de som skal *formidle* informasjon til brukerne, som regel vil kunne

benytte seg av ikt for å få tak i det de trenger av materiale som gjør dem i stand til å raskt formidle korrekt og fullstendig informasjon.

Når dette er sagt, kan det likevel være grunn til å utdype ytterligere noen av de språklige og kulturelle sætrekk som gjelder i det samiske samfunn. Dette fordi det kan være grunnlag for å vurdere om det i tillegg til *generelle* funn vedrørende befolkningens informasjonsadferd, også er *spesielle* forhold som det må tas hensyn til i arbeidet med offentlige samiske informasjonstjenester. Noen utdypende kommentarer følger i så måte nedenfor.

Det samiske språket har gjennom tidene stort sett vært et talespråk, og stor del av den samiske befolkningen behersker ikke samisk skriftspråk fullt ut. Dette kan ha flere årsaker, så som endringer i skriftspråket, og at få har anledning til å nytte skriftspråket i offentlige sammenhenger etter endt skolegang. Det samiske språket er rikt på termer når det gjelder dagliglivets behov i de samiske samfunn, men mangler ennå terminologi knyttet til behovet i offentlige tekster.

I og med at samisk har vært og fortsatt er et talespråk, hvor samisk skriftlig har vært lite synlig skriftlige tekster, kan det også være at mange samer har hatt liten interesse i å lese skriftlige tekster. Mange eldre samer utviklet gode leseferdigheter i den gamle skrivemåten, da bibelen, katekisma og samleboken var sentrale i deres kultur. Overgang til ny skrivemåte som er svært forskjellig fra den gamle, kan ha ført til at de mistet skriftspråket. De som er i aldersgruppen 25 – 50 år kan derfor ha dårligere ferdigheter i samisk skriftlig da de kanskje har andre kulturelle verdier og vokste opp i en tid da fornorskningen var hard.

Når vi knytter lesekompetanse til skriftlig informasjon på samisk, har vi under data-innsamlingen og analyser av dokumenter at mange har problemer med å lese skriftlig informasjon på samisk. Det er også blitt antydning at årsakene kan være manglende leseferdigheter, fremmede ord og dårlig språklig framstilling av informasjon. Vi har ikke i vårt prosjekt hatt anledning til å gå inn i konkrete tekster for å vurdere om dette er riktig, selv om enkelte stikkprøver kan tale for at det er noe i dette.

Det vil være interessant å analysere tekstene i innsamlet datamateriale nærmere, for å finne løsninger på hvordan en kan tilrettelegge skriftlig informasjon på best mulig måte for brukere som har begrenset lesekompetanse i samisk.

Vi vet for lite om hvilke aldersgrupper som behersker samisk skriftlig til å kunne slå fast at dette gjelder bare eldre samer. Mange uttrykker også at dette vil bedre seg når den yngre generasjon blir voksne. Dette er vel mer et ønske enn noe vi kan si med sikkerhet. Vedlikehold av skriftlig kompetanse i et språk er avhengig av at språket brukes i skriftlige sammenhenger og ikke kun forblir et talespråk i dagliglivet.

Det samiske språket har vært et talespråk i samiske samfunn i alle sammenhenger, også ved inngåelse av avtaler. Man kan kanskje si at muntlig kommunikasjon er en del av den samiske kultur og krav om skriftlige framstillinger har kommet som en følge av omverdenens krav til kommunikasjon med offentlige etater. (Se f.eks. Samisk rettshjelp - en analyse av Rettshjelpskontoret i Indre-Finnmark, Johnsen 1997.)

Under datainnsamlinger ble det gitt uttrykk for at det fortsatt er slik at en stor del av kontakten med det offentlige er muntlig. Ved en av statsetatenes lokale kontoret ble det gitt uttrykk for at inntil 70 % av de som etaten skrev brev til kom til etaten, ikke bare for å kontrollere at de hadde forstått innholdet i brevet, men også for å gi muntlig svar. Dette gjaldt i følge vedkommende ikke bare eldre mennesker, men et gjennomsnitt av befolkningen. Uten at vi har foretatt undersøkelser er det vanskelig å si noe om hvor stor del som besvarer henvendelser fra det offentlige skriftlig, men det kan være slik at en stor del foretrekker å svare muntlig ved personlig frammøte. Det samme gjelder når det er tale om informasjon.

Dette forteller at kommunikasjon med offentlige etater kan være knyttet til kultur og det ville være interessant å undersøke nærmere om dette er tilfelle og i hvor stor grad muntlige former for kommunikasjon med offentlige etater finner sted og om dette er særskilt for det samiske forvaltningsområdet.

Mange offentlige etater er i dag inne i en omstillings- og effektiviseringsfase. Mer av informasjon og kommunikasjon med offentlige etater vil i framtiden skje over netter og tjenestene kan ytes via ny teknologi. Det er en utfordring å tilpasse tradisjonell samisk kommunikasjon til den nye samfunnsutviklingen, uten at noe av den samiske kulturen går tapt. Det er langt mellom tradisjonell samisk kommunikasjon med det offentlige og internettbrukeren som vil ha glede av døgnåpne tjenester. Innskrenking av åpningstider og sentralisering av statlige tjenestetilbud hører også inn i dette bildet. Det vil derfor være en utfordring å vurdere hvordan tradisjonell samisk kommunikasjon kan videreføres inn i en ny samfunnsutvikling på informasjonssektoren. Her vil også offentlige servicekontorer være en sentral faktor i denne vurderingen.

I forlengelse av siste setning ovenfor vil vi vise til at nettopp det ene offentlige servicekontoret som inngikk i vår "besøksrunde" for å få noen inntrykk fra praksisfeltet, framsto som en velfungerende og hensiktsmessig måte å organisere (bl.a.) offentlig informasjonsvirksomhet på. Dette bekreftes også av de funn som ble gjort i NIBRs undersøkelse om tospråklighet og tjenesteyting, hvor det heter at

"... det kontoret som er best i brukerbehandling og tjenesteytelse er servicekontoret, som med andre ord bærer sitt navn med rette. (...) Det er først og fremst brukerne i Porsanger som trekker fram servicekontoret som kontoret de er mest fornøyd med. (...) ... kanskje er en del av forklaringen at kommunen her samarbeider med det statlige trygdekontoret, og at kontoret slik kan gi et bredt tilbud til sine brukere. Og ikke minst kan en del av forklaringen finnes i selve idéen bak disse kontorene, at de er opprettet for og har fått delegert arbeidsoppgaver som kan utføres raskt" (Skålnes og Gaski 2000:81).

Vi har i kapittel 2 vist til at et av regjeringens tiltak i det pågående fornyelsesprogrammet, er offentlige servicekontorer i alle kommuner, samt at et viktig poeng med slike kontorer er at de skal være et *bemannet* kontaktpunkt mellom brukerne og forvaltningen. Dette fordi ikke alle kan ha, eller ønsker, elektronisk tilkøpling som kommunikasjonsform, men i stedet ønsker muntlig kontakt med et menneske, og da gjerne ansikt-til-ansikt. De forhold vi har tatt opp i dette kapitlet tyder på at denne formen for organisering av (bl.a.) offentlig informasjonsvirksomhet kan hende er *særlig* velegnet i kommuner hvor de språklige og kulturelle forholdene er tilsvarende de som preger

forvaltningsområdet for samisk språk. Ikke minst vil en slik organisering kunne være et gode i de kommuner hvor det er få administrativt tilsatte med samiskkompetanse, etter som det da kan være lettere å sikre at slik kompetanse er tilgjengelig i førstelinjen i og med at brukerne da har ett "hovedkontaktpunkt" med forvaltningen.

Vi vil samtidig vise til at uavhengig av organisering, er det viktig at de som betjener brukere er kjent med de lokale språklige og kulturelle forutsetninger og variasjoner. Som nevnt i kapittel 3.4, må slik kunnskap bestå *både* av innsikt i faktiske samfunns- og saksforhold, inkludert lover og regler, *og* av innsikt i egne og andres samhandlingsmønstre. Denne typen kunnskap er for øvrig viktig uavhengig av den enkeltes ansattes språklige og kulturelle bakgrunn, men vil nok være særlig verdifull for de som ikke selv har samisk språk- og kulturkompetanse. For å igjen vise til vårt besøk på det offentlige servicekontoret i Porsanger, har de i den kommunen nettopp vektlagt kursing ikke bare i samisk språk, men óg i kulturforståelse som sådan.

Et annet forhold som vi vil peke når det gjelder kunnskap om lokale forhold, er at de som har ansvar for offentlig informasjon, må være "lydhør" overfor strukturelle forhold i lokalsamfunnet generelt, og overfor *endringer* i slike spesielt. Eksempelvis vil (perioder med) høy arbeidsledighet kunne være ett forhold som gjør det nødvendig med særskilte, målrettede tiltak i form av informasjon om ulike muligheter og rettigheter. Et annet eksempel er at innsikt om at unge er ivrige internettbrukere, samtidig som andelen som er i arbeid og utdanning er lav, kan være en grunn til å satse på offentlige, fritt tilgjengelige steder med tilgang til ikt-utstyr og internett. Info-Nuorra-kontorene i Karasjok og Kautokeino synes i så måte å nettopp bl.a. fylle en slik funksjon. I forlengelse av sistnevnte vil vi dessuten vise til at det i dag er et økende antall barn og unge som får et samiskspråklig tilbud i barnehage og grunnskole. Dette kan tyde på at det i framtida ikke bare vil bli økt etterspørsel etter samiskspråklig offentlig informasjon, men óg økte forventninger om at retten til offentlig informasjon på samisk - uansett informasjonsmetode - blir fulgt opp i praksis.

9. OFFENTLIGE SAMISKE INFORMASJONSTJENESTER - STATUS OG FORSLAG TIL TILTAK

I dette siste av rapportens hovedkapitler presenteres våre vurderinger av dagens offentlige samiske informasjonstjenester i en mer helhetlig forstand. Videre presenteres de forslag til tiltak som vi har kommet fram til. Kapittelet bygger i hovedsak på det som er framkommet i de øvrige kapitlene, men det blir også tatt opp noen forhold av mer generell og overordnet karakter vedrørende tematikken som sådan. Kapittelet har en praktisk vinkling i den forstand at de ulike forhold som berøres, fortrinnsvis sees i lys av hvilke grep som kan tas for å oppnå de mål som i følge oppdragsgiver ligger til grunn for arbeidet med prosjektet, jfr. kap 1. Disse målene er:

- økt bruk av samisk i offentlig sammenheng
- større bevissthet om bruk av samisk språk i statsforvaltningen
- økt informasjon om samiske forhold på samisk (oversettelse til samisk av generell offentlig informasjon og om forhold som gjelder samer spesielt)
- økt informasjon til det norske samfunnet og offentlige institusjoner om samisk språk og kultur og rettigheter knyttet til disse

Vi har valgt å strukturere kapittelet på følgende måte: I det første delkapittelet knytter vi noen kommentarer til hvordan Samelovens språkregler framstår i lys av de endringer som har skjedd i omgivelsene etter at reglene ble vedtatt. Deretter blir det vist til hvordan det står til med kunnskap om språkreglene og hvem de omfatter. Det tredje delkapittelet er viet en samlet statusvurdering av det kartlagte informasjonsmaterialets omfang, typer og kvalitet. Videre tar vi opp noen praktiske sider vedrørende hvordan man sikrer at det finnes pålitelige opplysninger om at det aktuelle informasjonsmaterialet finnes, samt litt om distribusjon av dette materialet til formidlere og brukere. Vi setter så fokus på lokal tilrettelegging av offentlig samisk informasjonsvirksomhet generelt, og sier også litt om Sametingets informasjonsvirksomhet spesielt. Til slutt kommenterer vi kort noen andre forhold som vi mener har relevans for tematikken. For øvrig har vi valgt å avslutte de ulike "bolkene" med ett eller flere forslag til tiltak der vi har funnet grunn til å foreslå dette. For oversiktens skyld blir disse forslagene også sammenstilt fortløpende i et eget kapittel til slutt i rapporten.

9.1 Samelovens språkregler i en ny tid

Vi innleder dette sluttkapittelet med et generelt aspekt som kan hende er den mest overordnede innsikten vi sitter igjen med etter arbeidet med prosjektet. Som vi har vist til flere steder i teksten, så har det etter at Samelovens språkregler ble til i tida omkring 1990, skjedd endringer i omgivelsene som indikerer at det ikke bare er Samelovens språkregler som kan og bør vektlegges når det gjelder utforming av offentlige samiske informasjonstjenester. Eksempelvis bør også forvaltningens generelt økte orienteringen mot brukernes behov for å forstå informasjon legges til grunn. Det samme gjelder de internasjonale forpliktelser som Norge har påtatt seg ved å ratifisere bl.a. *ILO-konvensjon 169*. Spesielt tenkes da på konvensjonens artikkel 30 hvor det vises til myndighetenes særskilte ansvar for plikt- og rettighetsinformasjon vedrørende arbeidsliv, økonomiske muligheter, utdanning, velferds- og helsespørsmål og de rettigheter som følger av konvensjonen. Og i tillegg vil også ratifiseringen av *Det Europeiske Charteret for regions- eller minoritetsspråk* kunne ha betydning.

Vi vil dessuten vise til at det også kan være behov for avklaringer med hensyn til sider ved ordlyden i språkreglene slik de nå er utformet. Et konkret eksempel er da det som er vist til vedrørende uklarhet om på hvilke kriterier lover skal velges ut for oversetting - jfr. uttrykket "... av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning" i samelovens § 3-2. For øvrig er vi kjent med at det også pågår en offentlig debatt om en eventuell utvidelse av forvaltningsområdet for samisk språk. Som et *langsiktig tiltak* antar vi derfor at det vil kunne være hensiktsmessig å ta Samelovens språkregler med tilhørende forskrifter opp til grunnleggende drøfting, bl.a. for å se om den er i pakt med forpliktelser som følger av øvrige endringstrekk i samfunnet. Vi har derfor følgende forslag til tiltak:

9.1 Samelovens språkregler i en ny tid - Forslag til tiltak:

1. Det nedsettes et utvalg som skal ta en bred gjennomgang av Samelovens språkregler med tilhørende forskrifter. Aktuelle momenter for vurdering kan være: a) om lovreglenes intensjoner er oppnådd, b) vurdere om andre typer tekster enn de som inngår pr. i dag bør omfattes av loven, c) spesielt tolke hva som ligger i uttrykket "... av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning" i § 3-2, samt c) vurdere om ulike endringer i omgivelsene bør føre til revisjon av loven og/eller forskriftene.

9.2 Kunnskap om språkreglene og hvem de omfatter

Det er mange ting som tyder på at det er en generell kunnskapsmangel med hensyn til hvilke organer som faktisk omfattes av Samelovens språkregler og med hvilken begrunnelse. I *Undersøkelse om bruk av samisk språk* (SEG 2000) kommer det fram at mange av de offentlige institusjonene i forvaltningsområdet selv ikke vet om og på hvilken måte de evt. er underlagt språkreglene, og det konkluderes derfor med at de aktuelle institusjonene "har behov for *mer informasjon* om språkreglene, særlig om de er underlagt språkreglene og på hvilken måte" (ibid:50, vår utheving). Et annet eksempel er at selv om Direktoratet for naturforvaltning er særskilt nevnt i lovens forskrifter, viser Samisk språkråd i forbindelse med en kartlegging de foretok i 1998, at direktoratets besvarelse ga "inntrykk av at direktoratet mangler kjennskap til samelovens språkregler" (Samisk språkråd 1998:19).

Et tredje forhold er at opplysningene vi fikk da vi besøkte de utvalgte offentlige kontorene, tyder på at den *interne* informasjonen om språkreglene og de praktiske konsekvensene av disse, i beste fall er tilfeldig. Dette gjelder da organer som selv er innforstått med at reglene gjelder for dem. På spørsmål om hvordan etaten var blitt orientert om språkreglene og hvilke konsekvenser reglene har for deres etat, viste det seg at ingen av etatene hadde fått informasjon om reglene fra overordnet organ i egen etat. Og på spørsmål om hvordan nytilsatte blir orientert om reglene, var det bare én av de lokale statsetatene i en av kommunene som kunne vise til at de har en bevisst strategi for informasjon om språkreglene til nytilsatte.

Et fjerde moment som vi også vil nevne, er at det synes å være en "gråsoner" hvor det hersker noe usikkerhet på om hvorvidt et organ omfattes av reglene. I den forbindelse

vil vi vise til *Det europeiske charteret om regions- eller minoritetsspråk* som Norge altså har ratifisert, jfr. kap. 3.2.1. Gramstad (1996:88) sier bl.a. følgende om artikkel 10, Administrative myndigheter og offentlige tjenester:

"Artikkel 10 deler det offentlege inn i tre hovudkategoriar: Statlege styresmakter, regionale og lokale styresmakter og offentlege tenesteytarar. Offentlege tenesteytarar er postverket, det offentlege helsestellet osv. Tidlegare offentlig tenesteyting som er privatisert, fell utanom definisjonen. (Dersom delar av offentlig tenesteyting som er teke med blant dei områda der en stat har plikta seg til å gjere noko, blir privatisert på et seinare tidspunkt, vil likevel staten vera pliktig til å la charteret gjelda. Ei endring i så måte kan berre gjerast i høve til ratifikasjonsdokumentet".

Ut fra dette er det grunn til å stille spørsmål ved om Samelovens språkregler tolket i lys av charteret, innskrenker de forpliktelser som offentlige myndigheter har med hensyn til å oversette informasjon fra offentlige tjenesteytere. Vi viser spesielt til at Posten BA og Telenor, samt flere andre tjenesteytere har vært statlige forvaltningsselskap både da charteret ble ratifisert og da Sameloven ble vedtatt, og at vi ikke kan se at de to nevnte instanser oversetter sine kunngjøringer til samisk.

Oppsummering: Det er usikkerhet om hvilke organer som totalt sett omfattes av språkreglene. Informasjon om reglene og implikasjonene av disse blir ikke gitt systematisk til (ny-)ansatte selv der hvor organet faktisk vet reglene gjelder. Vi har derfor følgende forslag til tiltak:

9.2 Kunnskap om språkreglene og hvem de omfatter - Forslag til tiltak:

1. Det igangsettes et arbeid med å utforme mer detaljert informasjonsmateriale om hvilke typer organer som språkreglene *pr. dags dato* gjelder for.
2. Informasjon om hvilke organer reglene omfatter og hva reglene medfører for det enkelte organ, gjøres tilgjengelig på enklest mulig måte både for de ansatte og for allmennheten. Eventuelt kan det sentralt designes en plakat e.l. som alle aktuelle kontorer kan henge opp godt synlig i sitt publikumsareale. Alle aktuelle organer utarbeider rutiner som sikrer nyansatte informasjon om språkreglene.
3. For de organer det gjelder, gjøres informasjon om språkreglene godt synlig på de respektive hjemmesider når slike finnes, gjerne med lenke til selve reglene i fulltekst.

9.3 Informasjonsmaterialets omfang, typer og kvalitet

Som det framgikk av oversiktene i kapitlene 4 og 5 og oppsummeringen i kapittel 7, er ikke mengden samiskspråklig offentlig informasjonsmateriale særlig omfattende i dag, snart 10 år etter at språkreglene tok til å gjelde. Dette viser at oversettelsesarbeid tar tid, selv om det er en målsetting at lover og forskrifter skal oversettes til samisk samtidig

som de kommer på norsk.³⁹ Det er altså et stort forbedringspotensiale på området. Ikke minst bør det være mulig å øke den generelle bevisstheten om betydningen av at offentlig informasjon er tilgjengelig på samisk, noe som kan hende er den sikreste måten for å bidra til økt produksjon av slikt materiale. Dette gjelder både i forvaltningen som sådan, hos den enkelte offentlig ansatte som formidler informasjon, samt hos folk flest.⁴⁰ For å nå dette målet, må imidlertid også offentlig informasjon på norsk om samiske forhold generelt og rettigheter spesielt, bli langt mer omfattende enn det er i dag. Vi minner da spesielt i det som er sagt om informasjon som et lederansvar.

For å bedre situasjonen er selvsagt det viktigste tiltaket *en generell øking* av antall oversettelser til samisk, samt utforming av relevant norskspråklig informasjon. Også språklig kvalitetssikring av det materialet som utgis på samisk er et viktig element i dette bildet. Det samme gjelder oppfølging av konkrete forslag til oversettelser, samt rutiner for å sikre at dette perspektivet, dvs. retten til og betydningen av samiskspråklig offentlig informasjon, blir ivaretatt i forvaltningen som sådan. Med utgangspunkt i disse momentene og det som ellers er vist til i tidligere kapitler, har vi således følgende forslag til tiltak:

9.3 Informasjonsmaterialets omfang, typer og kvalitet - Forslag til tiltak:

1. Alle departementer utarbeider *rutiner* som sikrer at når det foreligger konkrete forslag til materiale for oversetting, kan slik oversetting skje raskt.

2. Alle departementer utformer en *strategi* for å sikre at det utformes/oversettes kortfattet samiskspråklig materiale (brosjyrer o.l.) til bruk ved de underliggende etater som omfattes av språkreglene. Oversetting av lettfattelig plikt- og rettighetsrelatert informasjon må være sentralt. Det sikres bedre *tematisk* fordeling på samiskspråklig materiale, og alle *målgrupper* skal ha noe offentlig informasjon på samisk. (...*forts.*)

3. Det utarbeides en oversikt over lover og forskrifter som bør oversettes. Tekster i form av standardiserte, ferdigskrevne oppsett, f.eks. utdrag fra lover eller forskrifter, som inngår brev som sendes brukerne, oversettes umiddelbart.

4. Det sikres at materiale som er blitt oversatt og godkjent, faktisk blir utgitt. Spesielt sikres samtidig distribusjon av viktig saksinformasjon på samisk og norsk, særlig når informasjonen har tidsavgrenset gyldighet.

5. Alle etater som er omfattet av språkreglene utarbeider - og dokumenterer - klare rutiner som sikrer annonsering på samisk. Disse rutinene må også omfatte og gjøres kjent for alle underliggende/ytre etater/avdelinger. Det sikres dessuten at samiskspråklige kunngjøringer som angår innbyggere i hele forvaltningsområdet, rykkes inn i aviser som til sammen dekker hele det aktuelle området.

³⁹ Eksempelvis ble det i *Handlingsplan for innføring av Samisk språklov* (Gaup 1991) foreslått en rekke navngitte dokumenter som burde oversettes til samisk. Ennå gjenstår oversetting av en del av det foreslåtte materialet som ikke er blitt foreldet.

⁴⁰ Inkludert også *brukerne* av språket. Eksempelvis uttaler leder av Samisk språkstyre, Nils Øyvind Helander, i et intervju i Assu 06.02.01 at samiskspråklige saksbehandlere i forvaltningsområdet bør skrive flere av sine sakspapirer på samisk.

6. Det legges til rette for at oversetting og etterkontroll av samiskspråklige offentlige kunngjøringer kan gjøres samlet på ett sted.

7. Det departement som har samordningsansvar for samiske saker, skal også kunne *bidra* med språklig veiledning og/eller oversettelser og/eller henvisning til de som kan utføre slikt arbeid.

8. Det settes i gang et prosjekt for å gjennomføre en systematisk undersøkelse av brukeres forståelse av offentlig samiskspråklig informasjonsmateriale og om hvordan slikt materiale kan tilpasses språkkompetansen i forvaltningsområdet.

9. Det lages en revidert utgave av heftet *Samene - urfolk og minoritet* - evt. en helt ny publikasjon á la denne. Teksten gjøres også tilgjengelig via internett. Samtidig vurderes om det er hensiktsmessig at noen av tekstene der, evt. etter ulike tema og mer utdypet, kan utgis i mindre format, så som foldere og brosjyrer. I tillegg til alminnelig distribusjon, sikres at dette eller tilsvarende materiale er tilgjengelig på alle kontorer som er underlagt språkreglene slik at (ny-)ansatte der får i hvert fall noe kunnskap om samisk-relaterte forhold.

9.4 Opplysninger om og distribusjon av informasjonsmateriale

Når det finnes så vidt lite informasjonsmateriale på samisk som det gjør, er det desto viktigere at det er enkelt å få oversikt over hvilket materiale som faktisk finnes - og at dette materialet blir distribuert på måter som sikrer at det blir tilgjengelig for brukerne. Dette er selvsagt generelt viktig, men ikke minst er det viktig at *formidlere* av offentlig informasjon har mulighet til å forsikre seg om at de gjør tilgjengelig det som tross alt finnes på området.⁴¹

Ett utgangspunkt for å vektlegge dette punktet er at vi på våre besøk på de utvalgte kontorene, observerte at det tilsynelatende er noe tilfeldig hvilket samiskspråklig materiale som finnes hvor; vi kom stadig vekk over ting som vi ikke hadde funnet andre steder hvor det hadde vært naturlig å finne dem.⁴² Vi gjorde også forsøk på å bestille enkelte av de lover og forskrifter som etter sigende skal foreligge på samisk, men dette viste seg ikke å være lett. Eksempelvis var *Akademikas avdeling for salg av offentlige publikasjoner*, ukjent med denne typen materiale. Dette tyder på at det både er et *kunnskapsproblem* og et *distribusjonsproblem* med hensyn til samiskspråklig informasjonsmateriale, og kan hende også et *holdningsproblem* om at det er viktig å formidle slikt materiale. Da dette materialet har et så lite omfang som det har, er det desto viktigere at det er enkelt å få tak i, både for formidlere og brukere. Det framgår for øvrig også av KRDs interdepartementale kartlegging at det er noe "tilfeldig" hvordan, til hvem og i hvor stort omfang samiskspråklig materiale distribueres.

Hva som er årsaken til denne situasjonen vites ikke, men det tyder uansett på at det er nødvendig å legge til rette for effektive metoder for å få opplysninger om hvilket

⁴¹ De samme metoder kan likevel selvsagt også benyttes av brukere som vil søke selv.

⁴² Selv om vi ikke her skal evaluere de enkelte kontorene, vil vi for ordens skyld nevne at dette varierte. Eksempelvis så det ut til at alle aktuelle skjema og veiledninger var på plass hos skatteetatene.

materiale som er tilgjengelig, og også rutiner for distribusjon av slikt materiale. Og etter som ikt-utstyr og internett etter hvert er tilgjengelig på alle offentlige kontorer, mener vi dette er et godt grunnlag for praktiske løsninger i så måte - ikke minst etter at hjemmesida *norge.no* er blitt et mulig startsted for alle som søker etter offentlig informasjon. Nedenfor følger noen konkrete eksempler på hvordan det kan legges til rette for å finne opplysninger om relevant materiale:

Når det gjelder de *lover og forskrifter* som er oversatt til samisk, burde det være mulig til å få til en avtale med Lovdata om at det i deres systemer legges inn *henvisninger* til hvilke lover og forskrifter dette er. Så langt vi har brakt på det rene kan vanligvis ikke selve de samiske oversettelsene inngå i Lovdatas base, men det kan muligens være aktuelt med *lenking* til andres hjemmesider når samiskspråklige lov- og forskriftstekster formodentlig legges ut på internett. Om og hvordan dette eventuelt kan gjøres, må selvsagt formelt avklares med Lovdata - inkludert spørsmålet om hvorvidt en lovttekst som foreligger på samisk når den blir vedtatt, kan betraktes som en offisiell versjon av loven, og på det grunnlag innlemmes i Lovdatas "hovedbase".

Når det gjelder *brosjyremateriale o.l.* burde det være mulig å legge inn *språksøk* i den brosjyredatabasen som Statens informasjonstjeneste administrerer og som finnes både på nettet og i trykt versjon. I den trykte versjonen av oversikten er det oppgitt et sett språkkoder som er i bruk (eksempelvis *sam* for samisk), og vi antar at disse allerede ligger inne som faste felt i databasen. På den måten skulle det ikke være problematisk å endre søkegrensesnittet i nettversjonen slik at *språk* blir et av søkekriteriene. For øvrig må presentasjonen av søket være utformet slik at også ikke-samiskspråklige formidlere av samisk materiale ser hvilket materiale det dreier seg om når de skal bestille materialet. Det er videre viktig med rutiner for å sikre at opplysninger om samiskspråklige brosjyrer faktisk blir registrert i brosjyredatabasen.

Når et gjelder *generell saksinformasjon på samisk* har vi vist til at det ikke er lett å bruke baser som ESOP og Odin for å få oversikt over dette (kap. 5). Et av problemene er at det dokumentets språk ikke alltid kan leses av trefflista etter søk, men i stedet ligger i notefeltet. Det er heller ikke så vidt vi kan se mulig å søke på språk i søkeskjemaet i ESOP. I *Avansert søk* i Odin er det et felt hvor søk kan avgrenses på språk, men der er valgene kun norsk, engelsk, fransk og tysk. For begge de to databasenes tilfelle burde det være mulighet til å finne teknisk-praktiske løsninger som gjør det mulig å få treff på dokumenter som helt eller delvis er på samisk.

Når det så gjelder *generell saksinformasjon på norsk om samiske forhold* - som det er en del av, er det viktig at disse publikasjonene indekseres på en slik måte at de gir treff ved søk. Spesielt vil vi framheve at også de publikasjoner som har relevante enkeltkapitler, må kunne søkes fram, jfr. oversikten i kap. 6 hvor vi har vist til eksempler på relevant materiale som ikke gir treff med søkeordene samisk, same e.l. i ESOP. Det vil dessuten være hensiktsmessig om all samiskrelatert informasjon hentet fra Samfunnsboka med inngang via *norge.no* også blir gjort samlet tilgjengelig bak ett fellespunkt.

I tillegg til de momentene som er nevnt ovenfor, vil vi også peke på betydningen av at det samiskspråklige materialet blir påført relevante trykkes tekniske opplysninger så som trykkeår, den norske originaltittelen når slik finnes, opplysninger på samisk og norsk om hvor materialet kan bestilles osv. Ikke minst for å sikre at også ikke-samisktalende kan identifisere/bestille/distribuere samiskspråklig materiale, er det viktig at relevante

opplysninger/beskrivelse på norsk, framkommer tydelig på det samiskspråklige materialet. Ved samtidig trykking av norsk og samisk utgave, bør det dessuten framgå på den norske utgaven at det finnes en samisk utgave. Vi viser óg i denne forbindelse til at det for oversatte lover og forskrifters vedkommende, er særlig viktig at tidspunkt for oversettelsen framgår av trykksaken slik at brukeren kan sjekke (f.eks. i Lovdata) om loven er endret etter at oversettelsen er utgitt. Det bør også framgå av trykksaken at den norske originalteksten er den gjeldende dersom det oppstår tvil om hvordan loven skal tolkes, da gitt at den samiske teksten ikke eksplisitt er sidestilt med den norske som offisiell versjon av loven.⁴³

Oppsummering

Totalt viser disse eksemplene at det skulle være mulig å forbedre søkemulighetene etter *henvisninger til* ulike typer samiskspråklig og samiskrelevant offentlig materiale. Det er imidlertid også viktig at det er mulig å få en *samlet oversikt* over slike henvisninger. En mulig løsning er at det legges inn et eget punkt *Samisk* (e.l.) som er lett synlig på sida *norge.no* - f.eks. i den faste menyen til venstre i bildet. Dette kan fungere som en *offentlig, kvalitetssikret samisk portal* som gjerne også kan sees i sammenheng med Sametingets informasjonstjenester. Bak dette punktet kan ligge henvisning til bl.a. slike søkemuligheter som vi har vist til ovenfor, og lignende opplegg bør også kunne lages for annet materiale som f.eks. samiskspråklige skjemaer. Det bør også finnes forklaring til hva søkene på "samlesida" innebærer. Hvis mulig kan det evt. også legges opp til "ferdigprogrammerte" søk, eksempelvis ved at man hvis man velger et punkt *Søke etter brosjyrer på samisk*, settes søket i gang direkte uten at man trenger å gå veien om søkeskjemaet.

Vi vil understreke at de forhold vi har vist til ovenfor, bør kunne tilrettelegges raskt, også før det foreligger en endelig avklaring for hvordan det offentlige skal løse "tegnproblematikken" på internett. Etter hvert som flere samiskspråklige tekster legges ut på nettet, vil treffene selvsagt også kunne lenkes til dokumentene i fulltekst.

For øvrig tror vi at et godt synlig punkt *Samisk* (e.l.) på den stadig mer sentrale startside på *norge.no*, i *seg selv* kan fungere opplysende og som en påminnelse om at "den norske stat er bygd på territoriet til to folk, det norske og det samiske", som Kong Olav formulerte det da han åpnet det første Sameting i 1989.

9.4 Opplysninger om og distribusjon av informasjonsmateriale - Forslag til tiltak:

1. Det iverksettes rutiner og utarbeides opplegg for å sikre god og sikker tilgang til oversikt over materiale på samisk og om samiske forhold ved søk i de "vanlige" nettbaserte offentlige søkesystemene. Forslagene i dette delkapittelet kan være et utgangspunkt i så måte.
2. De enkelte søkemulighetene gjøres også samlet tilgjengelig bak et hovedpunkt *Samisk* (e.l.) på forsida til *norge.no*. Eksisterende samfunnsinformasjon om samiske tema på *norge.no* gis også inngang via ett fellespunkt, som igjen også legges bak forannevnte.

⁴³ Se *Heimevernloven* og *Forskrift til krav til byggverk og produkter til byggverk* for eksempler på dette.

3. Det sikres gode bestillings- og distribusjonskanaler/-rutiner for samiskspråklig offentlig informasjon. Kanalene/rutinene dokumenteres og gjøres kjent for alle aktuelle aktører. Interaktiv bruk av internett vektlegges i bestillingssammenheng.

4. Det samiskspråklige materialet påføres de utgiveropplysninger som er nødvendig for at materialet lar seg identifisere/håndtere både av samiskspråklige og ikke-samiskspråklige.

9.5 Praktisk tilrettelegging av offentlig samisk informasjonsvirksomhet

I delkapitlene ovenfor har vi bl.a. vist til nødvendigheten av at relevante aktører må ha kunnskap om samelovens språkregler, samt til at det er behov for både økt mengde av og bredde i samiskspråklig offentlig informasjonsmateriale. Videre har vi vist til at det er nødvendig med bedre oversikt over hvilket materiale som faktisk finnes, samt til behovet for gode bestillings- og distribusjonskanaler for denne typen materiale. I dette delkapittelet skal vi si litt om den praktiske tilretteleggingen av informasjonsvirksomheten, dvs. hvilke tiltak som kan være aktuelle for å sikre selve informasjonens *innholdet* gjøres tilgjengelig for brukerne på best mulige måter.

Vi vil da først peke på de forhold som i kapittel 8.2 ble vist til når det gjelder at informasjonsmetoder må tilpasses språklige og kulturelle forhold. I dette ligger at det må tas hensyn både til generelle innsikter om at ulike målgrupper kan ha ulike preferanser når det gjelder hvordan de ønsker å motta ulike typer offentlig informasjon, og til at det i samisk sammenheng spesielt er konstatert at det må tilrettelegges for både skriftlige og muntlige informasjonsmetoder. Dessuten ble det også vist til at det kan være behov for mer kunnskap om hvorvidt det også er *andre* særskilte hensyn som må tas ved tilrettelegging av offentlige samiske informasjonstjenester, spesielt i forhold til å videreføre tradisjonelle kommunikasjonsformer.

Vi viste også i kapittel 8 til at offentlige servicekontorer kan hende er særlig godt egnet i kommuner hvor de språklige og kulturelle forholdene er tilsvarende de som er i forvaltningsområdet for samisk språk. En av grunnen til dette er at en slik organisering øker muligheten for at samisktalende brukere i kommuner med få samisktalende offentlig-administrativt tilsatte, vil kunne bli betjent på samisk i førstelinjen. Samtidig vil vi understreke at lokale variasjoner i kommunestruktur, kommunestørrelse og ikke minst tjenestebehov, indikerer at det må være rom for lokale tilpasninger i utformingen av offentlige servicekontorer og de tjenester slike kontorer skal tilby.⁴⁴ I praksis innebærer dette at løsninger som er hensiktsmessige i f.eks. Kautokeino kommune, ikke nødvendigvis vil være like velegnet i f.eks. Kåfjord, gitt bl.a. forskjeller i den språklige situasjonen i de to kommunene.

I forlengelsen av dette vil vi for øvrig ellers påpeke at det også finnes brukergrupper som foretrekker å kunne velge *internett* som informasjonskanal, og at dette trolig er en voksende gruppe (jfr. kap. 2 og 3). Det er derfor viktig at også denne kanalen - etter hvert som de tekniske sidene ved tegnproblematikken blir mer avklart - tas i bruk for

⁴⁴ Jfr. her også Kommunenes sentralforbunds høringsuttalelse til rapporten Ett sted, ett telefonnummer (Kommunenes sentralforbund 2000)

samiskspråklig offentlig informasjon. Dog må man altså være særlig oppmerksom på om den aktuelle informasjonen retter seg mot en målgruppe som det er kjent at nås (lett) via internett.

Når dette er sagt, vil vi også vise til at det uavhengig av etablering av offentlige servicekontorer og bruk av internett, også er rom for relativt umiddelbare forbedringer innen dette feltet. Vi tenker da bl.a. på at én av årsakene til at Samelovens språkregler kom til, nettopp var manglende muligheter til å bruke språket i offentlig sammenheng, jfr. kap. 3.1.1. Når dette nå i større grad er blitt mulig, er det derfor særlig viktig at både samiskspråklig informasjonsmateriale og informasjon *om* språkbruksrettigheter gjøres *godt synlig* i publikumsarealer. Ikke minst fordi det av historiske årsaker vil kunne være brukere som ikke forventer å finne samiskspråklig informasjon på offentlige kontorer, selv om dette nå et stykke på vei er en rettighet. Vårt inntrykk fra våre "besøksrunder" var da også at de fleste kontorer på kort sikt og med relativt enkle virkemidler kan synliggjøre det samiskspråklige materialet (langt) bedre enn det gjøres i dag.

Som et siste moment under dette punktet vil vi ellers trekke fram en nært forestående markant endring i det samiske mediebildet, nemlig at det fra høsten 2001 vil bli innført *daglige tv-sendinger* på samisk. Dette må betraktes som en "revolusjon" i forhold til de heller få samiskspråklige tv-programmer som hittil har vært sendt. Den nye samiske mediesituasjonen åpner således opp for assosiasjoner med programmet *Fulle 5* som siden 1991 har vært sendt på NRK i samarbeid med Statens informasjonstjeneste. Om *Fulle 5* heter det mer spesifikt på SIs hjemmesider at formålet er å "... formidle statlig informasjon til folk flest på en lettfattelig og tiltalende måte, samt gi statlige etater mulighet til å bruke TV som informasjonskanal for å nå større deler av befolkningen". En samiskspråklig variant av et slikt program vil således være én måte å tilpasse offentlig informasjon nettopp til brukergruppens ulike behov med hensyn til både individuell forståelse og kollektiv språkutvikling.

Et forhold av litt annen karakter som også bør nevnes i en sammenheng som dette, er at vi har fått inntrykk av at de rettigheter som følger av Samelovens § 3-7, nemlig retten til utdanningspermisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk, kan være vanskelig å gjennomføre i praksis. Spesielt ble det oppgitt at ansatte i lokale statsetater har fått avslag på sine søknader, evt. at de får tilbud om permisjon *uten* lønn. Vi har ikke grunnlag for å si om dette skyldes eksempelvis holdninger eller økonomi eller evt. begge deler, men det er uansett et forhold som kan være til hinder for at flere ansatte enn i dag skal kunne gi/utdype offentlig informasjon på samisk i muntlig form. For øvrig vil vi også minne om det som er sagt om betydningen av at ansatte har det som gjerne kalles flerkulturell forståelse (jfr. kap. 3.4), noe som også kan oppnås i form av korte og lengre kurs/utdanningstilbud.

9.5 Praktisk tilrettelegging av offentlige samiske informasjonstjenester - Forslag til tiltak:

1. Det sørges for at det samiskspråklig informasjonsmateriale gjøres godt synlig i publikumsareal på offentlige kontorer. Det bør også være godt synlige oppslag om at slikt materiale finnes.

2. Offentlige servicekontorer synes særlig godt egnet i forvaltningsområdet, bl.a. utfra behovet for muntlig informasjon. Prosesser for å etablere slike kontorer bør derfor intensiveres/støttes spesielt i dette området.

3. De mulighetene som åpnes opp når daglige tv-sendinger på samisk starter opp høsten 2001, tas aktivt i bruk for formidling av offentlig informasjon på samisk.

4. Systematisk arbeid med å sikre at også samiskspråklige offentlig informasjon blir tilgjengelig via internett, iverksettes så snart de tekniske løsningens for samiske tegn er på plass. Informasjon til grupper som nås lett via denne kanalen, prioriteres.

5. Det igangsettes et prosjekt som har som mål å undersøke hvordan generelle innsikter om informasjonsatferd framstår en samisk kontekst. Aktuelle spørsmål kan være: a) hvordan tradisjonell samisk muntlig kommunikasjon kan ivaretas i informasjons-sammenheng, og b) hvordan samisk tradisjonell kommunikasjon kan ivaretas i den generelle samfunnsutviklingen på informasjonsområdet. Prosjektet kan ta utgangspunkt i forhold som er avdekket i dette prosjektet.

9.6 Spesielt om Sametingets informasjonsvirksomhet

Selv om hensikten med dette prosjektet har vært å kartlegge og utrede offentlig informasjon som sådan, skal vi i dette avslutningskapittelet også knytte noen korte kommentarer spesielt til Sametingets informasjonsvirksomhet. Dette fordi Sametinget som demokratisk, folkevalgt organ har en helt særegen plass i det politiske og forvaltningsmessige systemet i Norge - og fordi vår kartlegging av relevant informasjonsmateriale, har vist at Sametinget hittil ikke har utgitt trykt informasjonsmateriale av særlig omfang (jfr. kapitlene 4 - 7). Dette kan synes å være i lite samsvar med at Sametinget i sin første overordnede informasjonsstrategi (Sametinget 1995), viste til følgende hovedutfordringer for informasjonsvirksomheten:

- å sørge for at den samiske befolkning er godt informert om saker som særlig berører dem
- å synliggjøre Sametinget både overfor den samiske befolkning og i det øvrige samfunn
- å bidra til å øke anerkjennelsen av Sametinget og vekke interessen for politisk deltakelse og innflytelse
- å synliggjøre samenes rettigheter i hht lover og internasjonale avtaler

Én mulig grunn til at det foreligger så lite trykt materiale kan være at Sametinget har bruk av *muntlig* informasjon som ett av sine informasjonspolitiske prinsipp, jfr. kap. 2.1. En annen mulig årsak kan imidlertid være noe som framkommer i det interne arbeidsdokumentet som ligger til grunn for behandling av Sametingets Strategisk informasjonsplan 2000-2001, nemlig at arbeidspresset på Sametingets administrasjon i de senere årene har vært voksende, og at "utilstrekkelig prioritering og ansvarsfordeling har ført til at informasjonsarbeidet er blitt nedprioritert til fordel for andre presserende oppgaver" - med de konsekvenser at de planlagte informasjonstiltakene og -strategiene bare er delvis gjennomført (Sametinget 2000, internt arbeidsdokument - sitatet gjengitt med tillatelse).

Dette utsagnet tyder på at institusjonen har erkjent at "informasjonsbiten" hittil ikke har vært godt nok ivaretatt. På vårt besøk på Sametinget framkom da også at etter omorganiseringer og innflytting i nytt bygg høsten 2000, har institusjonen nå to informasjonsarbeidere, i tillegg til at det inngår i den nylige samlokaliseringen med Samisk spesialbibliotek at også dette skal være en del av den totale informasjonsvirksomheten. Det ble således fremhevet av de som vi snakket med på vårt besøk, at Sametingets informasjonsavdeling på det nåværende tidspunkt er i en oppbyggingsfase og at arbeid med informasjon vil bli prioritert i tida framover.

Selv om vi ikke her skal gå i dybden med hensyn til Sametingets informasjonsvirksomhet som sådan, vil vi likevel anføre at én av de store utfordringene i Sametingets informasjonsvirksomhet, vil måtte være den samme som for *andre* aktører i dagens samfunn, nemlig å finne den rette kombinasjon av informasjonsmetoder tilpasset ulike målgrupper og ulike typer informasjon, jfr. de generelle kommentarene i forrige delkapittel. Vi fikk da også inntrykk av at det Sametingets informasjonsavdeling framover nettopp satser parallelt på flere informasjonsmetoder, eksempelvis fortsatt vekt på muntlig informasjon, men óg en større satsning på internettbaserte løsninger. Når det gjelder sistnevnte vil vi derfor kort kommentere et forhold det kan være grunn til å være særlig oppmerksom på. Det dreier seg da om at Sametinget - i tillegg til å informerer om *egen* virksomhet - også skal drive opplysnings- og informasjonsvirksomhet om samiske samfunnsforhold *generelt*. I den sammenheng vil vi anta det også for Sametinget kan ligge en nytteverdi i den type løsninger som vi ovenfor har pekt på når det gjelder å få oversikt over hvilket offentlig informasjonsmateriale som finnes innen dette feltet, på samisk så vel som på norsk. Dersom slike tiltak iverksettes sentralt, bør man derfor være oppmerksom på muligheter til koordinering, bl.a. for at "dobbeltarbeid" skal unngås.

9.6 Spesielt om Sametingets informasjonsvirksomhet - Forslag til tiltak:

1. Dersom tiltaksforslagene under pt. 9.4 ovenfor iverksettes, sikres koordinering mellom Sametingets hjemmeside og evt samisk portal på hjemmesida *norge.no*.

9.7 Andre forhold

Helt til slutt i denne utredningen, skal vi kort kommentere et forhold som så vidt ble antydnet i kapittel 2.1 hvor det bl.a. ble redegjort for at dette prosjektet primært har vært basert på et *prosess*perspektiv på offentlig informasjon: Fokus har vært på informasjon som det offentlige går *aktivt* ut med for å informere brukerne om f.eks. plikter, rettigheter og aktuelle politiske saker, dvs. at offentlig informasjon sees på som en prosess innbefattet i forvaltningsoppgaven. I samme kapittel ble det imidlertid vist til at offentlig informasjon i tillegg kan sees i lys av et *ressurs*perspektiv. I et slikt perspektiv vil offentlig informasjon også omfatte opplysninger i form av data som er registrert og lagret i registre, arkiv og databaser som det offentlige samler inn, lagrer og utnytter i egenskap av forvaltere. Slike data er i utgangspunktet en *passiv ressurs* som ikke har funksjon som offentlig informasjon før den blir utnyttet av brukere. Dataene er likevel nasjonenes felleseie fordi innsamling og bearbeiding skjer gjennom fellesskapets midler

(NOU 1994: 17). Eksempler på institusjoner som forvalter slike registre er Statistisk sentralbyrå, Brønnøysundregistrene, Skatteetaten (bl.a. folkeregisteret), Vegdirektoratet (bilregisteret), Postverket, Kartverket og Nasjonalbiblioteket.

Grunnen til at vi trekker inn igjen ressursperspektivet på offentlig informasjon, er at selv om denne typen offentlig informasjon ikke eksplisitt omfattes av samelovens språkregler, bør oppmerksomhet likevel rettes mot dagens manglende mulighet for å benytte samisk språk - eller mer konkret: samiske tegn - i slike registre. Denne situasjonen medfører bl.a. at samiske personnavn, firmanavn og adresser ofte ikke kan staves korrekt når de registreres i offentlige databaser, noe som vel må sees på som en kvalitetsmangel ved dataene. Vi antar at denne typen problematikk behandles i det pågående arbeidet med å løse problemer med bruk av nordsamiske tegn i programvare og registre, jfr. kapittel 3.5, men vi vil for ordens skyld også her påpeke at for oppfylle et krav om at offentlig informasjon skal være korrekt og pålitelig, må også samiske navn og andre ord på samisk være korrekt gjengitt i offentlige databaser. På lengre sikt vil det kan hende også kunne være aktuelt å vurdere samiskspråklige *søke-/brukergrensesnitt* i offentlige registre. På kort sikt har vi imidlertid følgende forslag til tiltak:

9.7 Andre forhold - Forslag til tiltak

Det utarbeides regler og rutiner for registrering av samiske person- og firmanavn, adresser, stedsnavn mm. i offentlige databaser så snart det pågående arbeidet med å finne løsninger for bruk av samiske tegn i programvare og registre er avklart.

10. SAMLET OVERSIKT OVER FORSLAG TIL TILTAK

For å lette oversikten har vi nedenfor sammenstilt de forslagene til tiltak som framkom i forrige kapittel, men her i en layout-messig "fortettet" form:

9.1 Samelovens språkregler i en ny tid - Forslag til tiltak:

1. Det nedsettes et utvalg som skal ta en bred gjennomgang av Samelovens språkregler med tilhørende forskrifter. Aktuelle momenter for vurdering kan være: a) om lovreglens intensjoner er oppnådd, b) vurdere om andre typer tekster enn de som inngår pr. i dag bør omfattes av loven, c) spesielt tolke hva som ligger i uttrykket "... av særlig interesse for hele eller deler av den samisk befolkning" i § 3-2, samt c) vurdere om ulike endringer i omgivelsene bør føre til revisjon av loven og/eller forskriftene.

9.2 Kunnskap om språkreglene og hvem de omfatter - Forslag til tiltak:

1. Det igangsettes et arbeid med å utforme mer detaljert informasjonsmateriale om hvilke typer organer som språkreglene *pr. dags dato* gjelder for.

2. Informasjon om hvilke organer reglene omfatter og hva reglene medfører for det enkelte organ, gjøres tilgjengelig på enklest mulig måte både for de ansatte og for allmennheten. Eventuelt kan det sentralt designes en plakat e.l. som alle aktuelle kontorer kan henge opp godt synlig i sitt publikumsareale. Alle aktuelle organer utarbeider rutiner som sikrer nyansatte informasjon om språkreglene.

3. For de organer det gjelder, gjøres informasjon om språkreglene godt synlig på de respektive hjemmesider når slike finnes, gjerne med lenke til selve reglene i fulltekst.

9.3 Informasjonsmaterialets omfang, typer og kvalitet - Forslag til tiltak:

1. Alle departementer utarbeider *rutiner* som sikrer at når det foreligger konkrete forslag til materiale for oversetting, kan slik oversetting skje raskt.

2. Alle departementer utformer en *strategi* for å sikre at det utformes/oversettes kortfattet samiskspråklig materiale (brosjyrer o.l.) til bruk ved de underliggende etater som omfattes av språkreglene. Oversetting av lettfattelig plikt- og rettighetsrelatert informasjon må være sentralt. Det sikres bedre *tematisk* fordeling på samiskspråklig materiale, og alle *målgrupper* skal ha noe offentlig informasjon på samisk. (...*forts.*)

3. Det utarbeides en oversikt over lover og forskrifter som bør oversettes. Tekster i form av standardiserte, ferdigskrevne oppsett, f.eks. utdrag fra lover eller forskrifter, som inngår brev som sendes brukerne, oversettes umiddelbart.

4. Det sikres at materiale som er blitt oversatt og godkjent, faktisk blir utgitt. Spesielt sikres samtidig distribusjon av viktig saksinformasjon på samisk og norsk, særlig når informasjonen har tidsavgrenset gyldighet.
5. Alle etater som er omfattet av språkreglene utarbeider - og dokumenterer - klare rutiner som sikrer annonsering på samisk. Disse rutinene må også omfatte og gjøres kjent for alle underliggende/ytre etater/avdelinger. Det sikres dessuten at samiskspråklige kunngjøringer som angår innbyggere i hele forvaltningsområdet, rykkes inn i aviser som til sammen dekker hele det aktuelle området.
6. Det legges til rette for at oversetting og etterkontroll av samiskspråklige offentlige kunngjøringer kan gjøres samlet på ett sted.
7. Det departement som har samordningsansvar for samiske saker, skal også kunne *bidra* med språklig veiledning og/eller oversettelser og/eller hevisning til de som kan utføre slikt arbeid.
8. Det settes i gang et prosjekt for å gjennomføre en systematisk undersøkelse av brukeres forståelse av offentlig samiskspråklig informasjonsmateriale og om hvordan slikt materiale kan tilpasses språkkompetansen i forvaltningsområdet.
9. Det lages en revidert utgave av heftet *Samene - urfolk og minoritet* - evt. en helt ny publikasjon á la denne. Teksten gjøres også tilgjengelig via internett. Samtidig vurderes om det er hensiktsmessig at noen av tekstene der, evt. etter ulike tema og mer utdypet, kan utgis i mindre format, så som foldere og brosjyrer. I tillegg til alminnelig distribusjon, sikres at dette eller tilsvarende materiale er tilgjengelig på alle kontorer som er underlagt språkreglene slik at (ny-)ansatte der får i hvert fall noe kunnskap om samiskrelaterte forhold.

9.4 Opplysninger om og distribusjon av informasjonsmateriale - Forslag til tiltak:

1. Det iverksettes rutiner og utarbeides opplegg for å sikre god og sikker tilgang til oversikt over materiale på samisk og om samiske forhold ved søk i de "vanlige" nettbaserte offentlige søkesystemene. Forslagene i dette delkapittelet kan være et utgangspunkt i så måte.
2. De enkelte søkemulighetene gjøres også samlet tilgjengelig bak et hovedpunkt *Samisk* (e.l.) på forsida til *norge.no*. Eksisterende samfunnsinformasjon om samiske tema på *norge.no* gis også inngang via ett fellespunkt, som igjen også legges bak forannevnte.
3. Det sikres gode bestillings- og distribusjonskanaler/-rutiner for samiskspråklig offentlig informasjon. Kanalene/rutinene dokumenteres og gjøres kjent for alle aktuelle aktører. Interaktiv bruk av internett vektlegges i bestillingssammenheng.
4. Det samiskspråklige materialet påføres de utgiveropplysninger som er nødvendig for at materialet lar seg identifisere/håndtere både av samiskspråklige og ikke-samiskspråklige.

5 Praktisk tilrettelegging av offentlige samiske informasjonstjenester - Forslag til tiltak:

1. Det sørges for at det samiskspråklig informasjonsmateriale gjøres godt synlig i publikumsareal på offentlige kontorer. Det bør også være godt synlige oppslag om at slikt materiale finnes.
2. Offentlige servicekontorer synes særlig godt egnet i forvaltningsområdet, bl.a. utfra behovet for muntlig informasjon. Prosesser for å etablere slike kontorer bør derfor intensiveres/støttes spesielt i dette området.
3. De mulighetene som åpnes opp når daglige tv-sendinger på samisk starter opp høsten 2001, tas aktivt i bruk for formidling av offentlig informasjon på samisk.
4. Systematisk arbeid med å sikre at også samiskspråklige offentlig informasjon blir tilgjengelig via internett, iverksettes så snart de tekniske løsningens for samiske tegn er på plass. Informasjon til grupper som nås lett via denne kanalen, prioriteres.
5. Det igangsettes et prosjekt som har som mål å undersøke hvordan generelle innsikter om informasjonsatferd framstår en samisk kontekst. Aktuelle spørsmål kan være: a) hvordan tradisjonell samisk muntlig kommunikasjon kan ivaretas i informasjonssammenheng, og b) hvordan samisk tradisjonell kommunikasjon kan ivaretas i den generelle samfunnsutviklingen på informasjonsområdet. Prosjektet kan ta utgangspunkt i forhold som er avdekket i dette prosjektet.

9.6 Spesielt om Sametingets informasjonsvirksomhet - Forslag til tiltak:

1. Dersom tiltaksforslagene under pt. 9.4 ovenfor iverksettes, sikres at koordinering mellom Sametingets hjemmeside og evt samisk portal på hjemmesida *norge.no*.

9.7 Andre forhold - Forslag til tiltak

Det utarbeides regler og rutiner for registrering av samiske person- og firmanavn, adresser, stedsnavn mm. i offentlige databaser så snart det pågående arbeidet med å finne løsninger for bruk av samiske tegn i programvare og registre er avklart.

REFERANSER OG BAKGRUNNSLITTERATUR

MERK: Norskspråklig tittel er oppgitt der teksten foreligger på to språk i samme dokument.

Administrasjonsdepartementet (1994): *Statlig informasjonspolitik. Hovedprinsipper*. Oslo, AD. <http://www.si.dep.no>

Arbeids- og administrasjonsdepartementet (2000): *Ett sted, ett telefonnummer. En plattform for etablering av offentlige servicekontorer. Rapport fra arbeidsgruppe for Offentlige servicekontorer (OSK)*. Oslo, AAD

Eklundh, Claes (1988): *Rättsspråket - var mans egedom eller bara för juristerna? I: Informationskløftene og demokratiet*. Oslo, Universitetsforlaget

Elgesem, Dag (1996): *IT-relatert informasjonssulikhet og offentlig informasjonspolitik. I: Informasjonsteknologi og nye medier i den offentlige informasjonens tjeneste. Artikler fra dagskonferanse 26. mars 1996...* Oslo, Norges forskningsråd

Elgesem, Dag (1999): *Informasjon, teknologi og ulikhet i den offentlige sfære. Et essay om normative sider ved IKT-relatert informasjonssulikhet*. Notatserie for Kommunikasjon: Teknologi & kultur, nr. 22. Oslo, Universitetet i Oslo

Fjelde, Nina og Anne Mette Johnsen (1999): *Hvordan fikk de vite det? En analyse av befolkningens atferd, kunnskaper og holdninger i forhold til informasjon fra det offentlige*. SI-rapport 1999:14. Oslo, Statens informasjonstjeneste

Fjelde, Nina m.fl. (2000): *Statlig informasjon i begynnelsen av et nytt årtusen. En presentasjon av status og prioriteringer på informasjonsområdet i statlige virksomheter*. Oslo, Statens informasjonstjeneste

Flydal, Einar (1999): *Language Multiplicity and Cyberspace: What is it? What will it become? And who will provide it? I: The Art of the Impossible? Multilingualism and Access to Cyberspace*. Oslo, The Norwegian National Commission for UNESCO

Gaup, Johanne og Káren Elle Gaup (1991): *Forslag til tiltak i forbindelse med innføring av samisk språkløv*. Kautokeino, Sámi Instituhitta

Gramstad, Sigve (1996): *Minoritetsspråk i Europa. Ein presentasjon*. Oslo, Samlaget

Hoven, Finn Holmer (1988): *Informasjonskløftene og mulighetene for å ta ut rettigheter. I: Informasjonskløftene og demokratiet*. Oslo, Universitetsforlaget

Huovinen-Nyberg, Liisa (1988): *Ämbetspråket och demokratin - möjligheter och gränser i arbetet på ett bättre offentligt språk. I: Informationskløftene og demokratiet*. Oslo, Universitetsforlaget

Hætta, Odd Mathis (1998): *Sametinget i navn og tall høsten 1997 - høsten 2001*. Karasjok, Sametinget

- Johnsen, Jon T. (1997): *Samisk rettshjelp. En analyse av Rettshjelpskontoret i Indre Finnmark*. Oslo, Tano-Aschehoug
- Kommunal- og regionaldepartementet (2000): *Kartlegging av informasjon på samisk og om samiske forhold*. Oslo, Departementet
- Kommunenenes sentralforbund (2000): *Svar på høring - rapport vedr etablering av offentlige servicekontorer*. Oslo, KS
- Martinussen, Willy (1988): *Lagdeling, informasjonkløfter og politisk deltakelse. I: Informasjonkløftene og demokratiet*. Oslo, Universitetsforlaget
- NOU 1985: 14 - *Samisk kultur og utdanning*. Oslo, Kultur- og vitenskapsdepartementet
- NOU 1992: 21 - *Ikke bare ord... Statlig informasjon mot år 2000*. Oslo, Arbeids- og administrasjonsdepartementet
- NOU 1994: 17 - *Til informasjonens pris*. Oslo, Administrasjonsdepartementet
- Nærings- og handelsdepartementet (2000): *eNorge. 2.0*. Oslo, NHD.
<http://www.odin.dep.no/nhd/norsk/p10001865/p10001876/index-b-f-a.html>
- Omdal, Helge (1988): *Språket er vårt? I: Informasjonkløftene og demokratiet*. Oslo, Universitetsforlaget
- Ot.prp. nr. 60 (1989-90) - *Samisk språk*. Oslo, Kirke- og kulturdepartementet
- Planleggings- og samordningsdepartementet (1997): *Brukarorientering i statsforvaltninga - ei orientering om PSDs brukarorienteringsprogram*.
<http://www.dep.no/odin/norsk/publ/rapporter/040005-990019/index-dok000-b-f-a.htm>
- Rasmussen, Terje (1996): *Service-statens digitale grensesnitt. I: Informasjonsteknologi og nye medier i den offentlige informasjonens tjeneste. Artikler fra dagskonferanse 26. mars 1996...* Oslo, Norges forskningsråd
- Sametinget (1995): *Sak 22/95 Informasjonsstrategi for Sametinget*. Karasjok, Sametinget, Utskrift av møtebok
- Sametinget (2000a): *Plikt og rettighetsinformasjon på internett - høring*. Karasjok, Sametinget
- Sametinget (2000b): *Sak R 31/00 NOU 1999:27 "Ytringsfrihed bør finde sted" - høring*. Karasjok, Sametinget, Utskrift av møtebok
- Sámi Ealahus- ja Guorahallanguovddas (SEG)/Samisk Nærings- og Utredningscenter (2000): *Undersøkelse av bruken av samisk språk. Rapport*. Deatnu/Tana, SEG
- Sámi giellaraddi/Samisk språkråd (1999): *"Morsmålet er hjertets språk". Samisk språkråds strategiplan 1999-2001*. Kautokeino

Sámi giellaraddi/Samisk språkråd (1997): Årsmelding for 1997.

Sámi giellaraddi/Samisk språkråd (1998): Årsmelding for 1998.

Sámi giellaraddi/Samisk språkråd (1999): Årsmelding for 1999.

Simonsen, Arne (1998): *Deltaker i samfunnet. Håndbok i kommunal informasjon*. 2.utg. Oslo, Kommuneforlaget

Simonsen, Arne (1999): "*Statens informasjonspolitik*". *Del I - Statens informasjonspolitik - verdier, mål og prinsipper. Forelesning, høyskolen i Oslo*. <http://www.si.dep.no>. PDF-fil under punktet Foredrag av SI

Simonsen, Arne (2000): *Framtidens dialog og samhandling med brukerne*. Foredrag på Trygdeetatens årskonferanse 7. november 2000. <http://www.si.dep.no/files/word/01/01/Trygd048.doc>

Skogerbø, Eli (2000): *Samiske medier. Innhold, bruk og rammevilkår*. Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo

Skålnes, Sigrid og Margrete Gaski (2000): *Tospråklig tjenesteyting. Brukerundersøkelse i forvaltningsområdet for Samelovens språkregler*. Prosjektrapport 2000:17. Oslo, NIBR.

Slaatta, Tore (1996): Teknologi og informasjonspolitik: notater til informasjonspolitikens genealogi. I: *Informasjonsteknologi og nye medier i den offentlige informasjonens tjeneste. Artikler fra dagskonferanse 26. mars 1996...* Oslo, Norges forskningsråd

Statens informasjonstjeneste (1999): *Språksjekken. En hjelp til bedre språk i staten*. Oslo, SI

Statens informasjonstjeneste (2000): *Skriv lettlest. Enkel formgivning. Lettlest-veileder for statlige etater og grafiske bedrifter*. Oslo, SI

St.prp. nr 1 (1998-99). Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Programkategori 01.20 - Forvaltningspolitikk og statlige fellestjenester. Oslo, AAD. <http://odin.dep.no/bud99/sb/aad/>

St.prp. nr 1 (1999-2000). Kommunal- og regionaldepartementet. Programkategori 13.40 - Samiske formål. Oslo, KRD. <http://www.odin.no/krd/norsk/publ/stprp/006005-990286/index-hov007-b-f-a.htm>

Øzerk, Kamil og Inger Marie G. Eira (1996): *Språkrevitalisering og samisk-norsk tospråkighet i offentlige etater. En studie av bruken av samisk som forvaltningspråk i kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk*. Kautokeino, Samisk språkråd

VEDLEGG 1

I Tabell 1 framgår tittelen på de 34 lovene som utfra det vi har definert som "formelle" kriterier, *kan* være aktuelle for oversettelse. I Tabell 2 vises *eksempler* på samme for forskrifter. I Tabell 3 har vi spesifisert aktuell paragraf og ansvarlig departement for de lovene som henviser til "samer" eller "samisk", og i Tabell 4 har vi gjort det samme for eksemplene på forskrifter.

TABELL 1 - Lover som ut fra "formelle" kriterier kan være aktuelle for oversettelse

• Lover som ikke er oversatt eller foreslått oversatt og hvor teksten inneholder henvisning til søkeord(ene) <i>samer, samer*</i> , <i>sami*</i> :
• Kongeriget Norges Grundlov
• Domstolloven
• Lov om skogbruk og skogvern
• Lov om reinbeiting i henhold til konvensjon av 9. februar 1972 mellom Norge og Sverige om reinbeiting
• Lov om reindrift i kommunene Meldal...
• Lov om stadnavn
• Lov om kringkasting
• Kirkeloven
• Barnehageloven
• Opplæringslova
• Lov om universiteter og høgskoler
• Lov om voksenopplæring
• Lover som ikke er nevnt ovenfor og hvor teksten inneholder henvisning til søkeord(ene) <i>reindr*</i> , <i>reimb*</i> , <i>reins*</i> :
• Lov om avviklings- og omstillingsfond for reineiere
• Lov i henhold til konvensjon av 3. juni 1981 mellom Norge og Finland og bygging av reingjerder for å hindre at rein kommer over grensen mellom de to riker
• Lov om samtykke til å sette i kraft endringer i konvensjonen av 9. februar 1972 mellom Norge og Sverige om reinbeite, og protokoll om oppføring og vedlikehold av sperregjerder for rein av samme dato.
• Lov til å fremja umsetnaden av jordbruksvaror.
• Lov om laksefisk og innlandsfisk m.v
• Lov om viltet
• Lov om dyrevern
• Lov om ansvar for skade på bufe ved hund m.v.
• Lov om oreigning av fast eigedom.
• Lov om vassdragsreguleringer
• Lov om statens umatrikulerte grunn i Finnmark
• Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag
• Fjellova - Lov om utnytting av rettar og lunnende m.m. i statsallmenningane
• Jordskifteloven - Lov om jordskifte o.a.
• Plan- og bygningslov
• Skatteloven - Lov om skatt av formue og inntekt

Lover som ikke er nevnt ovenfor og som Direktoratet for naturforvaltning har direkte forvaltningsansvar for:
• Friluftsløven - Lov om friluftslivet
• Naturvernloven
Lover som ikke er nevnt ovenfor og som er med i KDs lovsamling fra 1981
• Moltekartloven - LD Lov om forbud mot plukking av moltekart
• Saltvannsfiskeloven - Lov om saltvannsfiske m.v.
• Jordlova - Lov om jord

TABELL 2 - Eksempler forskrifter som ut fra "formelle" kriterier kan være aktuelle for oversettelse

<i>Eksempler</i> på forskrifter (forkortet tittel) hvor teksten inneholder henvisning til søkeord(ene) <i>samer, samene*, sami* og/eller reinde*, reinb*, reins*</i> :
• Om rett til opplæring i samisk
• Til opplæringslova
• Om reglement for eksamen i samisk og finsk språk.
• Om ny samisk salmebok
• For bruk av den norske kirkes våpen
• Forskrift om skrivemåten m.v. om stadnavn
• Om manntall for fiskere m.v.
• Om rikspolitiske retnings-linjer for vernede vassdrag
• Om bruken av midlar frå Norsk kulturråd
• Om konsekvensutredninger.
• Om pasientjournal
• Om praktisk tjeneste for helsepersonell
• Om barns opphold i helseinstitusjon
• Om fastlegeordning i kommunene
• Om fengselsvesenet
• Om unntak fra og særregler om retten til å påklage enkeltvedtak.
• Om spredning av plantevernmidler i skog
• Om avgiftsnivå for ressursavgift
• Om nydyrking.
• Om administrative tollned-settelser for landbruksvarer
• Til lov om Heimevernet
• Om tilskudd som kompensasjon for bensinavgift
• Om avregning av inngående avgift for samvirkeforetak m.v
• Om takseringsregler til bruk ved ligningen for inntektsåret 2000
• Om avgrensning av geografisk verkeområde for distrikts-politiske verkemidlar.
• Om saksbehandling og kontroll i byggesaker.

TABELL 3 - Lovtittel, aktuell paragraf og ansvarlig departement for lover som henviser til "samer" eller "samisk

Lov (evt. korttittel)	An-svar	Henvisning til relevant paragraf og setning med forekomst av søkeord(ene) samer, samer*, sami*
Kongeriget Norges Grundlov	Justis-dep.	§ 110a. Det paaligger Statens Myndigheter at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og utvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.
Domstoloven	Justis-dep.	§ 136a. Om utvidet rett til bruk av samisk i rettsvesenet gjelder sameloven § 3-4.
Lov om skogbruk og skogvern	Landbruks-dep.	§ 3. <i>Lovens virkeområde.</i> Lovens bestemmelser får ikke anvendelse så langt de måtte komme i strid med samenes rettigheter.
Lov om reinbeiting i henhold til konvensjon av 9. februar 1972 mellom Norge og Sverige om reinbeiting	Landbruks-dep.	§ 8. Beiteområdene kan brukes 1. for rein tilhørende reineiere som er av samisk herkomst eller som er eller har vært gift med eller er adoptivbarn til slik reineier, og som etter svensk lov har rett til reindrift, samt 2. for rein tilhørende uskiftet dødsbo etter reineiere som nevnt under nr. 1.
Lov om reindrift i kommunene Meldal...	Landbruks-dep.	§ 1. <i>Lovens formål.</i> Formålet med denne lov er å sikre fortsatt samisk reindrift i kommunene Meldal, Midtre Gauldal, Oppdal, Rennebu, Rindal, Sunndal og Surnadal.
Lov om stadnavn	Kultur-dep.	§ 3. <i>Bruk av stadnamn.</i> Samiske og finske stadnamn som blir nytta blant folk på staden, skal til vanleg brukast av det offentlege på kart, skilt, i register m.m., saman med eventuell norsk namneform. § 4. <i>Reglar om skrivemåten.</i> Skrivemåten skal følgje gjeldande rettskrivingsprinsipp for norsk og samisk . § 8. <i>Klage.</i> I klagesaker av prinsipiell karakter kan klagenemnda gi Norsk språkråd, Samisk språkråd og departementet høve til å uttale seg.
Lov om kringkasting	Kultur-dep.	§ 7-2. <i>Kringkastingsrådets sammensetning.</i> Kringkastingsrådet består av 14 medlemmer med personlige varamedlemmer. Stortinget oppnevner åtte medlemmer, hvorav ett medlem er lederen av Samisk Proramråd..
Kirkeloven	KUF	§ 23. <i>Bispedømmeråd.</i> Bispedømmerådet består av: e) en nords samisk representant i Nord-Hålo-galand bispedømmeråd, en lules samisk representant i Sør-Hålogaland bispedømmeråd, og en sørs samisk representant i Nidaros bispedømmeråd.

		§ 24. <i>Kirkemøtet</i> . Kirkemøtet skal verne og fremme samisk kirkeliv og ivareta Den norske kirkes internasjonale og økumeniske oppgaver.
Barnehageloven	KUF	§ 7. <i>Kommunens ansvar</i> . Barnehager for samiske barn i samiske distrikt skal bygge på samisk språk og kultur.
Opplæringslova	KUF	Kapittel 6. Samisk opplæring § 6-1. <i>Definisjonar</i> § 6-2. Samisk opplæring i grunnskolen § 6-3. Samisk vidaregåande opplæring § 6-4. <i>Innhaldet i opplæringa</i>
Lov om universiteter og høyskoler	KUF	§ 11. <i>Valg av styre og råd</i> . 3. Eksterne styremedlemmer og varamedlemmer for disse innstilles med samme antall fra institusjonens råd og fra fylkestinget i det fylket hvor institusjonen ligger. For Samisk høyskole gir Sametinget slik innstilling sammen med høyskolens råd.
Lov om voksenopplæring	KUF	§ 10. <i>Vilkår for godkjenning av ideelle organisasjoner som studieforbund</i> . For studieforbund for og blant samer gjelder ikke kravet etter første ledd om at de må bestå av to eller flere organisasjoner og kravet etter annet ledd punkt d om at de må ha landsomfattende virksomhet.

TABELL 4 - Tittel, ansvarlig departement og paragraf/setning for noen eksempler på forskrifter som henviser til "samer" eller "samisk"

Forskrift (forkorta tittel)	Ansvarlig	Henv. til relevant § og setning
Om rett til opplæring i samisk	KUF	Hoveddokument
Til opplæringslova	KUF	Hoveddokument
Om reglement for eksamen i samisk og finsk språk.	KUF	Hoveddokument
Om ny samisk salmebok	KUF	Hoveddokument
For bruk av den norske kirkes våpen	KUF	5. Bruk av kirkeflagg
Forskrift om skrivemåten m.v. om stadnavn	Kulturdep.	Hoveddokument
Om bruken av midlar frå Norsk Kulturfond	Kulturdep.	Hoveddokument
Om manntall for fiskere m.v.	Fiskeridep.	§ 4. <i>Vilkår for opptak i manntallet - blad A.</i>
Om rikspolitiske retnings-linjer for vernede vassdrag	Miljøverndep.	5. Ansvar for oppfølging

Om konsekvensutredninger.	Miljøverndep.	§ 8. <i>Forhåndsopplysninger og saksbeh. for tiltak etter § 3 jf. vedlegg II</i>
Om pasientjournal	Sosial- og helsedep.	§ 11. <i>(Innsyn)</i>
Om praktisk tjeneste for helsepersonell	Sosial- og helsedep.	§ 2-4. <i>Sær plass</i>
Om barns opphold i helseinstitusjon	Sosial- og helsedep.	Til kapittel 4 - aktivisering/undervisning
Om fastlegeordning i kommunene	Sosial- og helsedep.	§ 15. <i>Prioritering av personer som er tilmeldt fulltegnede lister</i>
Om fengselsvesenet	Justisdep.	§ 56-3. <i>Formene for undervisning.</i>
Om unntak fra og særregler om retten til å påklage enkeltvedtak.	Justisdep.	§ 1. I følgende saker skal det ikke være klagerett til Kongen
Om spredning av plantevernmidler i skog	Landbruksdep.	§ 3. <i>Meldeplikt m.v</i>
Om avgiftsnivå for ressursavgift	Landbruksdep.	§ 1. <i>Virkeområde</i>
Om nydyrking.	Landbruksdep.	§ 9. <i>(saksforberedelse)</i>
Om administrative tollned-settelser for landbruksvarer	Landbruksdep.	§ 20. <i>Særlige bestemmelser om levende rein og rein til slakt</i>
Til lov om Heimevernet	Forsvarsdep.	A. Instruks for Landsrådet for Heimevernet 4. <i>Medlemmer</i>
Om tilskudd som kompensasjon for bensinavgift	Finansdep.	§ 5. Unntatt fra tilskudd er personer som får tilskudd gjennom: b) Reindriftsavtalen , til drift av snøscootere i reindriften .
Om avregning av inngående avgift for samvirkeforetak m.v	Finansdep.	§ 1. Disse forskrifter gjelder for foreninger og lag (samvirkeforetak) som
Om takseringsregler til bruk ved ligningen for inntektsåret 2000	Finansdep.	2.3.5 <i>Fordel ved egen utnytting av jakt på elg, reinsdyr og hjort</i>
Om avgrensning av geografisk verkeområde for distriktpolitiske verkemidler.	Kommunal- og regionaldep.	§ 3-1. <i>Prioriteringsområde A</i>
Om saksbehandling og kontroll i byggesaker.	Kommunal- og regionaldep.	§ 2. <i>Tiltak som behandles etter melding</i>